

RENDSZERVÁLTÓ BORÁSZATOK
Magyarország szőlőhegyein

TÓTH PÉTER

DLA-értekezés
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Építőművészeti Doktori Iskola
témavezető: Sugár Péter DLA

2016.

TARTALOM

Aperitif

Téma körülhatárolása

Témaválasztás indoklása

A vizsgálat módszerei

Helyzet - Egy új épülettípus születését megalapozó előzmények

Pannonia szőlői - Rövid szőlészet- és borászat történeti áttekintés Magyarországon.

Új bornak új ház - A reduktív technológia történetének ismertetése és hatása a borászatokra.

Tokajkrónika - A rendszerváltás után kialakult Tokaj-Hegyaljai helyzet ismertetése.

Minta - A környezet hatása a borászatokra

- I. Útvonal: Archetípusok - A házak és az épített környezet kapcsolata.
- II. Útvonal: Tájtisztelet - A házak és a természeti környezet kapcsolata.
- III. Útvonal: Kötelességtudat - A házak és a bennük tervezett élet kapcsolata.

Példa - A borászatok visszahatása a környezetükre

IV. Útvonal: Vallomások - A borászatok súlya az építész életművekben.

V. Útvonal: Kritika - A házak fogadtatása az építésztársadalomban.

VI. Útvonal: Teljesség felé - A házak és az őket övező kulturális közeg viszonya.

Összegzés

Abstract

MELLÉKELTEK

Tézisek

Mestermunka

Személyes kötődésem a szőlőhegyekhez.

Egy kiválasztott borászati munkám bemutatása.

Eredetvédelem

Forrásjegyzék

Köszönöm családomnak a kitartó támogatást. Barátaimmá vált mestereimnek és kollégáimnak a biztatást. Nélkülük nem született volna meg ez az írás.

APERITIF

TÉMA KÖRÜLHATÁROLÁSA

1. Az értekezés a rendszerváltást követően megvalósult borászatokkal foglalkozik.
2. A vizsgálódás területi határait a magyarországi borvidékek jelölik ki.
3. Nem volt cél az összes újonnan megépült borászat felsorolása. A kiválasztott épületek sűrítik magukba azokat az építészeti magatartásformákat, melyek ebben a témában felszínre kerültek az elmúlt 25 évben.

TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

4. Született Magyarországon egy új épületfajta, melynél az általánosnál gyakrabban jelenik meg az építészeti minőség a gondolat és a megvalósulás szintjén is. Érdekelt, hogy mi lehet a titka a borászatok sikereinek.
5. Építészeti értékekkel kiállítások¹, szakmai estek² valamint publikációk sora³ foglalkozott már külön-külön. Együttes bemutatásuk egy kísérlet, mely arra hívja fel a figyelmet, hogy az egyéni teljesítmények összeköthetők.

¹ GRÁSZLI Bernadett (kurátor): Bor + Építészet kiállítás és konferenciasorozat Győr: Városi Művészeti Múzeum 2009.03.14- 04.26
NAGY Bálint (kurátor): Bor és Építészet kiállítás Bp.: FUGA Budapesti Építész Központ: 2011.05.05-05.24

² MÉSZ: Borászok - Építészek a mai Magyarországon vetített képes előadások borkóstolóval Bp.: Építészpince 2008.09.24-10.29.

³ MÉ 2005/2 (a régi- új Magyar Építőművészet borászatokkal foglalkozó tematikus száma), Online és nyomtatott szakmai folyóiratok cikkei (Építészfórum, Octogon, Alaprajz, Metszet, Országépítő)

6. A borászatok megismerése és rendszerezésük egy lehetőség arra, hogy az itt felismert mintákat, példákat valamint a témát feldolgozó szerkesztésmódot az építészet más területein is kamatoztatni lehessen.

A VIZSGÁLAT MÓDSZEREI

7. A fő rendezőelvnek azt választottam, hogy a házakat létrehozó tervezői gondolatok milyen kapcsolatban állnak egymással és a külvilággal.
8. Az első fejezet a kulturális- és társadalmi **HELYZET** bemutatásáról szól, melyben ezek a házak megszülethettek.
9. A két középső fejezet 6 útvonal, melyek az épületek és környezetük kapcsolatrendszerét mutatják be. Az első három az alkotók és alkotásaik felé irányuló hatásokról szól. Ez az épületeket és tervezőiket ihlető **MINTA** gyűjtemény. A másik három útvonal az alkotások kifelé mutató hatásait vizsgálja. Milyen **PÉLDA** egy épület az építészek, vagy akár a szakmán túli környezet számára.
10. Két primer forrás segítette az épületek alaposabb megismerését. Egyrészt a személyes találkozás a házakkal, másrészt a személyes találkozás a tervezőkkel.
11. Másodlagos forrásként a kiválasztott házokról született írásokban vizsgáltam az épületek építészetre gyakorolt hatását.

HELYZET *Noétól egy új épülettípus születéséig*

Pannonia szőlői

Rövid szőlészeti- és borászat történeti áttekintés Magyarországon.

A szőlő azon növényeink egyike, melynek története egybefonódik az emberiség kultúrtörténetével. A Szentírásban a bortermelésről először a Teremtés könyvében esik szó. Az ember a bort már a vízözön előtt is ismerte: „Noé pedig földművelő kezdte lenni, és szőlőt ültete. És ivék a borból és megrészegedek és meztelen vala sátra közepén”⁴

Szentbékálla hegyközségi pecsétje a XV. századból

A pusztában vándorló zsidóság számára is a két ember által rúdon hozott hatalmas szőlőfürt jelentette a tejjel-mézzel folyó ígért földjének, azaz Kánaánnak gazdagságát.⁵ Az ókori civilizációkban egységesen a bort isteni eredetűnek tartották, mely az emberekhez égi közvetítéssel jutott el.

Hazánk a szőlőtermesztésre alkalmas földrajzi szélesség északi határán fekszik és ezt elődeink is tudták. Számos régészeti lelet és feljegyzés bizonyítja, hogy már az ókorban is virágzó szőlőkultúra volt az itt élő kelták között. A borkészítés mestersége a

különböző történelmi traumák, és természeti katasztrófák ellenére 2000 éve folyamatosan jelen van a Kárpát medencében.

Honfoglaló őseink már a vándorlás idején megismerkedtek e nemes növényvel. Erről tanúskodik például a szőlő és bor szavaink keleti eredete

⁴ 1Móz 9, 20-21.

⁵ 4Móz 13, 21-24.

is. A keresztény államalapítással új impulzust kapott a hazai borkészítés. A bor innentől a hivatalos államvallás liturgikus itala is lett. Szent István király által az országba hívott szerzetesrendek és hospesek magukkal hozták a nyugati termelési tapasztalataikat és saját szőlőfajtaikat is. A magyar borok a világi és egyházi központokon keresztül elindultak az európai hírnév felé. Mátyás király uralkodása idején érte el a fejlődés a középkori csúcspontját. Magyarország ekkor Európa vezető borásznagyhatalmai közé tartozott.⁶

A török uralom 150 éve visszavetette a termelést, de nem szüntette meg. A Porta ugyanis felismerte, hogy komoly adóbevételről esik el, ha az iszlám alkoholtilalmának engedve betiltja az ágazat működését. A hódoltság megszűnését követően gyökeresen átalakult az ország népeségi eloszlása. Az elnéptelenedett országrészekbe külföldieket telepítettek, így a szőlős termőterületeink fejlődése is új lendületet vett. A Habsburgok azonban nem nézték sokáig jó szemmel a virágzó magyar borgazdaságot, ezért nagyon szigorú vámokkal sújtották a magyar borokat. Mária Terézia rendelkezései, elvágta a külföldi értékesítési útvonalakat. A Monarchián belüli borkereskedelmet pedig azzal korlátozta, hogy a magyar területekről kivitt bor ellentételezésére ugyanannyi osztrák bort kellett behozni.

1848 szeptember 15-ig kellett várni, amíg újra pozitív változás következett bortörténelmünkben. A forradalmi kormány ezen a napon határozatban rendezte a szőlők helyzetét. Megszűntek az úrbéli szolgáltatások e kiváltságos területen is, azzal, hogy eltörölték a szőlődézmát.⁷

Már ez a minimális konszolidáció is elegendő volt ahhoz, hogy néhány évtized alatt újra az európai élvonalba kerüljünk. Gyürki Antal leírása szerint 1861-re Magyarország lett a világ második legnagyobb bortermelő

⁶ BÉNYEI Ferenc, LŐRINCZ András, SZENDRŐDY Győző, SZ. NAGY László, ZANATHY Gábor: Szőlőtermesztés Bp.: Mezőgazda Kiadó 1999 (3. Fejezet A magyar szőlő- és bortermelés rövid történeti kronológiája)

⁷ OROSZ István: Egy 1848 szeptemberi országgyűlési határozat és társadalmi háttér in: KOVÁCS Zoltán, PÜSKI Levente (szerk.) Emlékkönyv L. Nagy Zsuzsa 80. születésnapjára . 447 p. Debrecen: Debreceni Egyetem Történeti Intézete, 2010. pp. 217-222.

országa. "Több bort csak Franciaország termel, de jobbat nehezen..."- állítja a szerző⁸

Az épp csak szárba szökkenő fejlődésnek rövidesen újabb csapás vetett gátat, mely ezúttal nem a magaspolitika felől érkezett. 1875-ben Magyarországon is megjelent az Amerikából származó kártevő a szőlőgyökértetű, mely a teljes magyar termőterületek 40%-át tönkretette. A kötött talajú parcellákban még nagyobb volt a pusztulás, itt a szőlőtőkék 90%-a semmisült meg!⁹ A hirtelen munka nélkül maradt szőlőmunkások adták a XIX. század végén Amerikába kivándorló magyarok derékhadát. 30 év telt el, míg kidolgozták a hatékony védekezést a filoxéra ellen. 1914-re állami támogatással és megfeszített küzdelemmel a szőlőterületek újra a filoxéra előtti méretre nőttek, és az ágazat megújulva, magasabb fokra jutva került ki a válságból. A filoxéra elleni küzdelemben világviszonylatban is elévülhetetlen érdemeket szerzett Teleki Zsigmond. A villányi kísérleti telepén kifejlesztett szőlőalanyait széles körben alkalmazták, mert kiválóan ellenálltak a betegségnek. Életművét ma is több millió hektár szőlőültetvény őrzi.¹⁰

A világháborúk katasztrófái súlyosan érintették a magyar borászatot is. A termőterület 1/3-a valamint a belföldi felvevőpiac 2/3-a elkerült az anyaországtól. Ez túltermelési válságot eredményezett, melyet tovább súlyosbított a szőlőbirtokok elaprózódása. A kegyelemdőfést a szovjet típusú gazdálkodás adta meg. A földeket államosították és az állami szőlészeti gazdaságok is a termelési verseny részesei lettek. Kezdetét vette az uniformizáló mennyiségi termelés az évszázados múltú minőségi borkészítés erőszakos megszüntetésével. Az gépesítés a szőlőültetvényeket is utolérte. A legjobb déli fekvésű meredek dűlőket felhagyták, mert itt csak kézi művelés volt lehetséges. Helyettük a

⁸ GYÜRKI Antal: Borászati-szótár Pest: Emich Gusztáv Magyar Akad. Nyomdász 1861

⁹ MAJDÁN János: A szőlőket tönkretetvő filoxéra és annak hatása a Kárpát-medencében in: Korunk 2008/10

¹⁰ Dr. LAPOSA József, DÉKÁNY Tibor: Villány Borvidékek ékessége Bp.: Aduprint Kft. 2001

szőlőhegyek aljában, a termelésre kevésbé alkalmas, de könnyebben járható terepen nagy sortávolságú, géppel művelt telepítések történtek. A rendszerváltásig tartó időszakot a magyarországi szőlőkészítés mélypontjaként tartja számon a szakma. Ebben az állapotban érte az ültetvényeket és a gazdákat az 1989-ben beköszöntő nyugati típusú demokrácia.

A borászat újraszervezésének egyik legfontosabb lépése volt az 1994. évi CII. Törvény. Ez visszaállította az ágazat legfontosabb hivatalos alapegységeit a hegyközségeket. A szőlőbirtokosok, bérlők és kereskedők érdekvédelmi szervezete a középkor végén alakult ki. Mindenkori feladatai között található az adott termőhely arculatának kialakítása és képviselése, valamint az eredet és minőségvédelem. A hegyközség operatív feje a hegybíró, akit a tagok demokratikus úton választanak.¹¹ Erre az összefogásra különösen szükség volt és van, hiszen a magyarországi átlagos birtokméretek az EU átlaghoz képest jóval kisebbek voltak a csatlakozáskor.

Új bornak új ház

A rendkívül leromlott állapotban lévő borászati-szőlészeti ágazatnak jelentős és gyors tökebevonásra volt szüksége a talpra álláshoz. Az ezredfordulóra ez a pénz szinte kivétel nélkül külföldről érkezett Magyarországra. A források egy részét az EU furcsán kétirányú pályázataiból lehetett elnyerni. Egyrészt támogatták az ültetvények kivágását, hogy a túltermelési válságot enyhítsék, ugyanakkor a mezőgazdasági termelés korszerűsítése is lehetett pályázni pincefejlesztési ötletekkel.

A tökeinjekció másik fele a magánszektorból érkezett. Az itthon megjelenő befektetők pontosan ismerték a magyar termőhelyekben rejlő

¹¹ BOBVOS Pál: Hegytörvények-hegyközségek, in: Szerk.: Balogh Elemér, Szerk.: Homoki-Nagy Mária Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2013. pp. 157-171.

lehetőségeket, és alaposan átgondolt tervekkel kezdtek a fejlesztésekbe. Új technológiai igényeket is hoztak magukkal, melyeket röviden a reduktív és a gravitációs jelzők foglalnak össze.

A reduktív érlelés lényege, hogy a szüret után a lehető leggyorsabban történjen meg a kéméletes préselés és a szőlő erjedése ellenőrzött körülmények között oxigéntől elzárva folytatódjon. Az utóbbi idők legjelentősebb technológiai újítását a kényszer szülte az akkori két európai bornagy hatalomnál. A németek a világháborúk hadieseményei során elvesztették fahordós tárolókapacitásuk nagy részét, a franciák pedig a forró algériai éghajlat ellensúlyozására keresték a választ a borkészítésük számára. A kutatások két irányból jutottak oda, hogy az újfajta kívánalmaknak az felel meg a legjobban, ha a mustot szabályozható hőmérsékletű rozsdamentes acéltartályokba vezetik. Az így kapott bor addig nem tapasztalt gyümölcsös friss illat-, íz- és zamatanyagokat tartalmazott, és széles piacra talált a fogyasztók körében.

A gravity flow eljárás szintén a szőlő elsődleges ízanyagait kívánja megőrizni. A technológia lényege, hogy a szőlőszemek kéméletes megnyitása után (zúzás, bogyzás) a finoman préselt must saját súlyánál fogva szivattyúzás nélkül meggy végig a feldolgozás állomásain. A szivattyúzás megtöri a bort és a szőlő magvak megsértésével módosítaná a bor ízét. A megoldás költségtakarékos is, hiszen az anyagmozgatáshoz nincs szükség semmilyen energiahordozóra.

Ez a két új jellemző alapvetően befolyásolta a rendszerváltást követően épült borászatok alaprajzi és térszervezését. A borfeldolgozók minél közelebb épültek a termőterülethez, hogy csökkenjen a szüret és a feldolgozás közti távolság. Nagy belmagasságú ipari csarnokokra volt szükség a méretes acéltartályok befogadásához. A régi pincék vízszintes térsoraikat felváltották az anyagmozgatáshoz igazodó, függőleges tagolású borászati üzemek. Sok esetben az új technológiát ötvözni kellett a régi hordós érlelés térsoraival is.

Az építészeti igények mellett megjelent a szigorú terméskorlátozás is, mely csak a válogatot, legegészségesebb fürtöket engedi beérni. Ezzel a

termőterület karakterét minél jobban magukba sűrítő szőlőszemek születhetnek. Így a külön kezelt tételekben a szőlőfajta jellemzőin túl a dűlő adottságait is meg tudja mutatni a borász.

Tokajkrónika

A magyar borok világháború előtti nemzetközi jó híre még megmaradt majd egy évszázadnyi távolságban is. Ezek között is kiemelkedik Tokaj-Hegyalja, melyet a világ legjobb természetes édesboros termőterületeként tartanak számon. Ez a vidék mindig is élen járt a legmagasabb minőség megteremtésében, így két olyan újítás is fűződik hozzá, mely a világ szőlőhegyein itt történt meg először. Bél Mátyás az 1730-as években készítette el a termőhelyek osztályozását a történelmi tapasztalatok alapján. 1737-ben pedig királyi rendelet a tokajival azonos értékűnek mondta ki további 21 hegyaljai település borait. Így megszületett a történelem első eredetvédelmi rendszere közvetlenül a dűlőklasszifikációt követően. A különbözőségeket kiemelő, és az őket mégis összekötő egység megelőlegezte azt az állapotot mely rendszerváltást követően megépült hazai borászatokat is jellemzi.

Tokaj történelmi lejtőin jelentek meg az első külföldi befektetők és azok az épületek, mellyel az igényesség újra visszaköltözött a szőlőhegyekre. A magyar borászati ágazat újraéledése az egyik legszebb sikertörténet a rendszerváltás követő időszakban. Ennek a sikernek részese és okozója az a józan építészeti szemlélet, melynek legsikerültebb példái közül válogat a következő felsorolás.

Az igényes építészet a legjobb pillanatban társult a borkészítéshez. A világban ugyanis éppen az utóbbi évtizedekben értékelődött fel a borászatok építészeti jelentősége. A jó bort a jó ház tudja eladni. Jól mutatja a változást, hogy sok esetben maga az épület vált a borászat fő arculati elemévé. A borászatok szerepelnek egyre többször a boroscimkéken a cég logójaként. Olyan helyzetbe került az építészet, hogy az értékes építészeti gondolatok azokhoz a borkedvelőkhöz is eljuthatnak, akik korábban nem különösebben érdeklődtek az építészet iránt.

MINTA

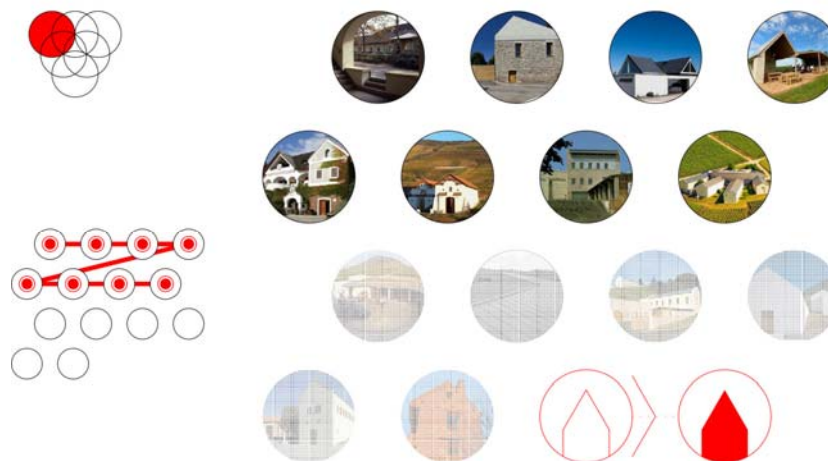
A környezet hatása a szőlőhegyeken megjelenő új háztípusra

I. ÚTVONAL Archetípusok

A házak és az épített környezet kapcsolata.

Az épített környezet hatása a borászatokra első pillantásra igen nagy szélsőségek között mozog. Léptéktől függetlenül a szőlőhegyen felállított kőkeresztek, a pontszerűen megjelenő présházak, a pincefalvak, vagy akár maguk a szőlővel eljegyzett városok is mind szolgálhatnak inspirációként a tervező számára.

1. TÉZIS A kapcsolatkeresés elődeink ránk hagyott épített örökségével minden példává vált borászatnál közös elem. Az új házakban megjelenő szőlőhegyi építészeti archetípusok hangsúlyozása a tervezők egyéniségétől és érzékenységétől függ.

Az útvonal két szélsőértéke közül az egyik végpont a műemléki helyreállítás alaposságával végzett felújítás. Itt a megtalált épületben, építmény részletben olyan erőt és értéket érez a tervező, hogy a tervezési programot is igyekszik maximálisan a meglévő térszerkezet adottságaihoz igazítani. (Pl.: Királyudvar, Füleky borászat)

A sor másik végén az a magatartásforma áll, amikor egy-egy fontosnak ítélt szőlőhegyi ember-alkotta motívum szinte felkiáltójelként hangsúlyozva jelenik meg újraértelmezve a borászatot. (Pl.: Oremus pincészet, Ekler Dezső borászatai)

Királyudvar – Füleky – Etyek – Almagyar - Szt. Donát - 7szőlő – Oremus - Disznókő

Királyudvar

tervezés/építés éve | 1998/2000

hely | Tarcal

építészet | Axis építésziroda, Salamin Ferenc Jakab Csaba - társtervező, belsőépítészet

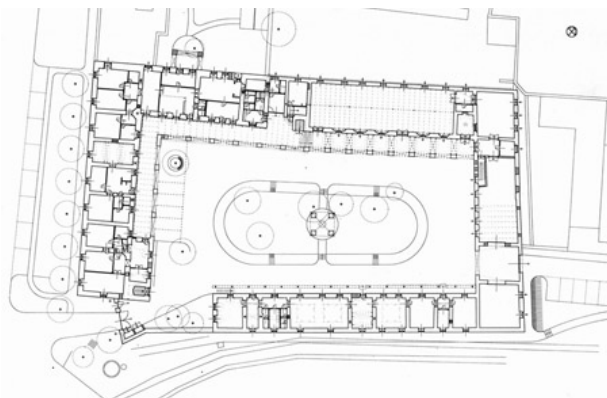
tulajdonos | Anthony Hwang fizikusként végzett amerikai üzletember

borász | Szepsy István (1999-2005), Demeter Zoltán (1999-2008),

Juhász Szabolcs (2008-)

birtokméret | 42 Ha (ebből 15Ha biodinamikus gazdálkodás)

borászat alapterülete | 750m²

Földszinti alaprajz (forrás: Axis építésziroda)

Az egyetlen borászat a válogatásban, ahol az épület alaprajza jelenik meg a boros címkén. Talán nem véletlenül tartották ilyen fontosnak ezt a múlttal való szoros kapcsolatot hangsúlyozni az egyik legfontosabb marketing felületen is. Érdekes adalék, hogy a borászat

elnevezése nem az épületre, hanem az általa körbezárt térre vonatkozik. A tarcali Királyudvar a 11. századtól meghatározó szerepet töltött be a magyar boréletben. A későbbi századokban a királyok egyik első számú pincészeteként tartották számon. Az épületegyüttes utcai oldalon található magja a XVI. század végén épült. A többi rész az 1700-as években. Nem a mostani az első újjászületése, hiszen egyszer már a Rákócziak felélesztették a török dúlás után, amikor a birtokukba került. A szabadságharc bukása után- melyet II. Rákóczi Ferenc részben éppen a tokaji birtokain termelt borok eladásából finanszírozott- a tarcali borászat Nagy Curia néven királyi birtok lett. A kommunista időszak majdnem

végleg megpecsételte a ház sorsát. Nagyobb részét lakások számára szeletelték fel, a maradék területét a Borászati Kutatóintézet használta egy olyan korban, amikor Tokaj feledve egykori fényét a mennyiségi borkészítés egyik fellegvára volt.

1997-ben Anthony Hwang fizikusként végzett amerikai üzletember vásárolta meg a házat. Szepsy Istvánnal a hazai borászszakma emblemikus alakjával az első között látták meg Tokaj hegyalján az elfeledett értékeket és lehetőségeket. Salamin Ferencet, a borászat tervezőjét is elbűvölte a kövekbe zárt történelmi gazdagság. Ezért a teljes programot az évszázados falak közé igazította.

A múltban gyökerező jövőkép életképességét mutatja, hogy a Királyudvar volt az első butik borászat Tokaj-Hegyalján. Kis tételben szállított csúcaborai újra feltették Hegyalját a nemzetközi bortérképre.

Fülek

tervezés/építés éve | 2007-08/2009-10

hely | Bodrogkeresztúr

építészet | Építész Stúdió Kft., Félix Zsolt, Fialovszky Tamás

(munkatársak: Szendrei Zsolt, Kiss Tamás)

tulajdonos | Lovas Péter zalaegerszegi származású üzletember

borász | Brezovcsik György

birtokméret | 25 Ha

borászat alapterülete | 700m²

A borászat Fülek Györgyről, az Első Tokaji Bormívelő Egyesület alapító tagjáról kapta nevét. Az általa épített kétszintes barokk stílusú épület uralta a birtokközpontnak kiszemelt területet Bodrogkeresztúr történelmi központjában. A borászat azonban nem ehhez a házhoz köthető, hanem

forrás: mitiszol.hu

egy elsőre jelentéktelennek tűnő melléképület lett a kompozíció ikonikus eleme.

Forrás: Fülek Pincészet

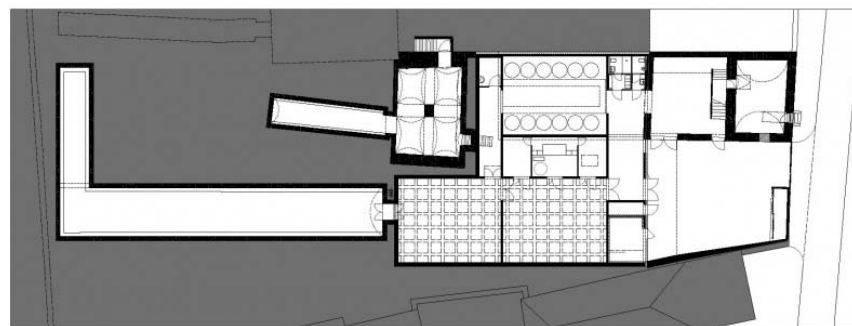
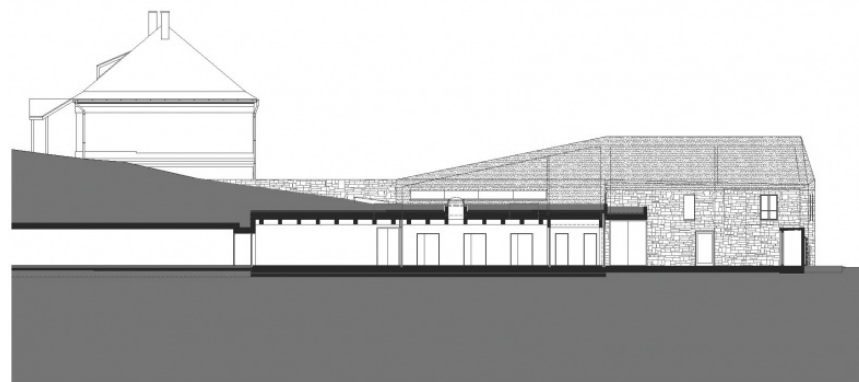
A terület keleti oldalán álló, bontásra ítélt ház régészeti kutatásakor derült ki, hogy a vakolat alatt a XVII-XVIII. századra datált kőfalak húzódnak. A tervezőpáros meglátta az értéket a „talált tárgyban”. Így a kétszintű kétszintes házat szervesen bekapcsolták a borászati koncepcióba. Az alaprajzi rendszer, a tömegalakítás és az anyaghasználat egyaránt

párbeszédbe elegyedik a régi falakkal. Az új épületrészek folytatásai a réginek. Nem érezni a törést az évszázados csúszással elkészült „bővítés” és az eredeti épületmag között.

Forrás: Építész Studio

Az eredmény egy olyan építészeti alkotás lett, ahol a régi és új kapcsolata egymást kiegészítve, a maga természetességében jelenik meg. A borászat különleges példája annak, hogy a tervezői lelemény és alázat milyen módon képes az értéktelenből értéket kovácsolni.

Eltérő évszázadok egybe komponált terei a birtokközpont rajzain (forrás: Építész Stúdió)

Fotó: Bujnovszky Tamás

Etyek

tervezés/építés éve | 2009/2012-13

hely | Etyek

építészet | BORD Építész Stúdió Kft., Bordás Péter munkatársak: Benke Róbert, Bódi Imre, Holovits Annamária, Pém Ildikó, Szendrői Júlia, Tolvaj Tamás; belsőépítészet, kreatív tanácsadás: Renate Allmayer-Beck, Cordula Alessandri

tulajdonos | Ottrubay Ágnes (1996-2007) Matolcsy Sára (2007-)

borász | Báthori Tibor (év borásza 1992) Mérész Sándor (2009-)

birtokméret | 28 Ha

borászat alapterülete | 1100m²

Ennél a borászatnál a meglévő épített örökséghez való igazodás új értelmet nyer. Nem a régi falak megmutatása volt a tervező elsődleges

célja, hanem a szőlőhegyi léptékbe és az itt álló épületek karakteréhez igyekezett a bővítés megjelenését igazítani. A pavilonos tagolású épületegyüttes alapmotívuma a megőrzött pinceépület és présház maradt. Az új részek mind anyaghasználatukban, mind térszervezésükben újra értelmezik az itt álló épített örökséget.

Az etyeki Öreghegyen lévő 150 éves sváb pince eredetileg 2 hektár szőlőterületet szolgált. Ez a termőterület azonban a tulajdonosváltásokat követően közel a tízszeresére nőtt az évek során. Ebből egyenesen következett az épület átalakításának igénye.

Az alapterület növelése nem csak a kapacitásbővítés miatt volt igény. Az új tulajdonos asszony felismerte, hogy a borászat gazdaságos működtetéséhez elengedhetetlen, ha újfajta kapcsolatot alakít ki a vásárlókkal. Így a szigorúan vett üzemi részek mellett szükség volt egy modern látogatóközpontra is, melyet a borászattal szervesen egybeépítve kellett az építésznek megfogalmaznia.

A beruházás eredményeként az épület alapterülete 220 m²-ről 1100 m²-re nőtt. A pincészet mintegy 2.500 hektoliternyi tartály befogadására alkalmas. Az épület kialakításának köszönhetően megvalósulhat a gravitációs szőlő-feldolgozási technológia is. A régi pince fölő épült a megújult palackozó üzem, a borbíráló helyiség a látványos terasszal valamint a vinotéka is. Az üvegfelületeknek hála a borkészítés iránt érdeklődő látogató szinte teljes áttekintést kap az egyes termelési folyamatokról, anélkül, hogy a termelési térbe be kellene lépnie. A vinotékával szemben elhelyezkedő épületrészből többek között látható a tartályos tér, a palackozó tér valamint a fahordós érlelő is.

Ez az őszinteség és átláthatóság, nem csak az épületegyüttes belső szerkesztésére jellemző, hanem a felhasznált anyagok is a megjelenésük szerint viselkednek. A látszó beton homlokzat az első olyan az országban mely nem csak burkolat, hanem valódi teherhordó szerepet kapott.

Almagyar

tervezés/építés éve | 2012/2014

hely | Eger, Almagyar Domb

építészet | Gereben Péter és Marián Balázs munkatársak: Álmos Gergely, Mezey Tamás

tulajdonos | dr. Csernus Imre, Csutorás Ferenc, Mészáros Péter

borász | Csutorás Ferenc

birtokméret | 3,5 Ha

borterasz alapterülete | 230m²

Tovább haladva az absztrakció felé a képzeletbeli utazás következő állomása az egri érseki szőlőbirtok borterasza az Almagyar dombon. Nem folyik itt borkészítés, de a kialakult építészeti egység annyira kötődik a hazai szőlőhegyi építészet színe javához, hogy a helyszín a felsorolásból kihagyhatatlan.

A telepítés egyszerre festői és különleges. Az egri borvidék egyik elhagyott dűlőjét telepítették újra szőlővel a tulajdonosok, úgy hogy közben építészeti rejtettség is rejtettek a sorok közé. A szőlőbéli lét egyik új alternatíváját élhetjük át itt, ahol a kint tartózkodás idejét nyújtja meg az épített

környezet. Ebben az értelemben a szőlőhegy már nem csak egy munkahely, hanem egy nagy tájképi kert, melyet szabadidő eltöltésére használhatunk.

A szőlőbe szőtt épületek visszafogottságuk ellenére nagyon karakteresen igazodnak a helyi léptékhez. Az épített örökségből anyagszerűen szó szerint már csak porszemnyi őriznek a házak. Ez azonban csak az alkotóelem méretére és nem a rokoníthatóság mértékére vonatkozik. Az építészeti ötletének köszönhetően a környékbeli borospincék kialakításakor keletkezett tufaőrlemény, mint építőipari hulladék, itt a falak legfontosabb alkotóelemévé válik. A csömöszölt falak homlokzatain úgy köszön vissza a pincékben megfigyelhető talajrétegződés képe, mintha a falakat egy tömbben hasították volna ki az anyakőzetből.

Fotó: Lukács Dávid

A monolitikus anyaghasználat ugyan egyértelműen meghatározza az épületek identitását, de mindemellett az épületek mérete és tömegalakítása is kötődik a környékbeli építészeti előképekhez. Ez azonban itt nem konkrét épület vagy épületrész megőrzésére vonatkozik, hiszen az egész telepítés új építésű házakból áll. A borbár, az apartmanok és a kilátó a szomszédos szőlőbéli építményekre rímelnek a pincesorától indulva a kunyhón keresztül egészen a magaslesig. A rokonság annak

ellenére érződik, hogy a tervezők egy olyan részletet sem használnak, mellyel bármelyik forrásként szolgáló épület felismerhető lenne.

Szent Donát

tervezés/építés éve | 2000/2001-2002

hely | Csupak

építész | Szűcs Endre, Sallós Csaba

tulajdonos | Kovács Kálmán és Kovács Tamás

borász | Kovács Tamás

birtokméret | 10 Ha

Határhelyzetben van a borászat ezen az útvonalon. Innentől már nincs anyagi kapocs az épített örökséggel. A szellemi-lelki rokonság viszont ugyanúgy érezhető. A tulajdonos családi kötődése a Balaton-felvidékhez és a borkészítéshez évszázados hagyományokkal bírt. A kárpótlásból visszakapott picit indította újra el a szőlész-borász dinasztia a borkészítés felé. Az etyeki példához képest itt a tervezőasztalon megszületett koncepciók járták be azt a szerves fejlődést, ahogy az első kis pincéből végül a tervezett későbbi birtokmérethez alkalmazkodó borászat született. A megépült épülettömeg őszintén mutatja meg ezeket a különböző fejlődési utakat és egyben a Balaton-felvidéki emeletes pince-présház kialakulását is nyomon követhetjük rajta.

Forrás: Mérő Studio

Szűcs Endre nem tervez stílusban. Épületei mégis, szinte megtévesztésig hasonlítanak a környező építészeti emlékekre. A majdnem szón azonban nagy hangsúly van. Az építész ars poeticájában is kifejti, hogy minden házában tesz egy-egy olyan gesztust, mellyel az adott épület keletkezésének időpontja pontosan meghatározható. Ezek nem harsány elemek. A felületes szemlélő előtt általában rejtve maradnak. Ilyen például ezen a házon a kilyuggatott oromzat mögé visszahúzott üvegfallal az egyik

oldalon, melynek ellenpontjaként a szoborfülke válik ablakká a szomszédos bütön. A műemlékes múlt, a részletképzés iránti fogékonyság és a környék építészettörténetének pontos ismerete alapozza meg azt a tervezői szándékot, mely az új épületet is a meglévők egyenes folytatásaként kezeli.

Hétszőlő

tervezés/építés éve | 1991/1992-1998

hely | Tokaj

építész | Bodonyi Csaba

tulajdonos | Tokaj Hétszőlő Rt. , Grands Millésimes de France (1991-2009) Michel Reybier (2009-)

borász | Dr. Kovács Tibor (1992-), Makai Gergely (2013-)

birtokméret | 40 Ha

épület alapterülete | 1400m²

A Hétszőlő a Tokaji borvidék legendás dűlői közé tartozik. 1502-ből származik az adásvételi szerződés, amikor is a Garai család birtokába kerül a hét különböző tulajdonostól megvásárolt terület. Innentől számítva előkelőségek egész sora birtokolta az egyben tartott páratlan adottságú termőterületet. A kommunista időszak csipkerózsika álmából egy francia tulajdonú befektetőcsoport ébresztette fel, akik jól tudták, hogy milyen értéket és lehetőséget rejt a birtok.

Előkép nélküli építészeti feladat volt egy olyan nagyméretű borászati csarnokot megtervezni, mely a korábbi borkészítési folyamat mellett helyet biztosít egy teljesen új igénynek, a reduktív technológiának. Ugyanígy ismeretlen volt az a megoldás is, hogy egy ekkora ipari épületet a szőlősorok között, a tájba illesztve kell megfogalmazni. Az épületek tervezője, Bodonyi Csaba egyben Tokaj főépítésze is volt a tervezés és az építkezés alatt (1987-2011). Példamutatásával egy soha nem volt épülettípust teremtett. A két épület a történeti présházak nagyításaként értelmezhető, de úgy, hogy a házak inkább igyekeznek eltitkolni valós méreteiket.

Forrás: tokajhetszolo.com

A formavilág és az anyaghasználat a környékbeli kis pincék eklektikus idézetének tekinthető. Ez a regionalista építészeti magatartás majd egy évtizedig meghatározta a hazai borászatok építészeti alapállását. Ekkor keletkeztek az első olyan megépült példák, melynél a természeti adottságok vagy egy karakteres építészeti szándék hangsúlyosabb elemként jelenik meg az épített környezetnél.

Konyári-Béres

A hétszőlő könnyen felismerhető áthallásai és a hegyaljai miliőt a maga teljességében bemutató két záró állomás között finom átmenet a Béres birtok és Konyáriék pincéje. Mindkettő kötődik a maga módján az épített környezetéhez, de egyik sem használ a helyszínen talált építészetből direkt módon átvett gesztusokat.

Konyári

tervezés/építés éve | 2001-2002/ 2002-2004
hely | Balatonlelle
építészet | Zsuffa Zsolt, Kalmár László

(munkatársak: Váradi Péter, Nagy Gábor; a borház belsőépítésze: Czakó Kálmán)

tulajdonos | Konyári János, Konyári Dániel

borász | Konyári János, Konyári Dániel

birtokméret | 35 Ha

borászat alapterülete | 1000m²

A Konyári borászatnál a magtárak ihlette téglarács, vagy a boltozott pincebejárat idéz meg elemeket a somogyi táj épített világából. Ezek az építészeti átértelmezések finom kapocsként jelzik, hogy mely vidéken épülhetett a borászat. Az épületszerkezeti megoldások az eredeti feladatukat szolgálják és ezáltal a legtermészetesebb módon jelennek meg a részletekben.

Fotó: Zsuffa Zsolt

Az utalások nem választhatók el ráaggatott díszként az épületről, mert létük szükséges az épület megfelelő működéséhez. Jó példa erre a tartályos érlelő tér téglarács árnyékolója, melynél olcsóbb megoldást a megbízó sem talált. Így maradhatott a népi építészetben kiérlelt műszaki megoldás a mai technológia legjobb kiszolgálója is. A paraszti logika lényeglátását a tervezők át tudták ültetni a XXI. századi feladatok megválaszolására is.

Béres

tervezés/építés éve | 2003/ 2004-2006

hely | Erdőbénye, lócse dűlő

építészet | Anthony Gall, Pintér Tamás, Csaba Kata (belsőépítészet)
:Magyari Éva, Pazár Béla)

tulajdonos | Béres Rt. Regéczy-Béres Melinda, Regéczy Dávid

borász | Bárdos Sarolta (2002-2006) Hudák Péter (2007-2012) Jarecsni János (2012-)

birtokméret | 45 Ha

épület alapterülete | 3000m²

A Béres család pincészete tömegalakításával és homlokzatképzésével igyekszik hozzáigazodni a hegyaljai présházak léptékéhez és karakteréhez. A borászat felületképzését és az Almagyar birtok falképzését analóg tervezői gondolkodás köti össze. A különbség mindössze annyi, hogy itt nem a teljes falazat, hanem csak a birokigazgatási szárny kőporos vakolata készült az ipari részt

is burkoló helyi vulkáni tufa őrleményéből. Tervezői szándék volt, hogy utaljanak arra a népi építészetben tapasztalt jelenségre, mely szerint csak a lakórészre szántak vakolatot a takarékos gazdák. Az már egy másik történet, hogy mára épp ez a látszó kőburkolat jelenti a drágább és elegánsabbnak tűnő műszaki megoldást.

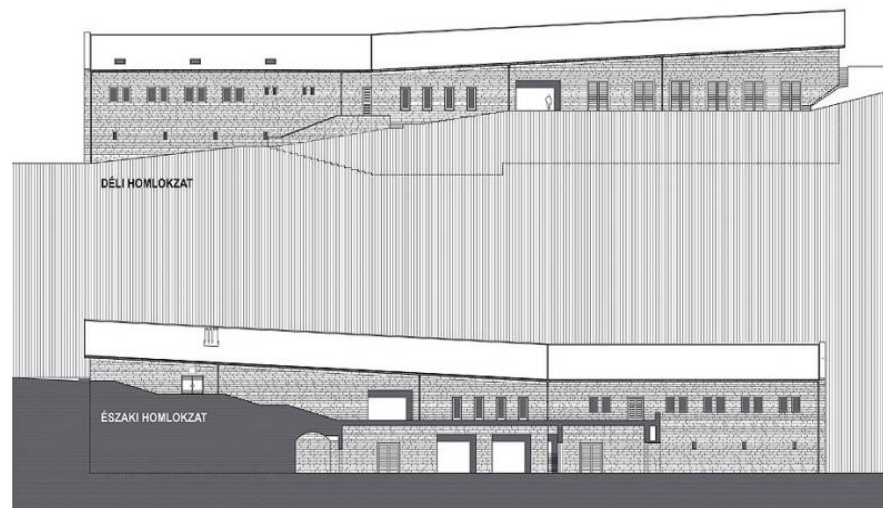
Fotó: Anthony Gall

A kút a pannonhalmi borászathoz hasonlóan itt is a szerkesztés csuklópontja. Azonban a szőlő mozgatása helyett ennél a háznál felülvilágítóként engedí be a természetes fényt a pincetérbe, valamint vizuális átjárást teremt a borászat és a vendégtér között.

Fotó: Anthony Gall

csökkenti az épület méretét egy tömegképzési újítás is. A domborzathoz igazodó, azzal párhuzamosan emelkedő tető, hátul egy újabb szintet rejt maga alá észrevétlenül. Így a 3000m² alapterületű épületegyüttes grandiózus léptéke ellenére a bele tudott illeszkedni a Lócse dűlőbe és megtalálta hegyaljai szőlőhegyi hajlékokkal is a kapcsolatot.

Forrás: Anthony Gall műterme

Külön érdekesség az épület mérete a tájban. Optikai illúzió, hogy a tudatos nyílásosztásoknak köszönhetően a völgy felőli oromzatnál a 16m (!) gerincmagasságú borászat csak egy emeletes présháznak tűnik. Ugyanígy

Forrás: Sugár Péter

Oremus

tervezés/építés éve | 1990-2000/ 2001

hely | Tolcsva

építészet | Sugár Péter DLA, Selényi György

(munkatársak: Kovács Veronika, Szekeres Fatime, Szőke Mariann)

tulajdonos | TEMPOS Vega Sicilia (1993-) Marta Álvarez Mezquíriz, Pablo Álvarez

borász | Bacsó András (1993-)

birtokméret | 115 Ha

borászat alapterülete | 2408m²

Pincesor-katedrális a település történeti központjában. Tolcsva léptékéhez képest óriási méretű együttest kapcsolt szervesen a meglévő településszövethez Sugár Péter és csapata. Műemléki környezetben vagyunk, ahol az építészeti szándék szerint inkább a Kurucz kastélynak, valamint a római katolikus templomnak kell játszania a főszerepet. Az elsődleges borkészítési feladatsor még egy jelentéstartalommal gazdagodott, hiszen evilág és a túlvilág határán vagyunk a temető és a katolikus templom között félúton. A borkészítés és a szakralitás közötti kapcsolatot Pannonhalma mellett ez az épület jeleníti meg a legerőteljesebben.

A tulajdonos eredetileg egyfajta modern gótikus katedrálisnak képzelte a pincészetet, csúcsívvel, hevederekkel, támpillérekkel. Erre a kérésre ad nagyon találó választ a feldolgozóüzem tartószerkezeti rendszerének tudatos megválasztása. Minden nagyobb alaprajzi egység egyedi tartórendszert kapott. A belső nyersbeton szegmensívek, az erjesztő tér fiókos dongaboltozatai, és a homlokzatot tagoló támpillérek egyszerre utalnak az építészetben túli többlettartalomra, és egyértelműen kijelölik a legfontosabb alaprajzi egységeket is.

Határozott építészeti gesztus még a pinceszájak sorolásából keletkezett tarajos oromzat alkalmazása. Ez a forma egyszerre utal az épület ipari jellegére és kíván folytatása lenni az út másik oldalán futó történeti pincesoroknak. Az Oremus pince méretei ellenére képes belesimulni abba a világba, melyből ihletet merít. Úgy sűríti magába a környezetének karakteres elemeit és anyagait, hogy közben egy pillanatra sem tagadja meg azt az elsődleges feladatot, mely életre hívta.

Forrás: disznoko.hu

Disznókő

tervezés/építés éve | 1993/ 1993-1995

hely | Mezőzombor, Disznókő dűlő

építészet | Ekler Dezső

(munkatársak: Bérczes László, Kovács Gábor, Kövér István, Patyi György)

tulajdonos | AXA Millésímes (1992-) Jean-Michel Cazes (1992-2000),

Christian Seely (2000-)

borász | Árvay János (1992-1995) Mészáros László (1995-) (Francia

mezőgazdasági érdemrend lovagja 2007)

birtokméret | 150Ha ebből 104 Ha a termőterület

Ekler Dezső személyes extravaganciája a házain is megjelenik. A képzeletbeli útvonal végállomását a Hegyalja kapujában elhelyezkedő disznókői borászat jelenti. Az épületegyüttes egyszerre kötődik a helyi örökséghez, de ugyanilyen erővel jelenik meg benne az építész alkotó egyénisége is. Kirakathelyzetben van a ház és ennek megfelelően viselkedik.

A birtok épületeit ihlető inspirációk nagyon széles horizontról származnak. A sárga borház pontos műemléki felújítása az egyik végpont. A falkutatás során itt került elő az a szín is, amit a tervező Kazinczy sárgának nevezett a „Széphalmi Remete” tiszteletére. Véleménye szerint nem lehetett, hogy egy ilyen rebellis vidéken az építetű református Lónyaiak éppen a velük szemben álló uralkodóházat azonosító színt alkalmazták a falakon. A felújítás kezdetekor még Habsburg-sárgában álló épület így nyerte vissza eredeti színét és ezt megörökölte a pincészet feldolgozó épülete is.

Először három, majd a bővítés után már négy épületarc tekint le az érkezőkre a szőlősorok közül. Az építész saját bevallása szerint mesterei, Aldo Rossi és Makovecz Imre előtt kívánt tisztelegni a homlokzatok megfogalmazásakor. Így egyszerre uralja őket az archetipikus formáig csupaszított geometrikus szerkesztésmód valamint a lényyszerű megjelenés. A lírai mondanivaló mellett az épített örökség hatása is markánsan érződik. Többszörös méretűre nagyított hegyaljai pinceszájak ezek, melyek másik oldalukon az őket összekötő tömeg belsejébe néznek.

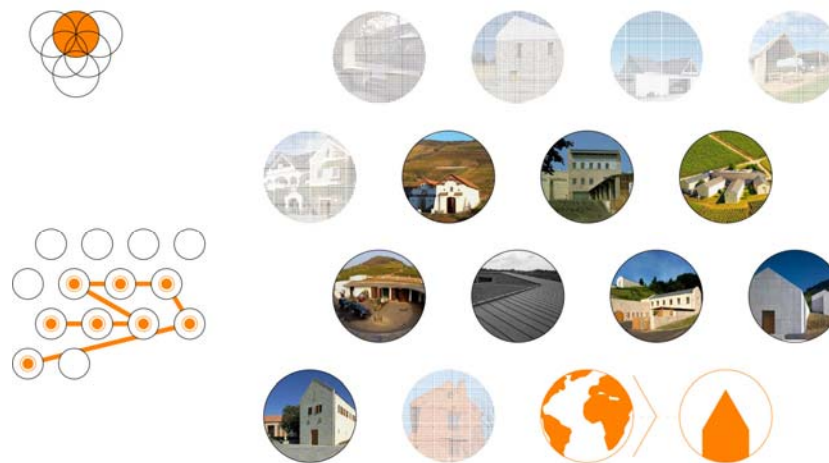
A nagyítás mellett egyszerre kicsinyít is az építész. A több emeletesre növelt absztrakt bütök mellett az egész hegyaljai világ, a lankás dűlők és a szőlőből kivillanó pincelejáratok mind egy épületbe lettek sűrítve. Nem véletlen hogy az ízeket legjobban összegző aszúborok címkéin is a borászat képe szerepel, mint a birtok identitásának egyik legfőbb jelentéshordozója.

II. ÚTVONAL Tájéztetés

A házak és a természeti környezet kapcsolata.

A magyarországi szőlőhegyek karaktere rendkívül sokszínű, annak ellenére, hogy milyen kicsi földrajzi területre korlátozódik a 22 borvidékünk. A közel azonos éghajlati adottságokon túl egy-egy dűlő mikroklímáját számos egyéb tényező is befolyásolja. A domboldal dőlésszöge, a felszíni és felszín alatti vizek, a talajszerkezet mind hozzáadnak egy csipetnyi egyediséget a borok ízvilágához. Ugyanígy merítenek a természeti adottságokból a megépült új borászatok is. Helyhez kötődésük egyenes következménye annak a tervezői hozzáállásnak, mely a természetből is képes inspirációt nyerni.

2. TÉZIS A tájhoz való mindenkori alázatos hozzáállás, a dombok, dűlők és a szőlőhegyek maximális tisztelete jellemzi és alakítja ezt az újonnan született épülettípust.

A szőlőhegyeinken megjelent befektetők a felaprózódott telkekhez képes jóval nagyobb birtoktesteken kívántak gazdálkodni. Hiszen csak egy bizonyos termőterület méret felett lehet nyereséges a borkészítés. Mindez már a koncepcióalkotásnál alapvetően befolyásolta a tervezett borászatok kialakítását. Az új borászatok a tájra érzékenyen reagáló ipari épületeink¹² számát gyarapították.

A most következő házak jól mutatják, hogy ugyanaz a feladat hányféle módon gazdagodhat azáltal, ha az építészek engedik a természetet is beleszólni az épületek alakításába. A dűlő alá rejtett üzemtől indulunk (Patricius). A szőlőhegyi alapkőzet kristályosodása által ihletett épülettömeg és a borászatba komponált diófa zárja a sort (Bazaltbor, Béres).

Patricius – Konyári – Pannonhalma - Hétszőlő – Oremus – Disznókő – Bazaltbor - Béres

¹² Pl.: SCULTÉTY János: Ércelőkészítő Gyöngyösorszi 1952.
CSIKVÁRI Antal: Radelkis épület, Óbuda 1978.

Patricius

tervezés/építés éve | 2003/ 2004-2006

hely | Bodrogkisfalud, Várhegy dűlő

építész | Salamin Ferenc

(munkatársak: Erhardt Gábor, Salamin Pál; a borház belsőépítésze: Czakó Kálmán)

tulajdonos | Wimpffen-Kékessy Katinka és Arno Wimpffen

borász | Dr Molnár Péter (1995-) (Francia mezőgazdasági érdemrend lovagja 2007)

birtokméret | 85 Ha

A Tokaj és Sárospatak között vezető főúttól északra a Bodrog folyó szomszédságában helyezkednek el azok a déli fekvésű dűlők, melyek a 1737-es első királyi besorolása óta a borvidék első osztályú szőlőterületeihez tartoznak. Itt emelkedik a Várhegy, mely a Tokaj hegy édestestvéreként uralja a környezetét. Az 1867-es Tokaj-Hegyaljai albumban is szerepel a terület. Az illusztrációként szolgáló könyvben látszik az egykori uradalmi présház, melyet a mostani borászat fogadóépületeként alakítottak ki.

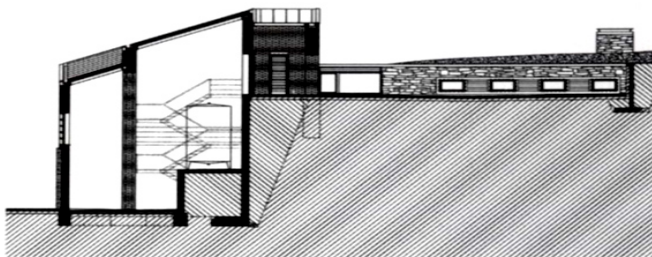
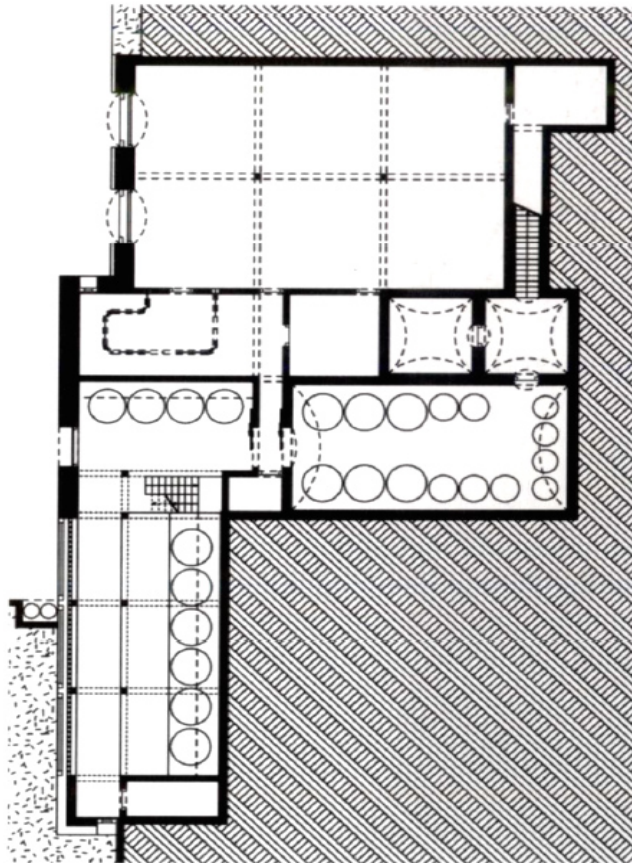
Bodrogkisfalud, Várhegy dűlő forrás: Tokaj-Hegyaljai Album 1867

A tulajdonos család mindkét ágon már a XVIII. századtól ismert szőlőbirtokos Hegyalján és a Mátra vidékén is. Az új borászat megalapításakor a megbízó és a tervező elképzelése összecsengett abban a tekintetben, hogy meghagyták a régi épületet reprezentatív vendégfogadó helynek és a birtokközpont irodáinak. Egyedül a hagyományos hordós must erjesztése folyik a történelmi falak között. Márkavédjeggyé vált a megújított borház, de a feldolgozás java mégsem itt, hanem a közvetlen közelében, a föld alá rejtve történik.

A fogadóépület csak a felszín alatt csatlakozik a valós borfeldolgozó üzemhez. A többszintes hatalmas méretű térsor nem épületként jelenik meg a tájban, hanem a felhagyott kőbányák katlanjait, bástyáit és kő támfalait idézi. A bejárati szinten lévő homlokzatai a belső süllyesztett udvarra néznek, így a zöld tető alá bujtatott felső rész szinte még madártávlatból is észrevétlen marad. A tervezők sem a régi házzal, sem a hegygel nem kívántak konkurálni. Így a nagyméretű beavatkozás ellenére a táj változatlanul megőrizhette eredeti jellegét.

Bodrogkisfalud, Várhegy dűlő forrás: (Axis építésziroda)

Forrás: ZSK Műterem

Konyári

„Konyáriék az akkortájt itthon kifejezetten újdonságnak számító, kíméletes, gravitációs technológiával kívántak bort készíteni, és az épületük számára már ennek megfelelő helyszínt kerestek.” –mondja Zsuffa Zsolt DLA értékezésében.

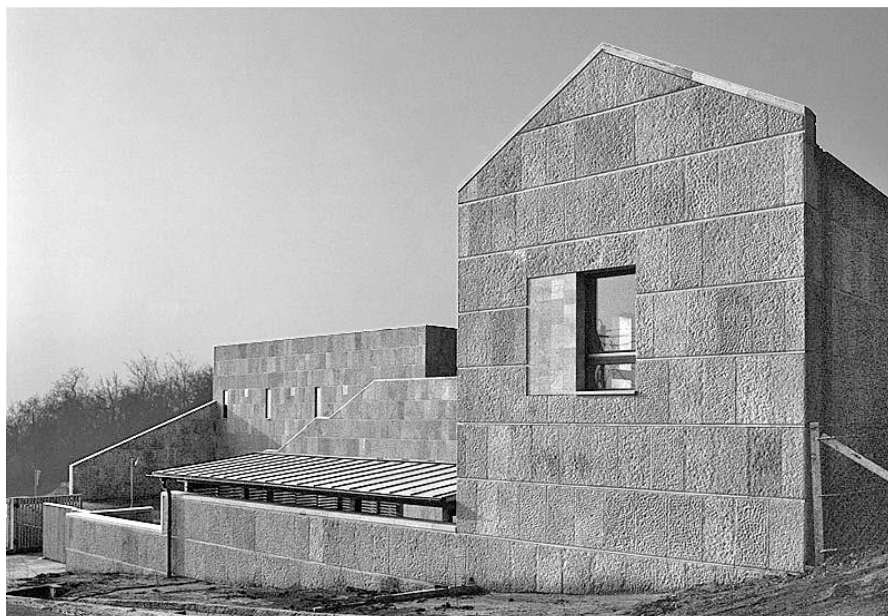
Ez az épület iskolapéldája annak, hogy már a telekválasztásnál mennyire érdemes és kifizetődő tisztában lenni a jövőbeli tervezési programmal. A Konyári pincénél eleve olyan helyet kerestek a tulajdonosok, ami az általuk elképzelt borkészítési programhoz legjobban illett. Így lett az épület a meglévő löszfalhoz simulva egyszerre a táj része és a technológia pontos kiszolgálója.

A támfalba épített ház ugyanúgy rendelkezik egy felső zárt belső udvarral, mint a Patricius szőlőfeldolgozója, de ez a borászat már az egyik oldalát megmutatja a világnak. Ennek ellenére ez az épület is inkább a rejtőzködést választja a megamutogatás helyett. A homlokzaton a mészkő és téglafelületek aránya, a nyílások tudatos komponálása a rétegzett talaj textúráját adja vissza.

Fotó Zsuffa Zsolt

A részek és az egész harmóniájának köszönhetően a ház távolról szinte észrevétlenül olvad a környezetébe, ezzel álcázva méreteit és jelenlétét a szőlőhegyen. Csak a közelébe érkező bújnak elő azok az elemei, melyek a hasonló feladatú, de kisebb léptékű környékbeli épületek rokoniává teszik.

Forrás: Czita Építésziroda Kft.

Pannonhalma

tervezés/építés éve | 2002/ 2003-2004

hely | Pannonhalma

építészet | Czigány Tamás, Tóth Györgyi, Papp Róbert

tulajdonos | Magyar Bencés Kongregáció, Pannonhalmi főapátság, MKB

borász | Gál Tibor (2000-2005), Liptai Zsolt (2005-)

birtokméret | 52 Ha

borászat alapterülete | 1875 m²

Évezredes múltú környezetben, a szent Márton hegy délkeleti oldalán találta meg helyét az új borászat hármastagozódású egysége. Présház, kút és borház allegóriái jelennek meg a tájba illesztve, de már nem elrejtőzve, hanem messziről látható jelekként. Czigány Tamásék nem az egymásra rakódott történelmi korszakokból, hanem a bencés lelkiség letisztult egyszerűségéből merítettek ihletet. A legkorszerűbb borászati technológiának olyan térsort terveztek, mely a lényegre összpontosító szerkesztettségét a felszín felé emelkedő részeiben is bátram megmutatja.

Böjtléskor a kiüresedett test helyet kínál a Természetfeletti számára. Ugyanígy engedik a borászat szikár tömbjei, hogy a szőlő mellett hegyet átjáró szakralitás is beléjük költözzön. Jellemző, hogy a homlokzatok díszítése kizárólag a burkolóanyag természetéből következik. A három épületrészt azonos anyagú mészkőburkolat fogja össze, de a lapok mérete és a felületek megmunkálása a fő egységek karaktere szerint váltakozik. Akár a Konyári pince támfalhomlokzatánál, itt is hatott a tervezőkre a környező táj karaktere. „A külső megjelenés meghatározásakor inspirációt adott a hegyoldal földje, a löszfalak rétegződése, színe, rovarok által megmunkált gyönyörű felülete.”- vallják a tervezők a borászat műleírásában.

Építészettörténelmi érdekesség, hogy Magyarországon itt alkalmaztak először csiszolt kőlap burkolatot a tetőfedésnél, melynek köszönhetően az épület nem házként, hanem inkább szoborszerűen jelenik meg a tájban. A hazai borászatok közül a Füleky pincészet fedése készült még hasonló technológiával.

Fotó: Erhardt Gábor

Hétszőlő

A rétegvonalakra merőleges telepítés alapötlete a népi építészet természetisztületéből és logikus észjárásából következik. Az egykori gazdák építészeti irányultság nélkül is mindig a lehető leggazdaságosabb megoldást választották a feladatok teljesítéséhez. A pince-présházak alaptípusa a domborzati adottságok maximális kihasználásával fejlődött ki. A kezdetben domboldalra vájt pincék iránya nem is lehetett más, hiszen így kapott egyenes oldalnyomást a boltozat, így lett a legkisebb a

rétegvizek okozta beázások kockázata. A pincék előtt végzett szüreti munkálatok kívánták meg a fedett, zárható présházak megszületését. Ennek emeletén kapott helyet a lakószoba, arra az esetre, ha a szőlőművest a hegyen érné az este. Így alakultak ki azok az emeletes présházaink melyek völgy felé néző fehérre meszelt bütői adták szőlőhegyeink jellegzetes látványát.

Bodonyi Csabáék felismerték azt, hogy a telepítés egykori logikája gyakorlatilag egy az egyben átültethető sokkal nagyobb léptébe is. Az így kialakuló alaprajzi rendszer és helyiségsorok ugyanolyan logikusan tudják szolgálni a legmodernebb ipari technológiát, akár a régi pincék a szőlősgazdákat.

A domboldalra merőlegesen épített borászat telepítéséből következik, hogy két természetes bejárati szintje van. Az egyiken- felülről, a hegy felőli oldalon- érkezik a szőlő. A másikon-lent, a völgy felől- szállítják el a kész borokat. A kettő között folyamatos kontroll alatt, a természet rendjét továbbra is tiszteletben tartva megy végbe a szőlő átalakulása.

Oremus

A bemutatott házak közül ennek van a legtöbb épületszomszédja, ennek ellenére az Oremus nem csak velük törődik. Folytatja Tolcsva épített világát, de a messzemenőig tudomást vesz arról a talpalatnyi földdarabról is ahova születte.

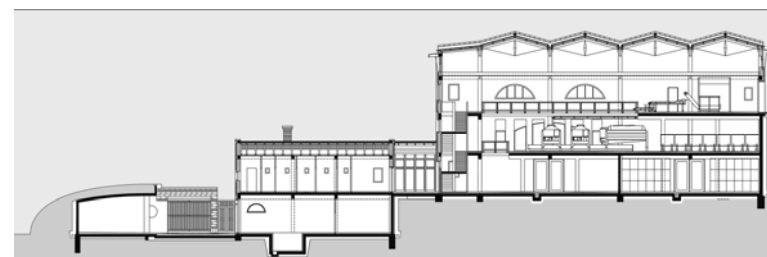
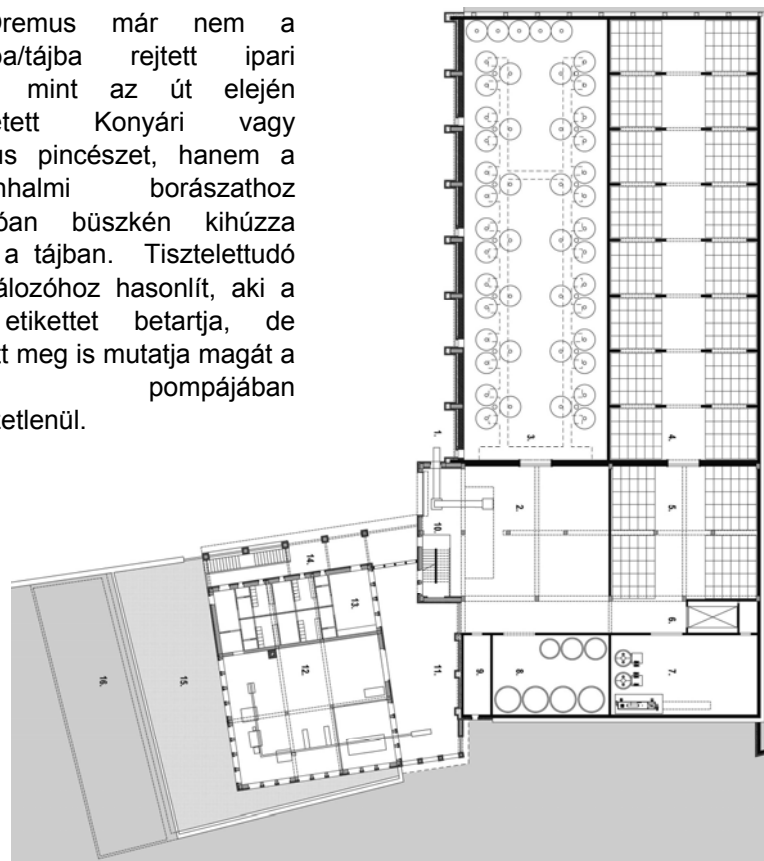
Itt volt a legnagyobb alapterületi kötöttsége a tervezőknek, hiszen az egyik legszűkebb területre kellett elhelyezniük a legnagyobbak közé tartozó tervezési programot. Igaz, hogy a 20.000 m² alapterületű telek azért még így sem mondható zsebkendőnyinek. Viszont fontos kompozíciós elem volt, hogy a kertben álló kúria is meg tudja őrizni méltóságát a feldolgozó épület tömbje mellett. Az épületet kiszolgáló úthálózatot is úgy kellett kialakítani, hogy az üzemi rész működése nem zavarja a kastélypark rendjét. Így már bravúrnak számít a telepítés, hiszen a komoly kötöttségekből úgy sikerült előnyt kovácsolni, hogy a megépült állapot nem szorul semmiféle magyarázatra.

Fotó: Erhardt Gábor

A hegy felőli oldal a pincesorok természetes folytatása, a völgy felőli oldalon pedig a Konyári borászatnál ismertetett támfalszerű megjelenés dominál. Az alaprajzi szerkesztésnél arra is figyeltek, hogy a ház tudomást vegyen a szabálytalan telekforma kontúrjáról. Ez tehát nem a klasszikus értelemben vett természeti törvényekből következik, de a birtok használhatóságát mégis alapvetően befolyásoló tényező figyelembe vétele.

Az Oremus már nem a támfalba/tájba rejtett ipari épület, mint az út elején ismertetett Konyári vagy Patricius pincészet, hanem a Pannonhalmi borászathoz hasonlóan büszkén kihúzza magát a tájban. Tisztelettudó első bálozóhoz hasonlít, aki a helyi etikettet betartja, de emellett meg is mutatja magát a teljes pompájában kendőzetlenül.

Forrás: Radius B+S

Disznókő

A borkészítés épületének emberarcú homlokzatairól az I. útvonal ad ismertetőt. Ugyanakkor a bütöket összekötő dombszerű tető felkészít a harmadik építészeti egység az épületszoborként megjelenő traktorgarázs látványára is. Az egri borteraszhoz hasonlóan ebben a házban sem jelenik meg a borkészítés közvetlenül, de kapcsolata a szőlőhöz szintén elválaszthatatlan.

Forrás: eloeptieszet.hu

A kör alakú udvart egy lendülettel körbeölelő felület fal és tető is egyben. A kialakult forma a racionális fedett-nyitott gazdasági tér és az épületté növekedett landmark között egyensúlyoz. Nehéz meghúzni a határt, hogy a franciaországi tanulmányút tapasztalata, vagy a Makovecz féle híres narancshámozás kiterített „s” mintázata ihlette inkább. Az már csak szerencsés véletlen, vagy a tájjal való tudat alatti teljes azonosulás eredménye, hogy ez a funkcióját tekintve melléképület szintén jelkép lett. Magára öltötte a vidék legkarakteresebb tájképi elemének a Tokaj hegynek a kontúráját.

Bazaltbor

tervezés/építés éve | 2008/2009-2010

hely | Badacsony

építészet | Kis Péter, Molnár Bea munkatársak: Bun Zoltán, Erdélyi

Róbert, Hőna Orsolya, Romvári Péter, Varga Anikó

tulajdonos | Laposa Bence 2009-2011 Bazaltbor-Badacsony Kft. (Póczik Péter tulajdonos, Gagy Pálffy András ügyvezető 2011-)

borász | Laposa Bence 2009-2011 Laszlovszky Gábor (2011-)

birtokméret | 7Ha (70.000 palack 2011-ben de 350.000 palackot is bírna 150.000 palack a terv)

borászat alapterülete | 420m²

A bazaltbor épülete egyszerre két teljesen ellentétes megjelenésformát tudhat magáénak. A valóságban inkább rejtőzködő ház a róla készült fotókon a hegyet meghatározó kikerülhetetlen építészeti elemként viselkedik.

Érdeemes összevetni a Béres borászattal is, hiszen ugyanazzal az építészeti szűkszavú eszköztárral operál mindkettő, telepítésük is hasonló, mégis az Erdőbényei ház belevész a hegyoldalba, a másik viszont saját magát a valóságosnál jóval nagyobbak mutatja a róla készült képeken.

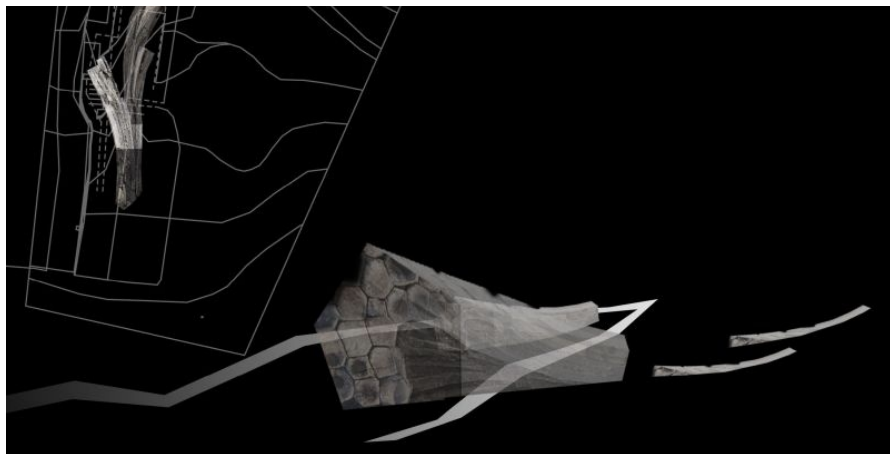
A Badacsonyan nem volt hagyománya a nagyméretű birtoktesteknek úgy, mint Tokaj-Hegyalján. A birtok alapításakor a nagyvonalú befektetői elképzelésekhez igazodott a tervező, de az épület megjelenése nem

mutatja az épület méreteit. A felszíni alapterület töredéke a Béres borászaténak, mégis hasonló léptékűnek látszanak a képeken. Az épület szinte egy nézőpontra van komponálva. Batár Zsolt világot bejárt fotóin az orozatok meghatározhatatlan méretűek. A hatalmasnak hitt, a teljes Badacsonyt uraló épülettömeg a valóságban azonban alig felfedezhető.

Pannonhalma mellett a Bazaltbor a másik szoborszerű épület a tájban.

Fotó: Batár Zsolt

Forrás: Kis Péter műterme

Míg a Szent Márton hegyén álló Présház azért egy utalást tesz a szőlőhegyi kunyhók archetípusára, addig a Bazaltbor épületét létrehozó világ sokkal inkább a hegyet alkotó alapkőzetből következik. Ebben a képben még az sem zavaró, hogy a bazaltorgonák vízszintesen megkristályosodott rokona nem a helyi kőből, hanem hófehér betonelemekből áll.

A folyékony halmazállapotból kikristályosodó épület gondolata annyira erős és egyetemes gondolat, hogy a világ minden táján azonnal érthető, ahol vulkáni dűlőkön folyik szőlőtermelés. A tüzes alapkőzet, a rajta termelt szőlő és a belőle születő bor egy lényyszerű épületbe lett sűrítve.

Önmagában ez az egy tökéletesen azonosítható gesztus teszi egyetemessé a házat. Ugyanez a bárki által könnyen értelmezhető gondolat emeli el éppen attól a hegytől ahova született.

Béres

Azon borászatok egyike, ahol sok résztvevős tervpályázaton választották ki a birtokközpont tervezőjét. A kiírásakor csak a tervezési programot határozta meg a család, az épület pontos helyét az építészekre bízták.

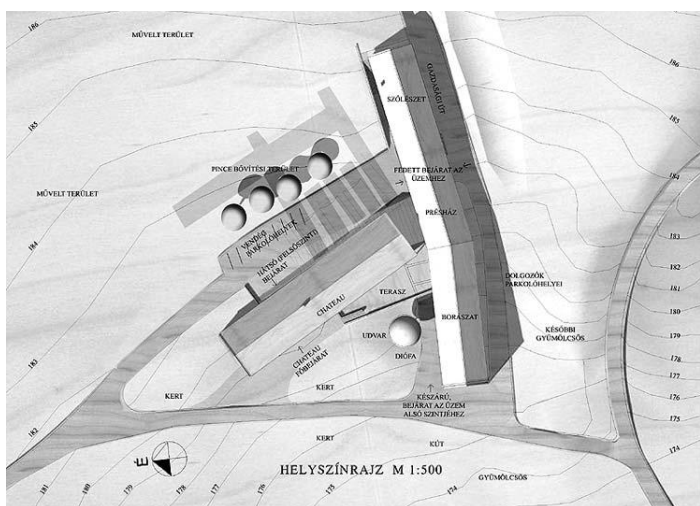

Forrás: Béres borászat

Az épület és a természet kapcsolatát nagyon pontosan meghatározza Id. Dr. Béres Józseftől származó gondolat. A tőle származó idézet a borászat és akár ennek a tanulmánynak a jelmondata is lehetne:

"Ami számomra a lényegét jelentette, és ez irányította gondolataimat, hogy a dolgokat egészében, összefüggéseiben kell vizsgálni, mert ott van a megoldás a természetben, csak nyitott szemmel és elmével kell járni, hogy fel tudjuk ismerni az okokat."

A tervezővel készített riport csak megerősítette azt a sejtést, mely szerint a győzelem kulcsa abban volt, hogy az ő csapatuk szánta rá a legtöbb időt a tervezési területet alapos megismerésére. Béres Professzor úr hitvallását nem ismerték, így ők ösztönösen bízták a természetre a megoldás feltárását.

Forrás: Antony Gall műterme

Anthony Gall tervezőtársaival több napot töltött a helyszínen, és az akkori megérzéseikre hallgatva komponálták a borászatot és a birtokközpont igazgatóságát magába foglaló épületegyüttest a domboldalra. Három dűlőút találkozása jelölte ki a

telepítés középpontját. Az utak által meghatározott fő irányok lettek a borászat szerkesztővonalai. A terület súlypontja egy meglévő hatalmas diófa, melyet körbeölel a két épületszárny.

A felsorolásban még az etyeki borászatnál képezi faültetés az építész kompozíció részét. Ott azonban inkább a látogatói főbejárat hangsúlyozása és a tekintet szőlősorok közé vezetése a cél. A Béres birtokközpont az egyetlen, ahol a teremtett világ egy darabja tökéletesen ízesül az építészettel. Ennek köszönhetően a két különálló épületszárnyat a terebélyes lombkoronával együtt szemlélve egy tömegnek érzékeljük. Amennyiben az épített környezet talált tárgyát a Füleky borászat kezeli a lehető legtermészetesebb módon, akkor ennek méltó párja a Béres birtokközpontja és az általa középpontba helyezett diófa viszonya.

Forrás: Béres Borászat

III. ÚTVONAL Kötelességtudat

A házak és a bennük tervezett élet kapcsolata.

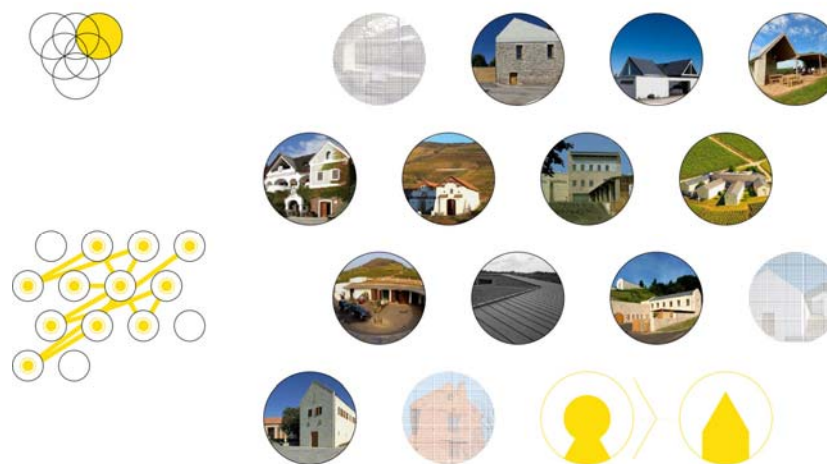
A rendszerváltást követően alapított hazai borászatok indulását nagyon alapos előkészítő munka és legalább ugyanilyen pontos jövőbeli ütemezés előzte meg. Ebbe a munkába kezdetektől bevonták az építészeket is. A megbízók igényessége párosult a józan ész diktálta gazdaságossággal is, hiszen a piaci verseny nem tűr meg felesleges pénzköltést. A megszületett épületek így egyszerre közvetítenek művészi hitvallásokat, és szolgálják a beléjük költözött életet.

A jövő pontos megtervezésén sokszor emberöltőnyi távlatot kell értenünk. Elég csak arra gondolnunk, hogy a kiválasztott dűlők új telepítései csak évek múlva fordulnak termővé. Ugyanígy egyes tételek sokszor akár évtizedekig érnek a pincék mélyén, míg forgalomba kerülnek. A házak tervezésénél már előre tudni kellett, hogy mekkora birtok tudja majd eltartani a gazdaságot és ehhez mekkora kiszolgáló épületre van szükség.

3. TÉZIS Az új borkészítési és eladási igényeknek köszönhetően jelentős többlettartalommal gazdagodott a korábban csak ipari tevékenységre szolgáló épületfajta. Az építészetnek márkaformáló hatása lett a szőlőhegyeken.

A nemzetközi versenyben csak azok a pincészetek tudnak megmaradni, melyek pontosan meg tudják magukat határozni a piacon. Az arculat kialakításának nagyon sok esetben meghatározó eleme maga a borászat épületegyüttese. Ezzel magyarázható a borházak megjelenése a boroscimkéken és az épületek szoborszerű formálása is.

Az arculat kialakítása mellett a másik fontos irány az eladások stabilizálására és növelésére, hogy lehetőleg már a pincénél találjon vevőre a bor. Így a lehető legjobb minőségben cserél gazdát, és az utaztatás rizikóját sem kell a termelőnek felvállalnia. Az új feladat új térsorokat eredményezett, hiszen a borászatok innentől fogva már nem

csak üzemi épületek, hanem látogatóközpontok, reprezentatív fogadóhelyek és olykor kulturális centrummá is válnak.

Három jól elkülöníthető tércsoportra bonthatók a bemutatott borászatokat belső világa. Az elsődleges, maga a feldolgozó rész, ahol a szőlő borrá válik. Ezt egészíti ki az igazgatási és a reprezentatív központ. A három egység kerülhet közös fedél alá, (pl.: Béres borászat, Konyári pincészet Királyudvar), de elhelyezkedhet önálló épületekben is (pl.: Disznókő, Hétszőlő). Az útvonal aszerint csoportosítja a házakat, hogy a kialakult építészeti együttes mennyire kapcsolható közvetlenül a borkészítéshez. Így jutunk el a Hétszőlő acéltartályaitól egészen az almagyari borteraszig

**Csak bor: 7szőlő – Oremus- Patricius – Disznókő –Bazaltbor
Bor + más: Pannonhalma - Füleky-Szt Donát-Etyek - Konyári –Béres
Más + bor: Almagyari**

Hétszőlő

Ennél a birtoknál válik el leginkább vegytisztán a bevezetőben említett három alapvető funkcionális egység. Maga a borászat honlapja is így csoportosít. E szerint a Bodonyi Csaba által jegyzett borfeldolgozó a birtok szíve a szőlőültvények közvetlen közelében.

A Rákóczi Pince Tokaj központjában szolgálja a reprezentációt. A város legrégebbi pincéjében és a hozzá kapcsolódó épületben van a birtok borüzlete, bortrezora, étterme. Nemzettörténeti jelentőségi térsor húzódik a felszín alatt. Számos magas rangú politikus és államférfi fordult meg a boltozatok között az elmúlt 500 évben. Királyválasztó helyszín is, hiszen a rendek itt tettek hűségesküt és itt jelölték uralkodónak Szapolyai Jánost.

A fent említett két központ között félúton a felújított Rákóczy-Dessewffy kastély a birtok feje. Az egykori Kincstár sóadó beszédésével megbízott Vám- és Adóhivatala a birtokigazgatás irodáit, a birtokigazgató lakását és a társaság vendégházát foglalja magába.

A végeredmény teljesen egységes képet mutat, de a fejlesztés nem egyszerre történt, hanem egymásra épülő nagyon szorosan összehangolt ütemekben zajlott. Az alapításkor, 1992-ben mindösszesen 5Ha szőlő volt a területen. Ezt a számot növelték 40Ha méretűre 1998-ig. A szőlőtelepítéssel párhuzamosan, de már a végleges birtokmérethez igazítva, 1992-ben készült a szőlőfeldolgozó és erjesztő épülete. 1993-ban felújítják a Rákóczi pince feletti épületegyüttest és ide kerül ideiglenesen a palackozó, valamint a birtokigazgatás is. Két év múlva az igazgatás átköltöztetett jelenlegi végleges helyére, míg 1998-ban megépült a borpalackozó és a palackozott borok raktára is a szőlőfeldolgozó testvérépületeként. A 2000-es években a kettőt, a felszín alatt 18 méter mélyen, érlelő pincével kötötték össze. Itt biztosítják az ideális körülményeket a jövő aszúborainak melyek 20-30 évet is eltölthetnek itt. Az aszúszenciáról nem is beszélve, mely egyes vélekedések szerint két évszázadig is eltartható. Így az eddigi utolsó fejlesztés már igazán a jövőbe tekint.

1. Borászat 2. Birtokigazgatás 3. Reprezentáció (forrás: google.com)

Oremus

A Hétszőlőhöz képest jóval kisebb területen, de még mindig különálló épületekben találjuk az Oremus birtokközpontját. Ez a borászat is évszázadokat ível át Hegyalja gazdag történetéhez elválaszthatatlanul kapcsolódva. A névadó dűlőt az egyik legpatinásabb termőterületként tartja számon az emlékezet. A legenda szerint Szepsy Laczkó Máté (aki felmenője Szepsy Istvánnak, a Királyudvart beindító legismertebb kortárs hazai borásznak) az innen származó szőlőből készítette az első aszúborot Lorántffy Zsuzsanna számára 1651-ben. Ezt a mítoszt megcáfolni látszik a Hétszőlőhöz kapcsolódó dokumentum, ahol a Garaiak hagyatéki tárgyalásán már 1571-ben szerepel az örökségi leltárban az aszúbor.

1. Borászat 2. Birtokigazgatás és reprezentáció (forrás: google.com)

Ehhez a gazdag múlthoz kívánt jövőt építeni a spanyol Alvarez család, mely a saját hitvallása szerint is a több generációt átívelő értékrendszerben hisz. Olyan vállalati kultúrát képviselnek, mely szüntelenül keresi a kiválóságot, összhangban él a természettel és

tevékenységét a maximális alapossággal és elkötelezettséggel fejt ki.” Az első meghívásos pályázat megnyerése és az épület megépítése között egy évtizednyi időszak telt el a beruházók hezitálása miatt. Végül egy emlékezetes reptéri beszélgetés adta meg a végső lökést a kivitelezés megindításához. Talán ennél a háznál a leginkább kézzel fogható a bevezetőben említett tervezői szerepvállalás, mely alapvetően befolyásolta az eseményeket már a birtokalapítás pillanatában.

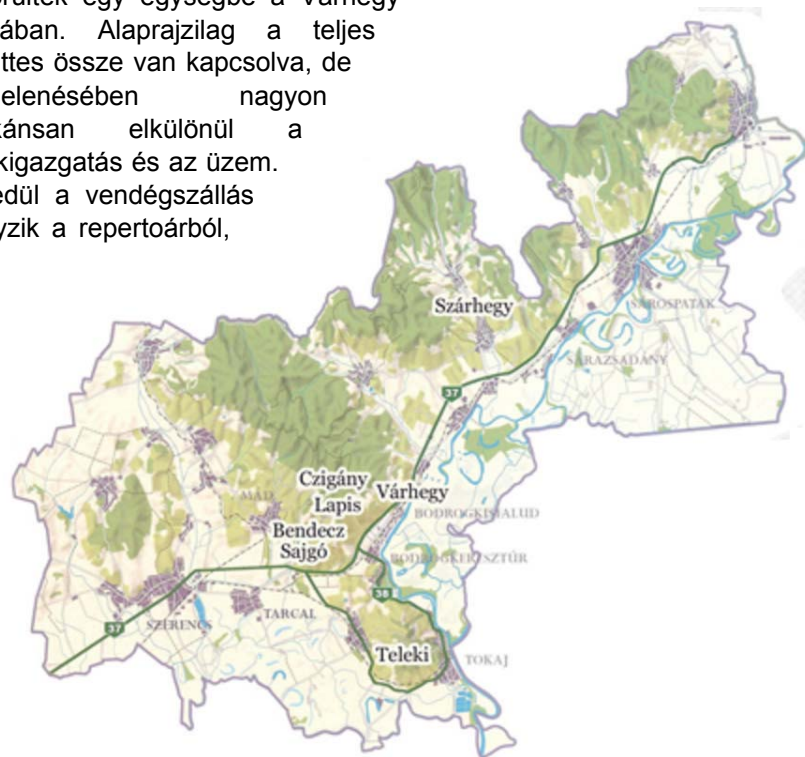
Az építés kezdetekor a Tolcsva belterületén elhelyezkedő 2 hektáros telken A Kurucz kastély és a XIII századtól datálható többmenetes, 4 km őszhossúságú pincelabirintus jelentette az igazodási pontot. A pincelabirintus az aszúborok érlelési helye, 2002 óta világörökségi védelmet kapott. Ezekhez a pinceszájukhoz tökéletesen kapcsolódik alaprajzilag és homlokzati fő motívumával is az egy ütemben készült feldolgozó épület. A hétszőlő páros tömbjéhez képest ez a ház már integrálja magába a traktorgarázst és az azt kiszolgáló helyiségcsoportokat is. A birtokigazgatás és reprezentáció helyszíne a felújított Kurucz kastély lett.

Patricius

„Természetes egyediség” a mottó, mely a Patriciust meghatározza. Bő tíz évvel az alapítást követően is változatlanul vallják: „A Patricius Borház borászati filozófiájának vezérfonala és kiinduló pontja az általunk gondozott hét dűlő.” A boraikat dűlőszelektáltan készítik, ami azt jelenti, hogy az adott termőhelyek szerint külön válogatják a szőlőt, így a borokban is meg tud jelenni a szüretelőhely karaktere.

Szorosan összefügg a borászat alapelveivel az épület kialakítása. Így könnyen érthető, hogy miért tudtak azonosulni a tulajdonosok a teljes egészében föld alá süllyesztett feldolgozóüzem gondolatával, mely a várhegyet és a szőlősorokat is maximálisan tiszteletben tartja.

Érdeemes összevetni a Patricius és a Hétszőlő birtokelemeit. Utóbbinál a névadó hét termőterület egy földrajzi helyen van, a birtokot kiszolgáló 3 alapegység épületei viszont egymástól távol kerültek. A Patriciusnál mindez épp fordítva alakult. A hét dűlő a Telekitől a Szárhegyig majdnem a teljes régiót átfogja Tokaj és Sárospatak között. Itt a birtokközpont épületei tömörültek egy egységbe a Várhegy oldalában. Alaprajzilag a teljes együttes össze van kapcsolva, de megjelenésében nagyon markánsan elkülönül a birtokigazgatás és az üzem. Egyedül a vendégszállás hiányzik a repertoárból,

A Patricius borászat dűlői (forrás: patricius.com 2016)

úgy ahogy az Oremeusnál is. Igaz, hogy a vásárlócsalogatás e formájára ott semmi szükség nincsen. A tulajdonos spanyol család olyan sikeres egyedi értékesítési rendszert dolgozott ki, hogy a birtoktól közvetlenül vásárlók várólistáján nagyjából háromszor annyian vannak, mint amennyi a borászat kapacitása.

A legendás Hétszőlő egy tagban művelve a Teleki dűlő közelében (forrás: mad.info.hu)

Disznókő

A birtok első említése több mint 600 éve, 1413-ból származik. A névadó különleges formájú sziklatömb ma is a dűlőben van a klasszicista kilátóépület mellett. A 104 Ha méretű termőterület egy tagban, a borászat tőszomszédságában helyezkedik el. Mindig is első osztályú dűlőként tartották számon és ennek megfelelően arisztokrata tulajdonosai voltak a kommunista időszak államosításig.

A területet a rendszerváltást követően megvásárló AXA Millésimes vállalatot a világ egyik legjelentősebb édes bor készítői között tartják számon. Ennek megfelelően céljuk a tokaji aszú megújítása volt. A legjobb minőség elérése érdekében kizárólag saját termelésű szőlőből dolgoztak és meg akarták mutatni a szőlő gyümölcsösségét az aszúban is. Az eredmény az 1993-as forradalmi aszú, mely mára fogalomná vált a szakmában és vele megjelent a birtok védjeggyé vált Disznókő stílus.

Sokan innen számítják a tokaji bor újjászületését. Jellemző a fogadtatásra, hogy míg egyesek rajongtak az új irányért, addig a nagyhatalmú OBB (Országos Borminősítő Bizottság) csak többszöri próbálkozásra engedélyezte a bor forgalomba hozatalát, mert a régi ízvilágot keresték a bemutatott italban.

A forradalmi borkészítéshez hasonló karakterű építészet dukál. Erre érzett rá pontosan Ekler Dezső franciaországi útján, amikor a tulajdonos meghívására megismerhette a társaság szemléletét és a tulajdonában álló patinás borászatokat. Kézenfekvő lett volna a Sárga borház dominanciáját meghagyni, hiszen legalább olyan karakteres épület a borvidék nyugati kapujában, mint a Patricius épülete a Várhegy dűlőben a keleti oldalon. Ráadásul Gróf Lónyay Menyhért, későbbi miniszterelnökünk eredetileg éppen présháznak építette az épületet a XIX. században.

Az építész komoly kockázatot vállalt azzal, hogy egy ennyire meghatározó épület mellé, mert még hangsúlyos építészeti elemeket a domboldalba helyezni. Az extravagancia mellett a borfeldolgozóknak is megvan a maga építészeti újítása a borászat egyedi aszúkészítéshez hasonlóan. Alkalmazza a Hétszőlőnél bevált esésvonalra merőleges telepítést, de az épületszárakat összekötő dombszerű tető hatalmas felületen engedi be a természetes fényt az üzem legsötétebb területeire is.

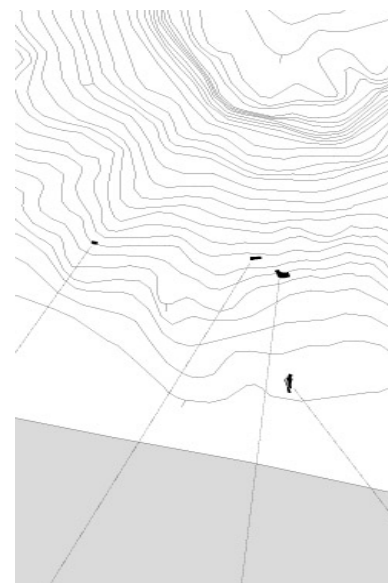
Forrás: disznoko.com

A birtokot szolgáló összes épület megtalálta a helyét. A borkészítés és a traktorgarázs a borászat jelképévé tudott válni, de úgy hogy a meglévő ház

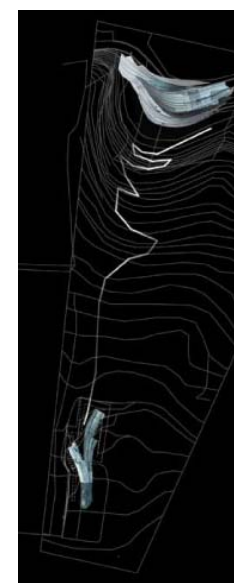
sem került mellérendelt helyzetbe. Ma a borvidéknek ebben a régtől fogva ikonikus épületében a helybeliek és látogatók népszerű találkozóhelyeként szolgáló elegáns étterem működik.

Bazaltbor

Kis Péter borászata zárja azoknak a borászatoknak a sorát, melyeknél az új építés a lehető legszorosabban kapcsolódik a borkészítéshez. A tervezőn kívül álló okok miatt történhetett meg az, hogy jelenleg ez az épületegyüttes minden értéke ellenére nem tudja betölteni a tervezett hivatását. Egyben példa arra is, hogy az építető tervező és az üzemeltető tökéletes összhangja elengedhetetlen a megfelelően működő házhoz.

Reprezentáció, borhotel, igazgatás, borászat (forrás: plant.co.hu)

Pedig a Laposa pincészet története is jól indult. Laposa József a magyar szőlőhegyek történetének egyik legelismerettebb szakértője. Ő tárta fel elsőként a szőlőhegyek hanyatlásának okait. Már az 1980-as években felemelte a szavát a balatoni táj elcsúfítása ellen, és jelezte, hogy a Balaton-felvidéki szőlőhegyeket csak akkor lehet

megmenteni, ha a borászat is megújul a környéken. 1992-ben Laposáék kis családi pincészetet hoztak létre a Badacsony oldalában, amely kiváló boraival hamarosan elismertté vált.

A léptékváltás akkor következett, amikor a családi borászatban megjelent a spekulatív nagytőke a politikával karöltve. Az új tulajdonosok a Balaton-felvidéki hagyományokhoz képest jóval nagyobb léptékű birtokot alapítottak, de az üzemeltetés minden részlete talán nem volt kellőképpen végiggondolva. Így történhetett, hogy az eredetileg elképzelt fejlesztésnek csak egy része valósult meg, és a működő elemek is az eredeti terhelhetőségük töredékén üzemelnek. Például a Borfeldolgozóban a 350.000 palack/év kapacitás helyett 70.000 palackot termeltek 2011-ben. Ráadásul nem is a tulajdonos, hanem két külsős bérlő használta a házat rendeltetése szerint.

Ranolder villa: balra az eredeti állapot, fent a látványterv, jobbra a félbemaradt kivitelezés (forrás: Koós Miklós, plant.co.hu)

A Disznókő és a Bazaltbor birtok elemeinek telepítését és építészeti megfogalmazását meghatározó alapgondolatok közel azonosak. Mindkét esetben adott egy nagy hagyományokkal rendelkező, tökéletes fekvésű dűlő. Ebben helyezkedik el a borfeldolgozó szoborszerűen formált épületegyüttese, mely mind a hagyományos hordós, mind az új gravitációs reduktív érlelést képes kiszolgálni. Még a szőlő érkezésének dramaturgiája és a természetes fény pincészintre juttatása is hasonló elveken alapul. A történet ott válik el élesen, hogy a birtokigazgatásnak kiszemelt Ranolder villa a Sárga borházzal ellentétben jelenleg tetőszerkezet nélkül, lecsupaszított falakkal vívja haláltusáját.

A bazaltbor legnagyobb tragédiája, hogy megszűnt mögötte az a tulajdonosi háttér, mely finanszírozta. Jellemző a helyzetre, hogy az egykori üzlettársak mára névhasználati jogvitában állnak egymással. Az egyetlen remény, hogy olyan méltó gazdára talál a birtok, aki az eredeti elképzelések szerint tudja befejezni és üzemeltetni minden alkotóelemét.

Pannonhalma

Ez a borászat vezet át minket abba a világba, ahol a borkészítés helye már tudatosan egy elképzelt látogatói útvonal szerves részét képezi. Czigány Tamás erre már az alapkötetételkor elhangzott beszédében külön felhívja a figyelmet. A szőlőfeldolgozás ebben az értelemben már nem egy takargatni való ipari tevékenység, hanem egy olyan kulisszák mögötti különleges világ, ahol az átváltás titkát is meg kell ismernie annak, aki a borhoz közelít.

A Szent Márton hegyre tökéletesen ráillesztett térsor 30 méteres szintkülönbségét a vendégek is végigjárják a szőlővel megegyező útvonalon. A kirándulás kiindulópontja a présház, ahonnan a kúton keresztül, vagy a domboldalon lesétálva juthatunk a hegy gyomrába. Odalent a két fahordós pincejárat közötti keresztboltozatos rész a kóstolóhelyiség, mely egyben az útvonal végállomása is.

A tervezés és telepítés sikerét jelzi, hogy a Pincészet közvetlen környezete idővel további jelentéstartalommal gazdagodott. A préselés során

Fotó: Pottyondy Ákos

keletkezett törköly ideiglenes tárolására épült területen 2005 májusában megnyílt a kóstolóterasz, mely azóta is a pannonhalmi jazzkoncertek helyszíne. Ezzel a látogató útvonal kezdőállomása is megfelelő hangsúlyozást kapott.

Ide tartozik, hogy az előző állomásnál említett Bazaltbor épületébe is terveztek Kis Péterék egy hasonló dramaturgia szerint bejárható útvonalat, melynek végén a kóstolótér szintén a boltozatos pince előtt található. Sajnos azonban most a borkóstolás kizárólag a megépült borhotelben zajlik. Így a feldolgozó épület térsorának egyik igen fontos eleme a helytelen üzemeltetés miatt nem tudja betölteni azt a feladatot, mely Pannónhalmán olyan sikeresen működik.

Fülek

A nagyon pontosan eltalált lépték az egyik legnagyobb erénye a pincészetnek. Telepítését és a birtokközpont kialakítását tekintve éppen a Patricius közeli rokona lenne. Azért került mégis az útvonalnak erre a pontjára, mert az új építés annyira ízesült a meglévő épülettel, hogy nem lehet tisztán szőlőfeldolgozó épületként tekinteni rá.

A talált középkori eredetű épület tereit is megtöltötték a borkészítéshez elválaszthatatlanul kapcsolódó valódi étellel. Az utcafronti szakaszba költözött a birtokigazgatás. Itt kapott irodát a főborász is, aki a szőlő érkezésétől kezdve a préselésen át minden folyamatot szemmel tarthat főnről, akár egy kapitány a hajó parancsnoki hídjáról.

A talált érték felismerése és megtisztelése meghálálta magát. A beépítés egy olyan utcai oromzattal gazdagodott, mely hetykén félrecsapott kőalapjával a borászat emblémája lett. E nélkül tekinthetnénk rá ugyanúgy, mint a Patricius rejtőzködő belső udvaros borászatára, mely csak a föld alatt kapcsolódik a vendégfogadást biztosító műemlék főépülethez.

Fotó: Erhardt Gyula

A váratlanból erényt kovácsoló építészek meg tudták ismételni ugyanazt a bravúrt (pl.:Disznókő, Pannonhalma), amikor egy nagyon erős arculatú épített környezetben úgy jelenik meg az új karakter, hogy a meglévőt gazdagítva tudnak mindketten érvényesülni.

Borkészítés terén a Füleky a kevésbé patinás múltú pincészetek közé tartozik, mégis a megteremtett épített környezet szinte előrevetíti annak a lehetőségét, hogy egy ilyen házban csak a legmagasabb minőségben lehet és kell dolgozni. A tervezők érdeme, és ezt a tulajdonosok sem vitatják, hogy az említett borászatok közül ez az egyik, melynek elsődleges nemzetközi hírnevét az építészeti elismerések hozták.

Fotó: Szűcs Endre

Szent Donát

Igazi családi léptékű borászat a Szent Donát Csupakon, a szó legjobb értelmében. Benne van a spontaneitás, és az a fajta közvetlenség, ami a milliméter pontosan kiszámolt nagyüzemeknél a léptéküknél fogva már nem lehet jelen.

Itt nem beszélhetünk előre eltervezett pontos programról, mert az élet változó körülményei és a jól végzett munkából következő egyre növekvő folyamatosan újra írja a teljesítendő feladatok sorát. Csak saját szőlővel dolgoznak ők is, és a borkészítés minden mozzanata a csopaki birtokon történik.

Az első megépült ütem legalább három fejlődési ciklus nyomát hordozza magán. Az egyszerű pincelejárattól a sorolt Balaton-felvidéki emeletes prэшházakig vezet az út. A megépült egység mára teljes egészében a borászaté és a vendéglátásé lett, a család átadta az eredetileg maguk számára készített emeleti részt is a birtokközpontnak.

A Szent Donátnál érezhető legkevésbé a borászati technológia mindent felülíró szolgálata. A pince természetesen működik itt is, de ez a ház elsősorban nem erről szól. Sokkal erősebb a vendégcsalogató szerepe. A dűlőt uraló megjelenése, a finom részletei, a mindenki által bejárható zegzugos terei igazodnak ahhoz a családi léptékhez melyet minden fejlesztés ellenére továbbra is értéként megtartottak a tulajdonosok. A Szent Donátról is elmondható, hogy a Fülekyhez hasonlóan a cégérből következett a bor.

Etyek

Őszinteség. Így lehetne egy szóban összefoglalni a birtok üzenetét, melyet az épület is a lehető legerőteljesebb módon tükröz. A pannonhalmánál megjelenő - a borászat minden titkát tudatosan feltáró - látogatói útvonal ennél az épületegyüttesnél a leghangsúlyosabb. Már-már múzeumi szerkesztésű térsorokban járunk, ahol az üzemi rész és a kóstolóterek teljesen azonos rangú kiegészítői egymásnak.

Matolcsy Sára a testvérétől vette át a borászat irányítását 2001-ben, miután 25 évig az Egyesült Államokban egy tőzsdei befektetőcégnél hasznosította marketing, nemzetközi kereskedelmi és könyvelési ismereteit. Ezt a tudását nagyon tudatosan kamatoztatta a borászat fejlesztésénél is. 2007-ben egy interjúban már megrajzolta a jövőbeli birtok szerkezetét, melyet akkor a megfelelő termőterület beállításában, a nemzetközi piacra lépésben és a borok helyi eladásában határozott meg. A tulajdonos elképzelése szerint a korábbi 15%-ról 40%-ra kell emelni a helyi eladás arányát, az ausztriai gyakorlat alapján. Így a birtokon tartható a nagykereskedők 30%-os ill. a kiskereskedők 20%-os haszna.

A fejlesztések első lépéseként 2009-ben szoros együttműködésbe kezdtek az ausztriai trausdorfi Esterházy borászattal. 2011 az arculatváltás éve. Sikerült a termőterületet 10 hektárral növelni, mely már elegendő a gazdaságos üzemeltetéshez. Ezen a pontot csatlakozott a Bord stúdió a történetbe. A birtokközpont területét a megnövekedett termőterülethez igazítva megötszörözték. Az üzemi és birtokirányítási funkciók mellett a látogatóközpont jellegre helyezték a fő hangsúlyt. A jól elhelyezett hatalmas üvegfelületeknek köszönhetően gyakorlatilag az érkezés pillanatától betekintést nyerhetünk a birtok és az üzem működésének minden momentumába.

A borászat új arculatát megalkotó csapatnál meg kell meg említeni Cordula Alessandri designert és Renate Allmayer-Beck belsőépítész párost. Előbbi szakterülete az élelmiszersomagolás, melyben európai hírű szakembernek számít. Utóbbi pedig a márkaelemek építészeti terekben történő megjelenítésén dolgozik. A szoros együttműködést jól példázza, hogy az építészek által készített első vázlattevéi prezentáción már az egyedileg tervezett betűtípusok szerepeltek a feliratokon, melyek aztán a

megépült házban is megjelennek. Nem tudni mi volt előbb, de az biztos, hogy a borászat megújult boroscimkéin finom átértelmezésben a borbíró tér jellegzetes letisztult bütöje is visszaköszön ránk.

Fotó: Bujnovszky Tamás

Konyári

A disznókőhöz hasonló újtó szellemiségű borkészítés párja a Balaton déli partján a Konyári pincészet. Konyári János volt az első Magyarországon, aki a barrique hordós érlelést alkalmazta, és ő tett tanúbizonyságot a kékszőlő indokolt jelenlétéről a Somogyi szőlősdombokon. Az 1990-es évjáratú Sigillum Loliense (Lellei Pecsét) néven forgalomba hozott - cabernet sauvignon és merlot házasításából készített -cuvée berobbantotta a bort és alkotóját is a haza köztudatba.

Konyári újtó szellemisége abban is felismerhető, hogy a szívügyének tekintett birtok alapításakor megbízott a fiatal építészpáros tehetségében. A terv folyamatos konzultációk alatt finomodott és így jöhetett létre a technológiát, valamint a borász-építész hitvallásokat is egyaránt szolgáló egység. A tervezéskori összes igény egy tömbbe történő tömörítése ennél a borászatnál sikerült legjobban.

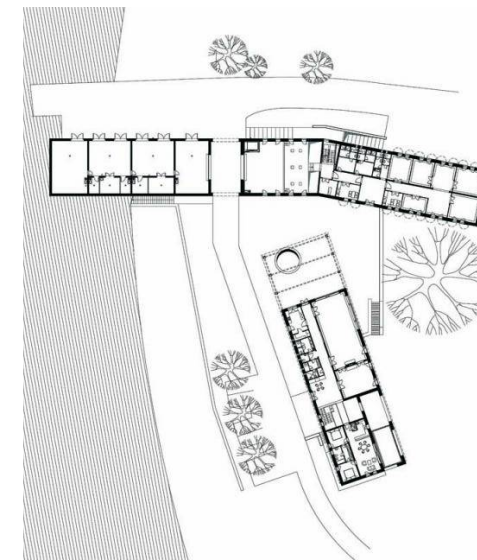
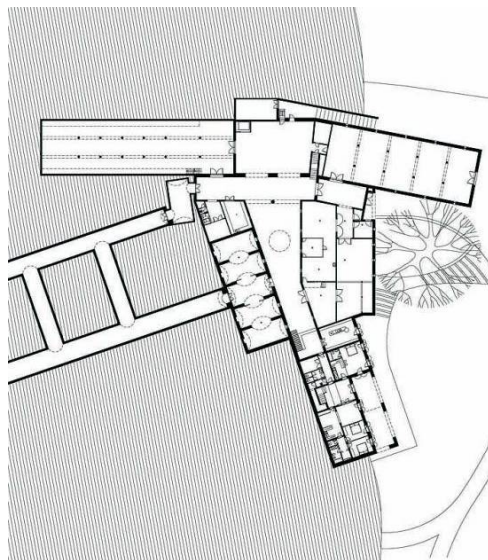

Lelle pecsétje 1760
(forrás: sulinet.hu)

Borszakértő körökben a Konyári-stílus egyet jelent azzal a szemlélettel, amiben egyformán fontos a tradíció és az újítás iránti elkötelezettség. Ezt bizonyítja az is, hogy a pincészet előremutató csúcsborait éppen az 1757-ben épített Majthényi féle pincében érlelik. Építész szempontból elmondható, hogy a borászat épülete ugyanazt meséli el, mint a birtokot indító híres bor. A történelemben illesztett újító akaratként lehet őket jellemezni. Mindkettő „Lelle új pecsétjévé” vált.

Béres

A gyógyszerész-kutató alaposágával és a jó mecénások nagyvonalúságával fogtak hozzá a tulajdonosok a birtok

Forrás: Béres Borászat, Antony Gall műterme

megteremtéséhez. A kiszemelt első osztályú termőhely egykoron Lőcse város tulajdonában volt. A tervezés előkészítéséhez meghívásos tervpályázatot hirdettek. A résztvevők között szinte az összes olyan építész is jelen volt, aki addig hegyalján maradandót alkotott.

Ebben a nagyon erős mezőnyben tudott nyerni Anthony Gall és csapata. Az ausztrál születésű építész addigra már tanúbizonyságot tett hazánk kultúrája iránti elköteleződéséről, hiszen komoly munkát végzett az állatkerti felújításokban, és éppen az előző évben jelent meg életmű kötete Kós Károlyról. A tervező érzékenysége a dűlő iránt kulcsmomentum volt a pályázat megnyerésében. Ezt a finom tisztelettudó magatartást a megépült épületbe is sikerült átörökíteni.

Egyszerre egybeesés és különbség, hogy az útvonalat indító Hétszőlőhöz nagyon hasonló telepítés a bevezetőben említett szőlőfeldolgozás-igazgatás-reprezentáció térsorait a záróállomás hiánytalanul képes egy építészeti egységbe foglalni.

Almagyar

Az útvonal ráadás állomásán a játékosság a főszerep. Az alapítók- a borász, a pincér és a lelkész, ahogy magukat nevezik - mertek egy korábban nem látott világot a szőlőhegyre hozni. Ehhez megtalálták azt a fiatal építészpárost, akik képesek voltak az ötletet épületekké formálni.

Csutorás Ferenctől, a borásztól indult el a történet, aki az eгри borvidéket kutatva igazi kincsre lelt az eгри Érseki Dűlőben. 2007-ben egy barátja hívta fel a figyelmét egy ismeretlen fajtájú szőlőre, amit a régiek csak nagy burgundinak hívtak, és annak ellenére termett, hogy a területet már 14 éve nem gondozta senki. A leszüretelt rejtélyes szőlőből készült az első kiváló ízű Titokbor, mely a későbbi birtok megszületéséhez vezetett.

2009-ben a különleges parcellában kivágásra ítélte a szőlőt a tulajdonos. Az addigra háromra bővült csapat a szőlő egyedi megmentésére szavazott. Nem az eredeti dűlőt vették meg, hanem a szőlőt költöztették át. A pusztulástól megmentett venyigékből oltványokat készítettek

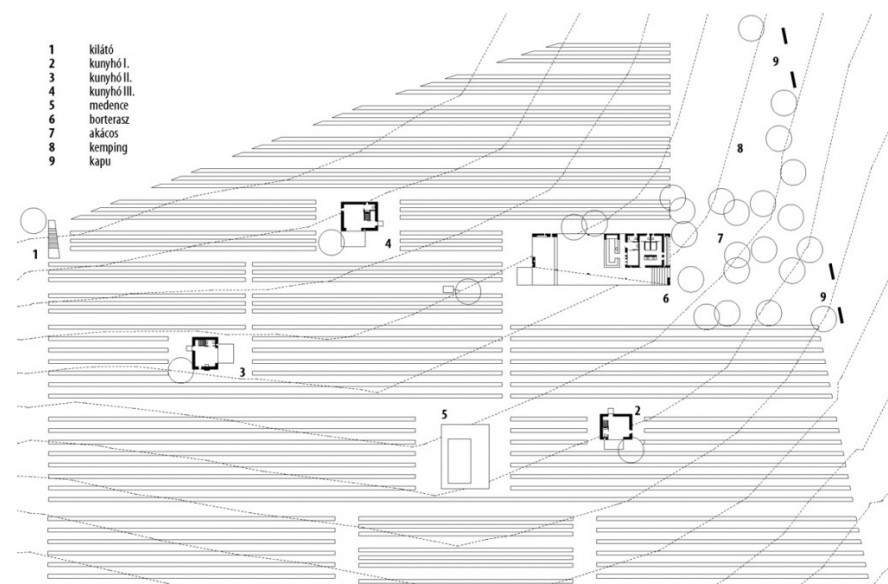
Fotó: Lukács Dávid

Nagykanizsán és ezeket az eredeti termőhely szomszédságában az Almagyar dombra telepítették. Ha lehet fokozni a természet adta inspirációt, akkor az Almagyar borterasz lenne a végpont. Hiszen ez a birtok meg sem született volna, ha nem kell megmenteni a szőlőt.

Ez a történet azért nem került mégsem a természet ihlette útvonalba, mert itt a szőlő kölcsönhatása az építészettel ellentétes irányú. Bár a borterasz születése valóban a szőlő megmentésének köszönhető, de az új szőlősorok tagolását a majdani szőlőbéli építmények határozták meg.

A szőlő itt egyszerre díszkerté, a dűlő kirándulóhelyé is változott. A birtok leleményes építményei ebben a felgazdagított mikrovilágban szintén hordoznak többletjelentést.

Megmutatták, hogy a szőlőhegyi építészetben van még tartalék. A csőszkunyhó lehet apartman, a magasles kilátó, és a szüretnél árnyékot adó tető alatt kiválóan üzemelhet szőlőhegyeink első szabadtéri kocsmája.

Forrás: Gereben és Marián építészek

PÉLDA

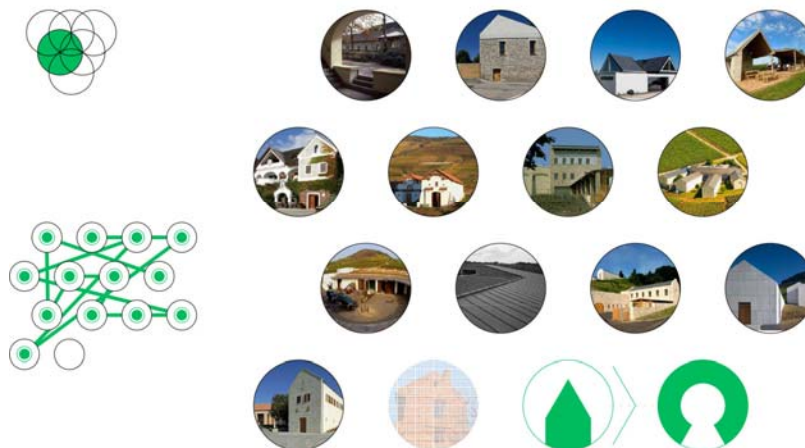
A borászatok visszahatása a környezetükre

IV. ÚTVONAL Vallomások

A borászatok súlya az építész életművekben.

A tervezői életutak vizsgálata átvezet abba a világba, ahol az épület és környezete közötti kapcsolatrendszerben megváltozik a hatásvonalak iránya. Az első három fejezet csak olyan tényezőket mutat be, melyek „kívülről –befelé” befolyásolták egy-egy borászat létrejöttét. Innentől már kétirányú kölcsönhatásról beszélhetünk.

4. TÉZIS A borászatok kezdeti szakmai sikerei és társadalmi elismertsége összeadódott a tervezők szemében. A minőség iránti felfokozott külső- és belső igényeknek köszönhetően a megépült házak kiemelt helyen szerepelnek az építészek munkásságában.

Ez az útvonal azt ismerteti, hogy az egyes épületek milyen szereppel bírnak az alkotóik életében. Három szakaszra osztható a sor. Onnan indulunk, ahol a borászat egyedi remekmű, de mellette vannak még más meghatározó alkotások is az életműben. A középső részben az építészeti praxis indítómotorja lett a szőlőhegyre tervezett épület. Zárásként azok következnek, akik egész életpályájukra eljegyezték magukat a szőlőhegyekkel.

Referencia: Füleky-Almagyar-Béres-Etyek- Szent Donát-Bazaltbor

Életmű: Konyári-Oremus

Régió: Disznókő- Patricius- 7szőlő

Fülek

Az 1990-ben alapított Építész Stúdió a rendszerváltást követő időszak egyik meghatározó építész műhelye Magyarországon. Számos iránymutató középület megalkotása köthető hozzájuk, kezdve a Számadó utcai apartman épülettől egészen a 2016-ban átadott Széll Kálmán tér felújításáig. Érdekes módon a nagy borászati boomból 20 évig kimaradt az iroda, pedig a nevük az egyik legismertebb volt a tervezési piacon.

Félix Zsolt a diplomázást követő évben, 1993-tól csatlakozott az alkotóközösséghez, Fialovszky Tamás pedig harmadéves korától, 1996 óta dolgozik itt. Ők már az alapítókat követő második generáció tagjai, akik egykori tanítványokból mesterré értek. Együtt jegyzik a borászat épületét, de mindkettejük nevéhez köthető jelentős alkotás már korábbról vagy akár

Félix Zsolt és Fialovszky Tamás (forrás: epiteszforum.hu)

be. Ennek is köszönhető, hogy a referencia épületek nagyon egységes szellemiségről tanúskodnak.

Igazolásként álljon itt két gondolat Félix Zsolt DLA értekezéséből, mely az építészeti illeszkedés és az alkotói magatartás vizsgálatát mutatja be. A

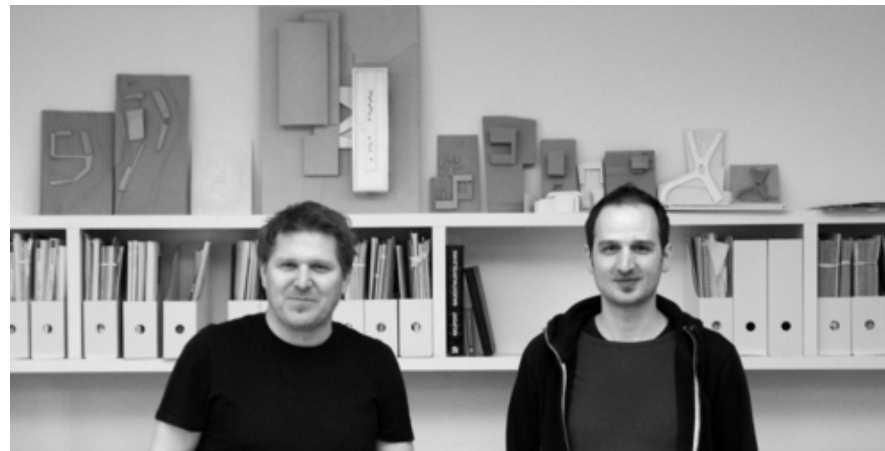
ezzel a tervezéssel párhuzamosan is. Az iroda munkamódszer e szerint minden tervezési feladatot a teljes alkotóközösség végigbeszéli, majd a munkáért felelős szűkebb csapat fejezi

tézisfüzet 5 évvel a borászat megépülése előtt készült, de lehetne akár a Fülek pincészet vezérgondolata is:

„Meglévő és új épület kapcsolatában akkor lehet harmóniát találni, ha a régi és az új épület is kapcsolatot teremt a hellyel, aminek nem csak fizikai, de szellemi tartalma is van. A helyhez kötődés teremtheti meg a kapcsolatot a különböző korokban született, egyazon kontextusban lévő építészeti művek között, miként két különböző növény, amik ugyanabból a földből nőnek ki és ugyanabból a napfényből táplálkoznak.”

Almagyar

Az Eger fölötti szőlőbke bújtatott épületsokornak szintén egy építészpáros az alkotója. Gereben Péter és Marián Balázs egy év eltéréssel

Gereben Péter és Marián Balázs (forrás: designisso.com)

diplomáztak a műegyetemen a kilencvenes évek végén, itt azonban még külön utakon haladt a tervezők pályája. A tapasztalatszerzés időszakában több jelentős hazai és külföldi építészirodában dolgoztak. A MÉSZ Mesteriskola XVII. ciklusa az első komoly metszéspont a szakma útjuk során, melyet a MOME Doktori iskola, Építőművészet szak követ. Végül 2010-ben nyitják meg közös irodájukat.

Félix Zsolthoz hasonlóan, beszédes mindkettejük doktori témája és egyben megelőlegezi a borderaszon tapasztalható építészeti hozzáállást is. Gereben Péter az kutatja, hogy „Meddig tart a házak élete”, míg Marián Balázs disszertációjának címe „Metamorfózis”. Ez a kutatás az építészettágabb értelemben az emberi környezet- időbeli átalakulásával foglalkozik. Értelmezésében az épületek egy folyamat részesei, melyben a megépült házak pillanatfelvételnak tekinthetők az előzményeik és az elmúlásuk közötti átmenetben.

A dolgozattal egy időben elkészült almagyari borderasz olyan mértékben képviselte a disszertációban kifejtett tervezői gondolatokat, hogy az értekezés végén mestermunkaként említi a szerző. Az egrí titokszőlő venyigéivel párhuzamosan újjáéledt az egrí pincék hulladéknak tekintett tufaőrlemény is.

Legkorábbi latin betűs teljesen magyar nyelvű szövegemlékünk immáron nem csak ránk, emberekre, hanem a borderasz házaira is vonatkozik: „Latiatuc feylem zumtuchel mic vogmuc. ýfa pur ef chomuv uogmuc.” mai olvasatban: „Látjátok, feleim, szemetekkel, mik vagyunk: íme, por és hamu vagyunk.”

Béres

Anthony Gall szülővárosa Mackay, egy Veszprém méretű település Ausztrália Észak-keleti részén, a Nagy Korallzátonnyal egyvonalban. A család első telepesei 1820-1870 között érkeztek az országba, így történetük egybefonódott a Ausztrália teljes újkori történelmével. Az ősök java része az európai angolszász világból jött, de volt közöttük dán születésű

Anthony Gall (forrás: bikemag.hu)

dédnagyamama is. 14 éves korában jár először Európában a családjával. 1981-ben az egyhónapos út során 3 napra Magyarországra is ellátogatnak. Ez volt az első személyes találkozása hazánkkal. Brisbane-ben végezte az építészkart, ahol magyar származású évfolyamtársa mellett Szokolay Vajk tanár úr jelentette a következő kapcsolódási pontot Magyarországhoz. Talán ezeknek az előzményeknek is köszönhető, hogy 1989-ben India és Írország helyett Budapestet választotta a 3 lehetséges ösztöndíj helyszín közül. Innentől kisebb megszakítások mellett folyamatos jelenléte a hazai építész életben.

Kós Károllyal a Bercsényi kollégium kiadványa ismerteti meg, ami nagyon nagy impulzust ad pályája kezdeti szakaszán. 2002-ben jelenik meg szerkesztésében a mester hiánypótló monográfiája. Példa nélküli a magyar építészettörténetben, hogy egy külföldi származású szakember ilyen aprólékossággal járná végig egy magyar építész életútját. A könyvet előkészítő évtizedes gyűjtőmunka teremtette meg egy Kós Károly kiállítás alapjait. A tárlat bemutatásához helyszínt keresve jut az állatkert főigazgatójához, Persányi Miklóshoz, aki nem csak helyet kínál a kiállításához, hanem bevonja a fiatal építészt az akkor kezdődő nagyszabású rekonstrukciós munkákba. Itt ér össze pályája Kis Péterrel, a bazaltbor építészével, akinek szintén állatkerti feladat, az 1996-os Bonsai Pavilon jelenti az első hazai és nemzetközi elismerést. Anthony Gall munkájának eredményeként 2000-ben Europa Nostra díjat nyer a felújított elefántház.

Ennek a szépen ívelő karriernek az egyik legismertebb eleme lett a Béres borászat épületegyüttese, melynek tervezését nagyon erős mezőnyben nyerte el az ausztrál építész vezette tervezőcsapat. Anthony Gall egyik védjegye a rendkívüli érzékenység. Elmondása szerint az ausztrál tervezői énje a természetből meríti ihletét, hiszen ott hiányoznak azok az évszázados vagy akár évezredek építészeti példák, melyek az európai kultúrában rendelkezésünkre állnak. Ennek köszönhető, a szőlőhegyi telepítés sikere is. Az összes pályázó közül az általa vezetett csapat értette meg legjobban, hogy mi is következik leginkább a Lócse dülő adottságaiból.

A tervezését befolyásoló másik alapvető tulajdonság a kitartó és aprólékos gyűjtőmunka. Ennek eredménye a már említett monográfia és a legapróbb részletekig kivitelezett műemléki rekonstrukció. Szeme van az értékek és összefüggéseik felfedezéséhez a mozaikossá töredezett világunkban.

Kerékpáron Queenslanben és a Millenárison (forrás: bikemag.hu)

Állítása szerint az európai építészeti gyökerek megismerése abban is segítségére volt, hogy az angolszász eredetű szilánkokban felmutató ausztrál kortárs építészeti megértse.

A Béres borászat utáni munkái mutatják a szemlélet folytonosságát. Nem csak a természet adta értékeket ismeri fel, hanem a magyarországi épített környezet is legalább olyan fontos számára. Példaként álljon itt a veszprémi Hangvillával megmentett Séd mozi épülete. A kultúra egykori terei fizikailag és átvitt értelemben is továbbélnék az új házban. A Millenáris Velodromra is az általa alapított Millenáris Munkacsoport hívta fel a figyelmet. Ennek köszönhető, hogy a főváros legrégebbi sportközpontja műemléki védelmet kapott és mára kormányhatározat szavatolja fejlesztését a korábbi bontási szándék helyett.

Anthony Gall épületeit újabb és újabb alkotócsoportokkal jegyzi. Elmondása alapján a queenslandi egyetem munkamódszere volt, hogy kifejlessze hallgatóiban a hatékony együtt gondolkodás és együtt dolgozás képességét. Oktatói munkája a Szent István egyetemen jó lehetőség, hogy ez a szemlélet az általa oktatott magyar diákok új generációjának is sajátja legyen. Példája tanulság, hogy értékeinket távolabbról nézve hamarabb

észre lehet venni. Nem szabad csak egy-egy részizgazság felé fordítani minden figyelmünket.

Etyek

forrás:bordstudio.hu

Bordás Péter a fiatalabb generációhoz tartozik a felsorolásban szereplő borászatok tervezői között. Szerteágazó életművén nem látszik, hogy építészirodáját csak mindössze 10 éve, 2006-ban alapította. Ő az első ebben a felsorolásban, aki már kettőnél több borászatot jegyez, de ennek az épülettípusnak még nem kizárólagos a hangsúlya az építész portfóliójában, ahol középületek számos típusa megtalálható a sportközpontoktól az irodaházakig. Az etyeki borászatot az egyik legfontosabb alkotásának tartja, és az iroda honlapja is az elsők között említi a megvalósult referenciaépületek között.

Pedig a sort lehetne korábról is kezdeni. A Műegyetem elvégzését követően Zoboki Gábornál kezdett dolgozni és már pályakezdőként részt vett a Művészetek Palotája tervezésében. A Budai vár oldalában álló egykori Lónyai villa rekonstrukciója az első önállóan jegyzett alkotása, ahol a világhírű Tadao Ando építésszel dolgozott együtt. Ezt követi időrendben a Korda Filmstúdió látogatóközpontja, mellyel egyedüli magyarként szerepelt a 13. Velencei Biennáléval egy időben megtartott Backstage Architecture című válogatásban. Itt a világ 61 országából választottak ki olyan ígéretes jövő előtt álló irodákat, melynek vezetői 35 év alatti építészek.

Az építész következetesen végigviszi minden tervezési munkájában a céget is meghatározó alapelveit. Célja, hogy a feladatot legpontosabban kiszolgáló, és egyben a külvilágra is reflektáló épületeket hozzanak létre - röviden olyan házakat, amelyek figyelmesen kommunikálnak környezetükkel. Épületei sokfélék a feladat a lépték és megjelenésük szerint is. Összeköti őket mégis az előbbi alapelv valamint az, hogy a tervezést meghatározó kötöttségeket nem kikerülik, hanem minden

esetben igyekeznek azokat az épületek javára fordítani. Így határozta meg a helyi építési szabályzat az etyeki borászat pavilonos tömegformálását.

Az etyeki borászatnál, mert szakítani azzal a magyarországi hagyománnyal, mely a borászatok mellé pátoszos többlettartalmakat társít. Épületei tiszták, egyszerűek és végtelenül őszintén mutatják be azokat a feladatokat, melyeket szolgálnak. Ez persze nem jelenti múlt megtagadását, csak tükrözi azt a tervezői hozzáállást miszerint a modern borászatnak egy csúcstechnológiát bemutató ipari üzemként kell kinéznie. A Holdvölgy pincészet és az etyeki borászat sem nosztalgiából menti át a meglévő épületeket, hanem azért mert szükség van rájuk. Meg lehet őket értelmes tartalommal tölteni és lebontásuk fölösleges többletköltséget jelentene.

Szálka, Lajvér borászat (forrás: bordstudio) 2009-2012

A 2012-ben átadott teljesen zöldmezős Lajvér borászatnál nem volt meglévő épület, ami befolyásolta volna a koncepciót. A Patricius földbe rejtett üzeme, Konyáriék támfal-pincéje és az Etyeken megismert patika pontosság egyszerre jelenik meg a különleges „Y” alaprajzra komponálva. A szekszárdi borászat méltó folytatása a mádi és az etyeki borászatoknak. Nemzetközi összevetésben pedig a Foster iroda spanyolországi Faustino borászatával rokon. Talán megengedhető, annyi részrehajlás, a tárgyilagosság mellett, hogy a szekszárdi üzem domborzatba illesztése még jobban sikerült.

Ribera del Duero, Faustino winery (forrás: foster + partners) 2007-2010

Szent Donát

Szűcs Endre építészeti munkásságát három nagy halmazba lehet csoportosítani. Az egyik a magyarországi üvegművészet kutatása, melyből doktorátusát szerezte, második az általa irányított műemlék felújítások és harmadikként a Balaton felvidékhez köthető tevékenységét kell megemlíteni.

Fotó: Dénes György

Pályája elején a hatvanas évek szemléletét meghatározó „A múltat végleg eltörölni” politikai jelszóval egyáltalán nem tudott azonosulni. Így saját elmondása szerint a térbeli disszidálás helyett a rendszertől való időbeli eltávolodást választotta. A műemlékvédelemben találta meg azt a megnyugtató biztonságot, ahol a saját eszményei szerint tud hiteles maradni tervezőként is. Első munkái között van Óbuda történeti belvárosának megmentése, melyet közel 50 kastély rekonstrukció követett szerte az országban. Ezek közül időrendben az utolsó, a felsőbogatí Kiskastély kapta meg a legrangosabb európai elismerést, az Europa Nostra díjat 2013-ban.

A rendszerváltás idején az elsők között nyitja meg magán tervezőirodáját, ahol a klasszikus értelemben vett műemlék felújítások mellett egyre több Balaton- felvidéki megkeresés érkezik hozzá. A Káli medencében, Szentbékállán rendezi be nyári rezidenciáját, mely a budapesti iroda kihelyezett egyszemélyes műterme is egyben. A '60-as évek magyar kultuszfilmjeinek hatására egy csapásra megismerte az egész ország az ikonikus forgatási helyszíneket, és értelmiségi családok körében divat lett régi házat vásárolni az akkora éppen elnéptelenedő Balaton-felvidéken. Szűcs Endre a Salföldre költözött Somogyi Győző festőművésszel együtt ahhoz a néhány alkotóhoz tartozik, akiknek elvülhetetlen szerepe volt abban, ahogy a Balaton-felvidéki falvak rendszerváltást követő másodvirágzása alakult.

Bordás Péteréhez hasonlóan ez az életpálya is nagyon tudatosan halad. Szűcs Endre abban tart ki következetesen, hogy az egymást követő ideológiai és történeti korszakokat nem törésvonalakkal kell elhatárolni egymástól, hanem finom átmenettel kell összekapcsolni akár évszázadnyi távolságokat is. Hitvallása szerint lehet egy valamikori megkezdett gondolatot szelíden is folytatni úgy, hogy a kialakult mondat ma is érvényes legyen. Házaiban minden esetben megjelenik az építést jelző időszak, de nála nem ez a fő üzenet, hanem a korszakok összekötésén van a hangsúly. Több mint száz megvalósult pince-présház felújítás közül a csopaki borház azért emelkedik ki, mert itt egy zöldmezős beruházásnál sikerült ugyanezeket az elveket átültetni. Az etyeki és csopaki borászatok példája arra tanít, hogy a környezethez való természetes kapcsolódás mindig hasznos építészeti eredményez a formai következményektől teljesen függetlenül.

Bazaltbor

Kis Péter karrier indító megbízásai Anthony Gallhoz hasonlóan az állatkertből származtak. Az 1994-es maki ház után, az ismertséget és elismertséget az 1996-ban épített Bonsai Pavilon hozta. Ezeket követően még számos állatkerti építés őrzi a keze nyomát. A teljesség igénye nélkül elég csak a majomház, a zsiráfház, vagy a 2012-ben átadott Nagyszikla

rekonstrukcióját említeni. Az állatkerti kötődésről így számol be némi önróniával az építésiroda bemutatkozó oldala:

„Az első műterem a Fővárosi Állat- és Növénykert, Vastagbőrűek házában volt, míg a második a Nagyragadozó-ház műemléki épületének tetőterében található. A két hely egymás utánisága - mértékadó vélemények szerint - szokásos építész karrier történetet mutat...”

Molnár Bea és Kis Péter
(forrás:archipendium.com)

Kis Péter nagyon zárkózott alkotó. Ritkán nyilatkozik, akkor is igyekszik minél tömörebben és rövidebben fogalmazni. A vele készült riport kapcsán is csak a harmadik nekifutásra állt kötélnek. A házai viszont beszélnek helyette. Ugyanolyan tömören, kevés szóval, de annál több gondolattal. Értelmezésében az építészek számára a tervezés a lehető legkomolyabb önismereti játék, ahol a feladat végén a megépült ház kíméletlenül szemünkbe vágja, hogy a feladatot milyen jól teljesítettük. Az építészetet egy olyan folyamatnak tekinti, ahol a házakat létrehozó alkotói gondolatok között kell megtalálni a folytonosságot. Igaz ez egy műemléki

Ez a történet annyira frappáns, hogy még az iroda Vizivárosba költözésének dacára is fennmaradt a honlapon. Párhuzamosan a fenti két építész pályájában, hogy más állatkertek fejlesztésében is részt vettek. Anthony Gall Tordára tervezett, míg Kis Péter a Margitszigeti Vadaspark 2002-es felújításában vett részt. Az építésziroda legismertebb alkotása egyértelműen a Bazaltbor épülete, de ezen kívül meg kell még említeni a Dévényi Tamással közösen jegyzett Ráczi fürdő rekonstrukcióját, valamint a Práter utcai lakótömböt mely épp a Badacsonyi pincészettel egy időben épült.

rekonstrukcióra a fővárosban és a Mindszentkálai parasztházának bővítésekor is.

A csopaki borházhoz és az Etyeki pincészethez hasonlóan a Bazaltbor már nem csak egy állócsillag a sok kiváló ház között, hanem ebben az alkotói életműben is külön fejezetet alkotnak a szőlőhegyi épületek. A Villa Tolnay Borászat Gyulakeszi határába tervezett épületegyüttese a Füleky

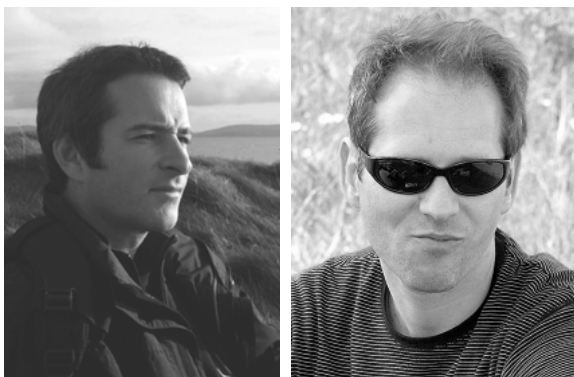
Eger, Gróf Buttler borászat (forrás: Kis Péter építészműrme)

borászathoz nagyon hasonló telepítést vizionál, de csak terv maradt. A Gróf Buttler borászatot viszont 2013-ban átadták Egerben. A badacsonyi épülethez hasonlóan ez is nagyon szűkszavú alkotás. Ugyanúgy egy monolitikus tömbként jelenik meg, de immáron nem a dűlőből előbukkanó épületként, hanem ennek negatívjaként. A hegy testéből elbányászott térsorként tűnik fel a fertőrákosi barlangszínházhoz hasonlóan. A beépítést uraló homogén sziklafelületet egyedül az induló pincejáratok lyukasztják át. Az elvétel hangsúlyozása olyan erős gesztus, hogy a feldolgozó épület homlokzata is a hegy részeként jelenik meg a kompozícióban.

Nincs rá adat, de szép kapocs lenne, ha a Gróf Buttler kibányászott kőporából került volna az Almagyari borteraszfalaiba is.

Ha az előző négy alkotói hitvallást egy szóval kéne jellemezni, akkor Béres borászat a természet-, a csopaki borház a részletek-, az etyeki birtokközpont a feladat-, míg a bazaltbor a metafora és az építészet közötti kapcsolatrendszer szorosabbra fűzéséről szól.

Konyári

Zsuffa Zsolt és Kalmár László (forrás: epiteszforum.hu)

Ezzel a Somogyi dombságba rejtett borászattal érkeztünk el azokhoz a tervezőkhöz, akiknek életútjában már nem csak az egyik kiváló referencia, hanem az életút alakulásában meghatározó szerepet játszó alkotás az adott szőlőhegyi épület.

A műterem megalapítását követő évben tervezett borászat „in medias res” kezdéssel robbantotta be a fiatal tervezőpárost a hazai építészközéletbe. Már ez az első munka is a maga teljességében képviseli azt a szemléletet, melyet az alapítók azóta is következetesen vallanak. „Az iroda építészeti megközelítése nem stílári alapokon nyugszik, hanem mindig az adott helyzetre és problémára keres funkcionálisan is megfelelő megoldást, melyet a Megrendelővel folytatott dialógus eredményeként, a szakági tervezőkkel szoros együttműködésben, teljes körűen dolgoz ki.”- írják honlapjukon az alkotók.

A borászatokat alkotó építészpárosok közül az övék a legrégebbi barátság, mely már a főiskolai tanulmányoktól indul, majd a közösen elvégzett MÉSZ Mesteriskola XV: ciklusa után határoznak úgy, hogy közös

irodát nyitnak. Ez az építésziroda lesz az utóbbi negyedszázad egyik legsikeresebb szereplője a hazai országos építészeti pályázatoknak. Nevükhöz olyan épületek sora fűződik, melyek nem csak szűken vett környezetüket befolyásolják, hanem a hazai építésztszadalmat is ihletet merít belőlük. Elég csak a Budaörsi Városháza bővítését megemlíteni. Zsuffa Zsolt kiemeli DLA előadásában, hogy eredményességük kulcsa a közös alapokon nyugvó, de mégis eltérő karakterük együttműködésében rejlik. Az együttműködés szó kiemelt hangsúllyal szerepel gondolkodásukban és ezáltal épületeikben is. Együttműködni a tájjal, a már korábban épített világgal, együttműködés a házakat létrehozó generációk között. Házaik a valóságon alapuló folyamatok résztvevői és ezáltal folytatói is. Így lesz építészetük a folytonosság építése, ahogy az a már említett DLA értekezés címe is állítja.

A sok megépült ház között még egy borászatot találunk az iroda munkái között. Ennek érdekessége a térbeli közelsége, ugyanis a Konyári borászattal közvetlenül szomszédos telekre épült. Kevésbé ismertségének az oka, hogy a Konyári pincészet 2004-es átadása után kerekén egy évtized múlva készült el véglegesen, pedig a másikkal közel azonos időben születtek tervei. A földrajzi közelség miatt akár egy képen is tanulmányozhatjuk a két épületet. Jól látszik, hogy más a megbízó, más a feladat így más lett az együttműködés eredménye is. Ugyanakkor az is látszik első pillantásra, hogy a két ház minden különbözősége ellenére ugyanazt az anyanyelvet beszéli. Akár az őket tervező építészpáros.

Konyári és Pócz Pincészetek (forrás: poczpincszet.hu)

Oremus

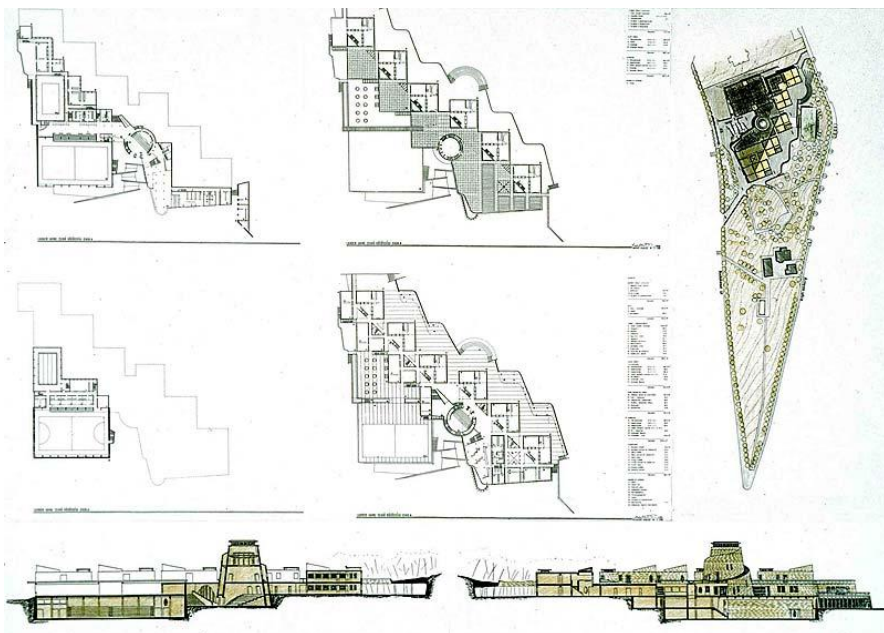

SugárPéter DLA előadásának nyitógondolata, hogy az építészet számára mindig az Egésről, a Teljességről szól. Az építészet alapvetően egy világmodell fogalmaz meg, melynek kell, hogy legyen filozófiai alapvetése. Ezért az építésznek is szüksége van saját mitológiára, mely nem tudományos alapokon nyugszik, de mégis az egész, a teljesség megragadására törekszik.

E magán mitológia szerint a FAL az ember első olyan építménye, melyet a bűnbeesést követően maga és a természet és ezzel együtt a Természetfeletti közé emel. A

Forrás: bme.hu

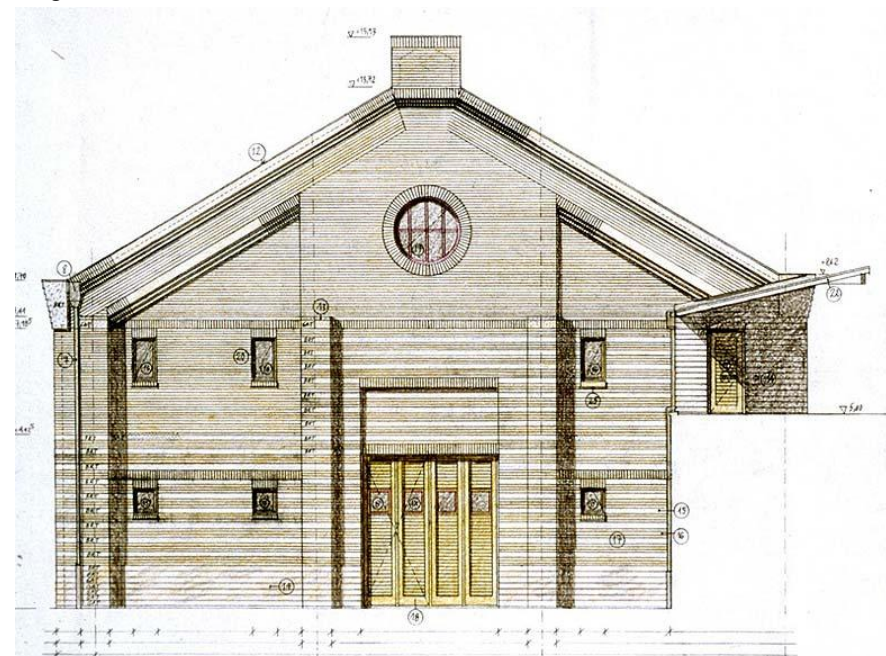
paradicsomból történő kiűzetést követően a természetben vándorló életmódot felváltja a letelepedés, és létrejön a városok falainak

Karácsony Tamás, Sugár Péter: Lauder iskola pályázati terve (forrás: Radius B+S)

szövevényes rendszere. A második építmény a LABIRINTUS, mely a geometriailag rendezett őskáosz. Ez már a második természet, ahol az ember az „Úr.” A város a teremtett világ közepe. A város közepe pedig a föld köldöke, a bábeli TORONY, mely a harmadik építmény. Ezen a mágikus Ariadné-fonalon ér össze a menny, a föld és a pokol. Minden torony az Istennek és Isten ellen emelt bálvány egyszerre. Az építés, az emberi teremtés is kétirányú cselekvés. Áldozathozatal, mellyel a halott anyagot magas rendbe állítjuk és a Teremtő által elrendelt büntetés is egyszerre, hiszen az építéssel éppen az Ő helyébe lépünk.

A fenti világképet következetesen tükrözik a tervező alkotásai. Álljon itt 2 jelentős terv és a megépült borászat példaként. 12 évvel a Varga Levente műtermében megkezdett inasévek után a Karácsony Tamással tervezett Lauder iskola pályázata volt az önállóság első mozzulata 1992-ben. Ebben pontosan megjelenik a Fal, a Labirintus, és a Torony is a zsidó önazonosság megtestesüléseként. A tervezők a mitikus város képét egy épületegyüttesbe tudták tömöríteni. Sajnos az épület nem valósulhatott meg az eredeti tervezői elvek szerint.

Oremus borászat, első vázlat (forrás: Radius B+S)

Oremus borászat megépülve (fotó: Sugár Péter)

Tolcsván Tokaj-Hegyalja világa jelenik meg egy házba sűrítve. Az első változatban még több a borvidékre jellemző toposz (a présház, a kúria és a téglagyár) volt megtalálható. A megépült második változat viszont egyetlen motívumot használ. A tufába vájt pincék bejárati tympanonja az a jel, mely egyszerre helyi és egyetemes. Az épület tömegformálása egy kísérlet, hogy ezzel az egy elemmel leírható-e maga az EGÉSZ. A zárt falak mögött újabb világ bújnak meg. Ez a „Kékszakállú herceg házának rejtett kertje” ahol a bor átváltozása szerint vált a tereket meghatározó tartószerkezeti rendszer is.

Az áttörést minden értelemben az Oremus borászata jelentette. Egy hajszálon múlt, hogy ez az épület is megmaradjon egynek az ígéretes tervek sorában. Az első vázlattól számított tizedik évben egy beszélgetéskor győzte meg maga az építész a tulajdonost, hogy érdemes a beruházásba belevágni. A megépült tolcsvai üzemmel átszakad a gát és

Getto emlékfal (fotó:Sugár Péter)

sorra születtek a megépült alkotások is. Az Ormeust három másik borászat követte Tokaj-hegyalján és a Villányi borvidéken.

A budapesti munkák közül ki kell emelni a Lánchíd utcai Design Hotelt valamint és a 2015-ben átadott Erzsébetvárosi gettó emlékfalat a Dohány utcában. Faltól falig jutottunk. Az egész megjelenítése és az egészbe történő beilleszkedés vágya egyszerre jellemzi az életművet. Így lehet rokona és egymás kiegészítője a Tolcsvai tarajos oromzat és a Rumbach utcai zsinagóga betonba sorolt motívumkincse Sugár Péter mikrokozmosz épületeiben.

Disznókő

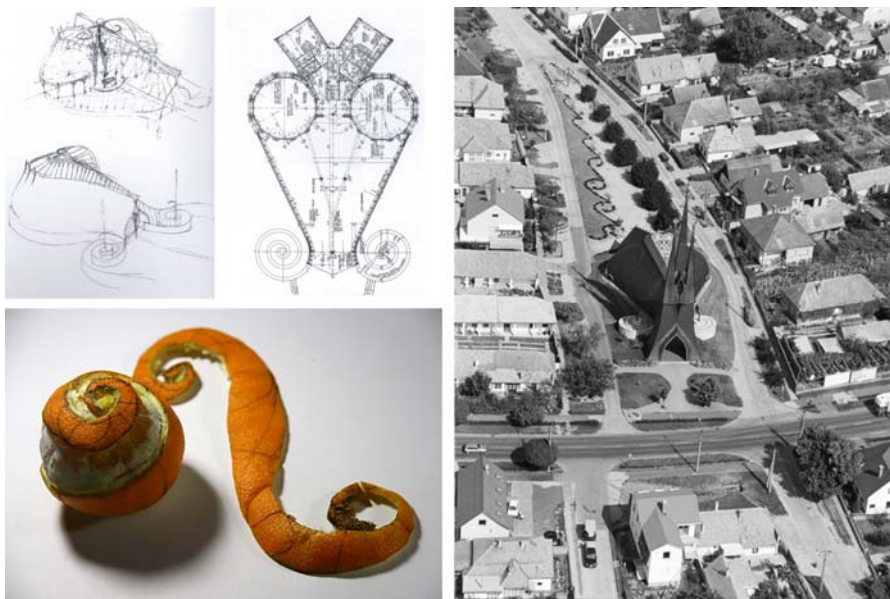
Ekler Dezső Sugár Péterrel együtt a borászatokat tervezők között az életkor szerinti középgenerációt alkotja. Pályájuk zenitjén járó tervezők abban az építészkorban, amikor a kiérlelt ideológiák párosulnak azzal a kapcsolatrendszerrel, amely a megépült házakat is hozza. Ekler Dezső a teljes magyar építésztársadalomban a legtöbb borászatot jegyző alkotó. Majdnem minden hazai jelentős borvidékre tervezett olyan épületet, mely viszonyítási ponttá vált. Csak az általa jegyzett borászatok elemzése lehetne egy külön vizsgálat tárgya.

Forrás: blog.hu

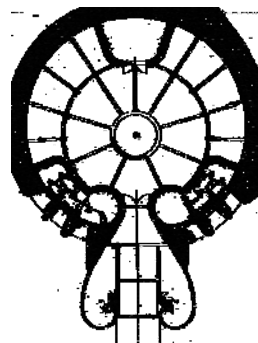
A Disznókőre tervezett birtokközpont azonban a sok mértékadó borászat között is különösen jelentős helyet foglal el az életműben. Ez az alkotói nagykorúvá válás pillanata. Sugár Péterhez hasonlóan pályája kezdetén Ekler Dezsőre is nagy hatással voltak Aldo Rossi építészeti elméleti írásai. A diploma után először nem is tervezéssel, hanem a BUVÁTI Tudományos Kutató Osztályán városszociológiával foglalkozott. Ezután következett a Makovecz Imrével közösen töltött tervezői időszak.

Makovecz tanítványnak lenni bizonyos értelemben elég hálátlan feladat. Nagyon nagy a kísértés ugyanis, hogy a mester házain megjelenő összetéveszthetetlen formavilágot vegye át az ember, a formákat létrehozó gondolkodásmód helyett. A Nagykálló- Harangodon megépült Népművészeti tábor (1986-1991) és a Kaposvári Agrártudományi egyetem épületei (1988) már jelzik az önállóvá válás lépéseit. Mégis a Disznókői traktorgarázs az mellyel végérvényesen a maga útját kezdi járni a tanítványból mesterré érett alkotó.

Makovecz-féle narancshámozás és a paksi templom (forrás: eloepiteszet.hu)

Ez a melléképület csöppet sem mellékes sem a borászati kompozícióban, sem az építész életútjában. Makovecz Imre „házi mitológiájától” kell indulni, hogy az épület jelentőségét pontosabban értsük. A mester a híres narancshámozással arra világít rá, hogy a gömbre szerkesztett térbeli jin-jang jel, síkba kiterítve több kultúra népművészetében megtalálható. Kezdve a szilágysági sárkányos párnavegektől egészen az írországi új

kőkori leletekig találkozhatunk a síkban sorolt S formákkal. Ez a jel azonban az építész szerint több mint egy egyszerű díszítőmotívum, hanem a világmindenség ellentétpárokra épülő kettős természetét szimbolizálja, melyet épp az az eredeti jel térbe hajlításával bizonyít. A felfedezést olyan jelentőségűnek tartotta az építész, hogy irodája logója lett. Az életmű egyik legfontosabb épülete a paksi templom (1991) is arra keresi a választ, hogy lehet-e ugyanezt a gondolatot épületformáló erőként felhasználni.

Disznókő, Traktorgarázs (forrás: eloepiteszet.hu)

A traktorgarázs - ha lehet - még a Paksi templomnál is nagyvonalúbban oldja meg a kérdést. A szakadásmentes felületet-héj egy gesztussal csavarodik végig a tájban mely egyszerre tető, fal és épület is egyben. Mindemellett a feladatát tökéletesen ellátó tér, mely a francia tanulmányúton látott szögletes gazdasági udvarra talál még optimálisabban megépíthető és üzemeltethető megoldást.

Disznókő épületei az Oremus Borászattal együtt jól példázzák, hogy a világ egészére vonatkozó általános építészeti hitvallás a lehető legtermészetesebb módon ötvözhető a konkrét feladatra adott tervezői válaszokkal.

Királyudvar, Patricius

Királyudvar, meglévő és megvalósult állapot (forrás: axisepitesz.hu)

Salamin Ferenc szintén Makovecz tanítvány, akárcsak Ekler Dezső. A mester felkérésére lesz Szerencs főépítésze 1987-től. Folyamatos tervezői jelenlétére bizonyították, hogy ő jegyzi a legtöbb megépült borászatot ezen a borvidéken. Szerencset szokás Tokaj-Hegyalja nyugati kapujaként is

Forrás: axisepitesz.hu

említeni, de az építész első jelentősebb középületei nem a borvidékről, hanem a városból valók. A népház (1987), vagy az általános iskola felújítása és bővítése (1988) hasonló helyzetűek Ekler Dezső harangodi építményeihez, melyek még igen erősen kötődnek a mesterhez.

Az önálló alkotóvá válás nála egy folyamat, melyet nem lehet csak egy kiragadott házhoz kötni. Ő is egy makoveczi gondolatörökséget bont tovább a maga számára, mely egész későbbi munkásságát meghatározza. E szerint az építésznek felelősséget kell vállalnia a magyarországi vidék alakulásában, melynek eszköze a megépült házakkal övezett főépítészeti közéleti tevékenység.

„Az elhagyott, lepusztult, megbecstelenített házak gyógyítása, életre lehelése a munkánk, épületek, kúriák az 1600-as évek elejétől az 1970-es évekig, melyek felújítás után a települések díszei lettek... Milyen lehetne Magyarország, milyen a megtörténhetett volna, a lehetett volna világa, ha

nem vagyunk szovjet gyarmat oly sokáig, milyenek lehetnének az elrontott, lepusztult, elhagyott, elfuserált épületek, hogyan virágozna a meg nem becsült építészeti hagyomány, a lenézett magyar kultúra?”

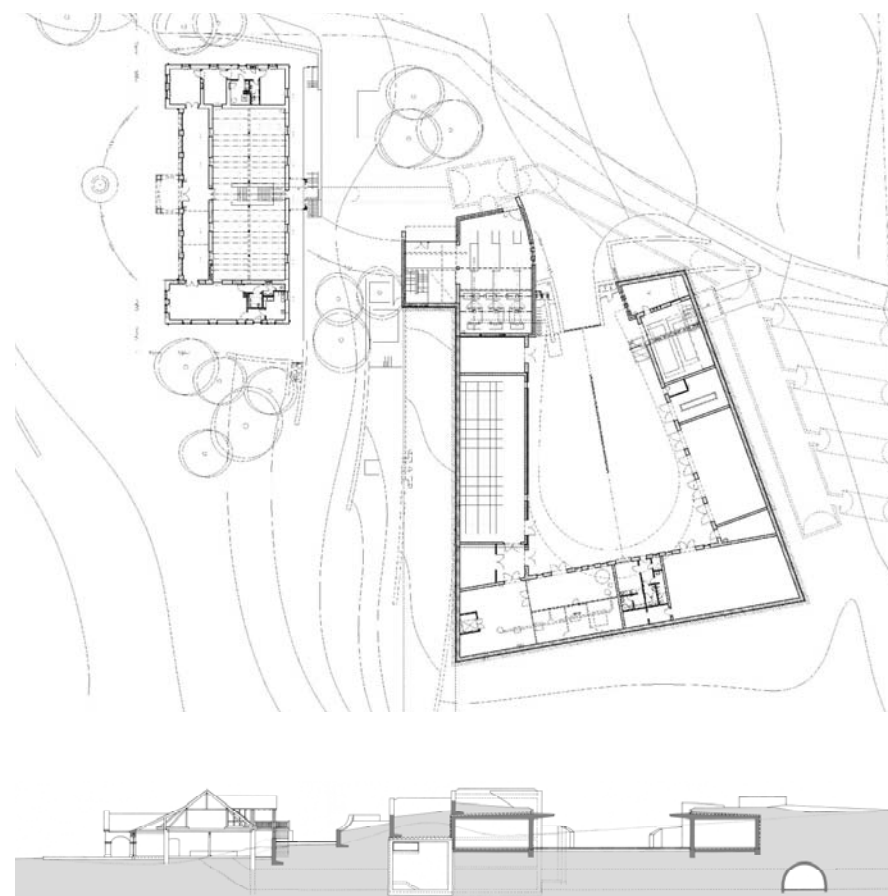
-vallja a településvédelem és településszépítésért odaítélhető Kós Károly díj 2012-es elnyerése után: A mesterétől 29 évesen elfogadott küldetést nem tévesztette szem elől, de ő nem az expresszív, kiáltványyszerű megjelenést választotta.

A tarcali Királyudvar az első olyan jelentős borászata, ahol a megtalált épületet sikerült minden porcikájával visszakapcsolni az élet medrébe. Nagyfokú önfegyelem kellett ahhoz, hogy mindössze csak egy kútházat tervezzen az építész és a XXI. század összes követelményét bele tudja igazítani az évszázados falak közé. A Patricius borászat a másik borászat, melyet feltétlenül ki kell emelni az életműből. Az egykori borház rangját és létezésének értelmét a mögötte elrejtett feldolgozóüzem adja vissza, mely annyira szerényen bújk meg a tájban, hogy még a levegőből is csak a belső udvara érzékelhető. Ez a teljesen hegybe bújtatott telepítés itt jelenik meg először a magyarországi borászatok között és lesz több későbbi birtokközpont számára inspirációt adó példa.

Forrás: tokaj.hu

Érdekes módon ebben a „lehetett volna” építészetben minél inkább igyekszik visszahúzódní a magamutogató szerepkörből a tervező, mértékadó épületein annál jobban felismerhető az alkotó kézjegye. Környezetével teljesen azonosulni tudó szemlélete a megmenteni kívánt borvidék építész nélküli építészetébe oldja munkásságát.

Patricius borászat tervei (forrás: axisepitesz.hu)

Hétszőlő

Bodonyi Csaba egész alkotói pályája elválaszthatatlan Észak-Kelet Magyarországtól, és ezen belül Tokaj-hegyaljától. Nyíregyházi születésű, Budapesten végzett és Miskolcon alkotó nagy hatású építész mester. Szerzteágazó építésztevékenysége közül ki kell emelni a Miskolci Építész-műhely szakmai vezetését 1977-1988 között, valamint Tokaj város főépítési tisztségét 24 éven át egészen 2011-ig. Az általa vezetett időszakban lett a Tokaj-Hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj az UNESCO Világörökség részévé. Főépítési mottója volt, hogy az egész Hegyalját jelképező várost a legjobb aszúkhöz hasonlóan hatputtonyossá kell tenni.

Forrás: epiteszforum.hu

Az egyetem elvégzése után 1970-ben jelentkezik az újrainduló Mesteriskola képzésére, ahol Plesz Antal tanítványa lesz. Hozzájuk csatlakozik Ferencz István és hármójuk vezetésével működik a Miskolci

Tokaj, Dobogó pincészet (fotó: Erhardt Gábor)

Építész Műhely, közel 20 évig, mely az ország egyik leghaladóbb szellemiségű, a kommunista hatalomtól független építész alkotó közössége volt. Tagjai az akkori uralkodó ideológiákkal szemben a mester-tanítvány viszonyban látják a szakma átadásának egyetlen lehetséges útját. Szemléletük a tömegtermelés és az építészet uniformizálása helyett az egyéniségek szabad fölfedezésére helyezte a hangsúlyt. Ez mind az általuk tervezett építészeti munkákra, mind a közösségben alkotó személyiségekre igaz volt. A helyi kulturális hagyományokhoz illeszkedő építészet, várostervezés és térformálás a kritikai regionalizmus hazai előőrsének tekinthető. E közös alapokon nyugvó műhelymunka azonban sosem eredményezett formai azonosságot, mivel az innen kikerülő alkotók az egyéniségük szerint bonthatták ki az itt kapott szellemi útravalót.

Oktató- nevelő tevékenysége, főépítési munkája és nem utolsó sorban épületei építészgenerációk számára mutatnak irányt. A Hegyaljára tervezett borászatok közül a Hétszőlő volt az első, mely példát adott arra, hogyan kell a szőlőhegyen építészként viselkedni. A Dobogó pincészet Tokajban (2001) és a Royal borászat Mádon (2009) megmutatta, miként illeszthető városi környezetbe ugyanaz a funkció.

Mád, Royal Tokaji borászat (fotó: Zsitva Tibor)

V. ÚTVONAL Kritika

A házak fogadtatása az építésztársadalomban.

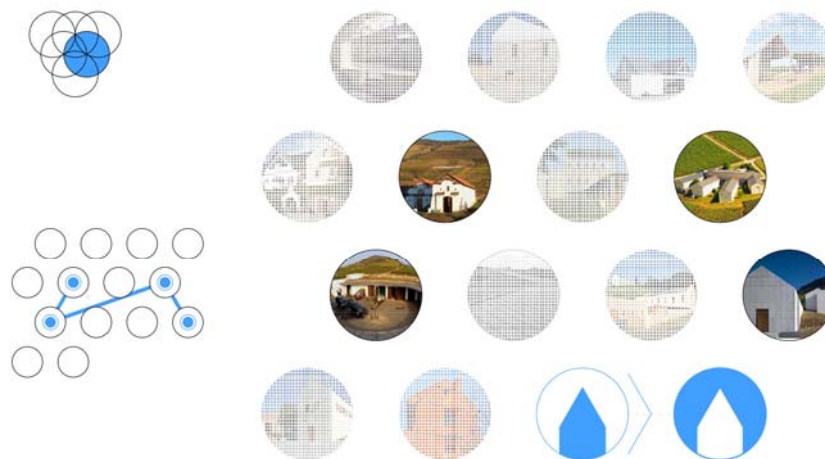
Általánosan elmondható, hogy a borászatok jelentőségét és a bennük rejlő értékeket a hazai építész közvélemény elismerően méltatja. A házak egyetemi kurzusokon szerepelnek¹³, mértékadó hazai írott és online szakmai lapokban jelennek meg. Alkotóik számos díjat kaptak munkájuk elismeréseként.

5. TÉZIS Az eltelt rövid idő ellenére már vannak olyan megépült borászatok, melyeknek kimutatható közvetlen hatásuk az építésztársadalomra.

Mindemellett az is jellemző, hogy az épületek alkotói egész életművükkel mutatnak utat tanítványaik számára. Bodonyi Csabához köthető a legnépesebb tanítványi kör, hiszen egy híján negyven éve kezdte oktatói, nevelői tevékenységét a Miskolci Építész Műhelyben. Rajta kívül az itt bemutatott borászatok építészei közül, Ekler Dezső, Sugár Péter, Salamin Ferenc és Szűcs Endre vezetésével működik a rendszerváltás óta olyan műterem, amely folyamatosan fogad tanulni vágyó fiatal építészeket.

A tervezői nyitottságra érdemes újból megemlíteni Anthony Gallt, aki évtizedes oktatói múltja mellett épületeit majd minden alkalommal, más munkacsoporttal alkotta meg. A rá jellemző előítélet mentes szemlélet fontos példa mindannyiunk számára. Így elkerülhető az elszigetelődés, és megsokszorozódik a fiatalokat érő inspirációk száma is.

¹³ A BME Középépülettervezési tanszékén Szabó Levente és Marosi Bálint egyetemi adjunktusok által vezetett Középületek kritikai elemzése c. kurzuson a hallgatók 190 hazai középületet vizsgáltak az elmúlt 3 évben. Az épületelemzések majdnem egy tizede a szőlőhegyeinkről került a válogatásba. Ez nagyon jelentős szám, ha azt nézzük, hogy ezt csak egy épülettípus érte el.

A borászatokat jegyző három építészpáros (Félix-Fialovszky, Gereben-Marián, Zsuffa-Kalmár) valamint Kis Péter és Bordás Péter életkoruknál fogva majdnem egyidősek voltak kollégáikkal a borászatok tervezésekor. Munkatársaikra gyakorolt hatásuk kimutatásához türelemre van szükség. Zsuffa Zsolt és Kalmár László azonban már ilyen rövid idő alatt is meghatározóak lettek az építészkutatásban, hiszen 2002-óta folyamatosan tanítanak a MÉSZ Mesteriskolájában.

A következő válogatás azokat a borászatok mutatja be, ahol maga az épület vált példává a kollégák számára. A vizsgálat során továbbra is marad a kifelé mutató haladási irány. A regionális hatástól indulva jutunk el a nemzetközi jelentőségű házakig.

hazai: Hétszőlő-Patricius

nemzetközi: Disznókő- Bazaltbor

Hétszőlő

Bodonyi Csaba több mint egy emberöltőnyi hegyaljai tevékenységének méltó felütése ez a ház Tokaj határában. Már a rendszerváltás hajnalán megmutatja, hogy létezhet alternatív megoldás, melynél a környezethez és a feladathoz való szoros kapcsolódás a fő szempont a típustervvel szemben. Az építész igazolja az is, hogy az elmúlt 25 évben nem kellett az épületegyüttesen korrekciót végrehajtani, mert folyamatosan és megfelelően el tudja látni feladatát.

Nagyrészt a Hétszőlő által kiindulásként lefektetett alapelveknek köszönhetjük azt is, hogy a borvidéket nagyrészt elkerülték mind a tisztán ipari, mind a túlzottan elvont módon megfogalmazott épületek. Még az extravagánsabb tervezők is csendesebben alkotnak ezen a borvidéken. Ekler Dezső Mádra és Disznókőre tervezett épülettercai sokkal inkább

Mád, BP.: Holdvölgy és ED: C.O.S. borászatai (foto: Szendrői Julia és Erhardt Gábor)

erednek a hegyaljai pincék világából, mint a Kreinbacher, vagy a Pécsinger pincészet részletmentes épületszobrai. Bordás Péter mádi Holdvölgy borászatát is érdemes összevetni ebből a szempontból az

ED.: Somló, Kreinbacher és Győrújbarát, Pécsinger borászatok (fotó: Bujnovszky Tamás)

etyekivel. Bár mindkét borászat megőrzi a fejlesztési területen álló épületeket, Mádon a megmentett régi kőházat még markánsabban engedi érvényesülni az új építés.

A Tokaj-Hegyaljai borászatokhoz hasonló jelentőségű munkák mutatják az egykori Miskolci Műhely újító szellemiségének továbbélését. Az egyik az itt megvalósuló Várrekonstrukciós program, mely a korábbi 1964-es Velencei Chartában megfogalmazott műemléki alapelveket gyökeresen új szemlélettel egészíti ki.

„Azokban az esetekben azonban, amikor a még megmaradt romfalak, a fellelhető kőtári anyag, az analógiák és a józan építészeti gondolkodás segítségével egy nagy kultúrtörténeti értéket képviselő, egykori épület a romjaiból még felépíthető, el kell kapnunk a lehulló köveket, és visszatennünk azokat az eredeti helyükre, mert lehet, hogy később ezt már senki nem tudja megtenni helyettünk.” –vallják az építészek a tervismertetőben.

A tudományos kutatómunkával megalapozott teljes rekonstrukciók első hazai megépült példái szintén e forradalmi borvidéken találhatóak. Diósgyőr és Fűzér várainak helyreállítása az innen induló reduktív borászathoz hasonlóan ismét egy új épületfajtát adhat a kortárs magyar építészetnek. Nem véltelen, hogy a várfelújítási munkákban is komoly szerepet vállaltak a Miskolci Műhely oktatói és egykori fiataljai.

Az új néprajzi múzeum nyertes tervénél pedig már a harmadik generáció csatlakozott be Bodonyi Csaba és Ferencz István mesterek mellé. Az összefogás erejét és hatékonyságát mutatja, hogy a nemzetközi zsűri egyhangúlag ezt a tervet választotta győztesnek, egy olyan mezőnyben, ahol a 13 pályázó közül többen is a világ meghatározó építésztársadalmi köré számítanak.

A Hétszőlővel fémjelzett kontextualista szemlélet tovább él a magyar építésztársadalomban. A generációk közötti folyamatossága pedig a biztosíték, hogy a jövőbeli építészeti feladatokra is képes lesz választ nyújtani.

Patricius

A birtokközpont építészeti jelentősége az újszerű telepítésében áll. Eddig az épületig ugyanis egyetlen tervező sem akarta teljes mértékben a szőlőhegyekbe bújtatni az új építésű borászatokat. Ésszerű, de eddig mégsem tapasztalt építészeti hozzáállás ez. Az egykori uradalmi borház ennek a gesztusnak köszönhetően visszanyerte rangját és válhatott az egész birtokot reprezentáló épületté. Már a Királyudvarnál is felismerhető az építész egyéniségét háttérben tartó szemléletmód, de ott még fogható ez a magatartás arra, hogy a meglévő épület megóvása vezette az építész kezét.

A Patriciusnál lett volna lehetőség a tájból kiemelkedő borászat tervezésére, hiszen jól működő példaként ott állt Ekler Dezső disznókői borászata. Míg Salamin Ferenc első hegyaljai munkájánál a Degenfeld pincészetnél a mezőzombori koncepció hatása vitathatatlan, addig a Patricius már előkép nélküli beépítési koncepcióval áll elő.

Ez a tervezői magatartás több későbbi borászatnál is előbukkan, bár a hatást nem lehet kizárólagosan a Patriciushoz kötni. A telepítési mód

A Várhegy dűlőt uraló felújított Patricius borház (forrás: patricius.hu)

viszont itt jelenik meg először, így tekinthető mégis példának az épület. A vele szinte egyidőben épülő Konyári pincészet (2004) hasonlóan rejtőzködő a Balaton déli partján. Ez a ház még egy homlokzatát vállalja a tájban, de már nem épületként jelenik meg, hanem az eredeti löszfal-szakadék rétegzettségét idézi vissza. A birtokközpont logóyszerű jelképe Balatonlellén is a tájba rejtett borászat helyett a szomszédban álló felújított villaépület lett.

A Füleky borászatnál (2010) Bodrogkeresztúron és a mádi Holdvölgy borászatnál (2012) nagyon hasonló az építészeti hangsúlyelosztás az új építés és a meglévő épületrészek között. A véletlennek köszönhető, hogy a Füleknél mégis a borászat homlokzata lett a birtokközpont legismertebb eleme. Enélkül ez a borászat a Patricius településszövetbe illesztett megfelelője lenne, ahol ugyanúgy a terepbe süllyesztett belső udvarról tárnak fel a pincészet technológiai térsorai.

A hegybe rejtett telepítés két további példája még a Bordás Péter által jegyzett Lajvér Birtokközpont (2012) a szekszárdi borvidéken, valamint Ekler Dezső Szent Ilona pincészete (2012) Magyarország legkisebb alapterületű borvidékén a Somló hegy lábánál. A Lajvérnál a száraz metszéspontjainál 5 szint csatlakozik egy pontban a felszín alá rejtve. A teljes beépítésből csak az esésvonalra merőleges épületszárny bújik elő részlegesen, a hatalmas üzem összes többi része zöldtető alá szerkesztett támfalként rejtőzik a szőlősorok között. Ekler Dezső koncepciójában a dűlőbe rejtett pincészet alapgondolata annyira erős, hogy a technológiai tereket termőréteggel borított dombházakba bújtatja a tervező. Itt is egyetlen építészeti elem, az archetipikus ház formájú kóstolótér jelenik meg épületként az „újáteremtett tájban”.

Disznókő

A Hétszőlő hatása a Tokaj-Hegyaljai borvidéken érezhető leginkább. A Patriciusnál először látott telepítési koncepció már országszerte feltűnik, de a Disznókő az első magyar borászat mely nemzetközi hírnevet is tudott magának szerezni.

Ekler Dezső első külföldi publikációit a Nagykállói népművészeti tábor építményei (1986-1989) hozzák. A táncsűr mai napig az első kép az építész honlapján, hiszen ezzel indult építész karrierje. Eredetileg ugyanis Makovecz Imrét keresték meg a Téka Tábor alapítói, de az által készített tervváltozat középső tartóoszlopa a „királyfa” nagyon zavarta az épület használhatóságát. Ekler Dezső a probléma megoldására készítet egy olyan térlefedést, mely a 17m fesztávot alátámasztás nélkül hidalja át. A megvalósításban végül az összes akkori építészetet oktató hazai felsőfokú intézményből részt vettek hallgatók. Az épület tervezéséért 1989-ben első magyarként megkapta a Piranesi díjat és két évvel később az olasz Palladio-díjat, ami az egyik legrangosabb elismerés a világ fiatal építészei között.

Disznókő ezt az ismertséget öregbítette tovább. Ez a lett az első magyar borászat mely egy nemzetközileg is magasan jegyzett nagyvállalat prémium borainak minden egyes címkéjén szerepelt. A vállalat portfóliójában az öt francia és egy portugál termőterület mellett Disznókő képviseli Magyarországot. A szerteágazó kapcsolatrendszerrel rendelkező megrendelő, az épületeket előtérbe állító új irány a bormarketingben, és az egész hegyaljai karaktert magában összegző épület együttállása kellett ahhoz, hogy még a harangodi tábornál is messzebbre jusson a disznókői birtokközpont híre.

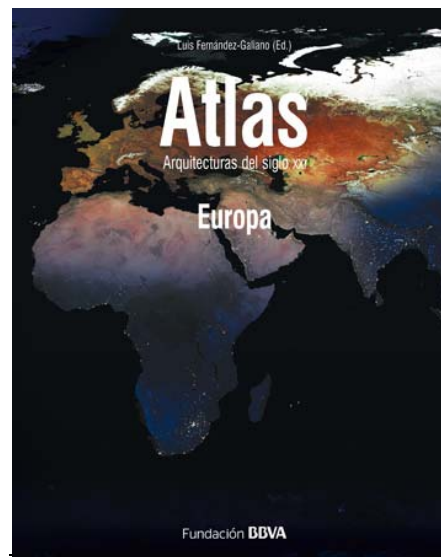

Az első aszúcímke a borászat elkészülte után. Azóta folyamatosan jelen van a ház a palackokon. (forrás: disznoko.hu)

Bazaltbor

Ekler Dezső nemzetközi elismertségét korosztályából egyedülként tudta megteremteni, pedig a többi építész bemutatott borászata is hasonló színvonalú alkotás. Itt látszik legjobban az egységes koncepcióval rendelkező magyar építészeti marketing hiánya.

A dilemma feloldására majd egy évtizedet kell várni. A helyzetet az internet rohamos elterjedése változtatja meg, melyet a következő generáció fiataljai már tudatosan használnak a saját karrierjük építésére. Az online építészportálok felületén egyre gyakrabban jelennek meg a hazai építészek alkotásai. Az erős mezőnyben két épület jutott el a legnagyobb ismertségig azzal, hogy az év épületének választották a világ egyik legnagyobb építészeti honlapján az Archdaily. Mindkét díjazott ház a szőlőhegyek szülötte. A Bazaltbor 2010-es sikerét a rá következő évben a

Fülek pincészetnek sikerült megismételnie, ami így együtt nézve rendkívül komoly teljesítménye a kortárs magyar borászat-építészetnek.

A Bazaltbor épületként még a Disznókőnél is nagyobb karriert fut be külföldön. A már említett nemzetközi díj és számos publikáció mellett egy a XXI. század európai építészetét bemutató külföldi válogatásban is szerepel.¹⁴ Már nem csak a saját kategóriájában emelik ki, hanem általános építészeti értékeit találta

¹⁴ Luis Fernandez GALLIANO (szerk.), MORAVANSZKY Ákos (szerzőkollektíva tagja): Atlas, Architecture of the 21st century, Europe. Madrid: BBVA 2015.

példamutatónak egy spanyol kiadó 2015-ben. Megelőlegezve azt, hogy a maradék évek építészeti alkotása között is megállja majd a helyét.

A badacsonyi borászat itthon is a legismertebb kortárs szőlőhegyi épület lett. Azon kevés házak egyike, melyek a szakmán túli közönséget is képesek voltak véleményformálásra készíteni. A Bazaltborról szóló cikkek a legismertebb hazai online szakmai oldalon, az Építészfórumon elérték az 50.000-es látogatottságot. A MÉSZ Mesteriskola XXI. ciklusa külön vitaestet is rendezett az épületről. A legnagyobb érdeklődést keltő kortárs hazai borászat viszont csak részben lehetett próféta a saját hazájában. A házhoz érkező internetes bejegyzések szélsőséges megosztottságot mutattak. Sajnos.

Sokféle érvrendszer hadakozik egymással az épület apropóján. Az építészeti vitában résztvevők között az álláspontok kizárólagossága jellemző. Átjárás nincs az érvelők között. Az egyik véglet felmagasztalja, a másik pokolba taszítja a házat eredményező építészeti szemléletet. Pedig bőven lehetne másról is beszélni. Az ideológiák mögé bújtatott belső gondolatokról Mónus János önvallomása rántja le a leplet a legtalálóbban:

„Gyakorló építészként általában kétféle érzés fog el más háza láttán: ha jónak ítélem, akkor féltékenység-féle, ha rosszabbnak, mint amire képes vagyok, akkor fölényeskedés-féle, függetlenül attól, hogy hazai, vagy külföldi épületről van-e szó. Bevallom, hogy ezeket az alapérzéseket általában fokozza a ház hovatarozása.”

„Kisnek sikerült, sikerült és én mégsem vagyok féltékeny!”- zárja írását a lehető legtermészetesebb végszóval a szerző. A hosszú indokolás, bonyolult érvelés nála elmarad. Nem lényeges, hogy miért tetszik, vagy miért nem tetszik az építésznek a kolléga háza. A szakmai párbeszéd szólhatna arról is, hogy miként ismételt meg a borászat sikere, és hogyan lehetne más jó példát is hasonló eredményességgel a nagyvilág elé tárni.

A befejezetlen állóháborút végül évek múlva az Építész Kamara által támogatott tervezési segédlet¹⁵ zárja le elegáns módon azzal, hogy a badacsonyi birtokközpont második eleme, a borhotel kerül a címlapra. A könyvben viszont számos egyéb járható alternatívát is felkínál. Kis Péter háza hivatalosan is kanonizált, de nem kizárólagos alkotás lett.

A borászat által felszínre hozott szakmán belüli törésvonalak nagyban inspirálták jelen írás megszületését is. Ez a válogatás szintén alternatív nézőpontokat kínál a házak és építészeti megismeréséhez és ezáltal elfogadásához. Mindezt azzal a reménnyel, hogy a közösnek megélt siker további szép eredmények megszületéséhez járulhat hozzá.

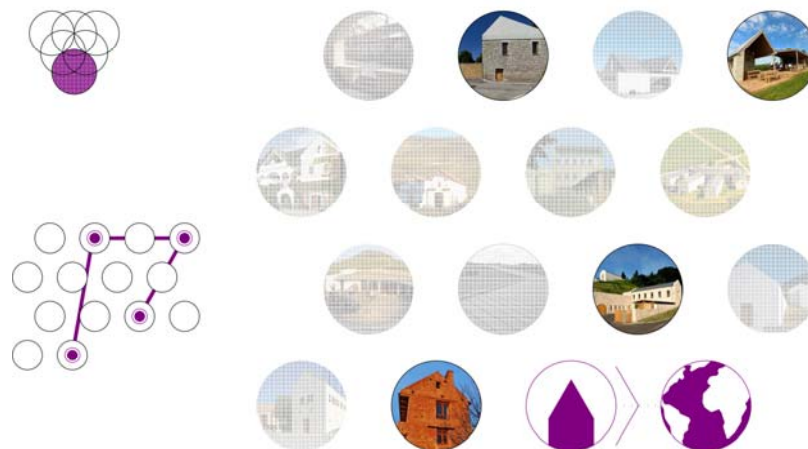
¹⁵ KRIZSÁN András: Balaton-felvidéki építészeti útmutató Bp.: ÉTK kiadó 2014.

VI. ÚTVONAL Teljesség felé

A házak hatása a szakmán túli világ számára.

Az építészet kultúrateremtő erejét abban lehet és kell mérni, hogy milyen hatással van egy-egy megépült ház az építészeken túlmutató környezetre. A példamutató építészet nem lehet csak a szakma belügye, hiszen néhány hivatástól és társadalmi csoporttól eltekintve gyakorlatilag mára mindenki épített környezetben tölti az élete java részét. Ezért is különös jelentősége van, ha egy-egy épület a középkori Európa kolostoraihoz hasonlóan képes arra, hogy visszaállítsa környezetében a világ rendjét.

6. TÉZIS A rendszerváltó borászatok helyzetükből adódóan alkalmasak arra, hogy erősítsék a párbeszédet az építészek és a szakmán túli társadalom között. Némelyik épület eredeti feladatán jócskán túlmutatva helyet ad olyan eseményeknek is, melyek spontán szerveződnek a megépült házak köré.

A hatókörök sugara itt is haladási iránnyal megegyezően növekszik. Két karakteres dunántúli szőlőhegy keretezi utunkat. Somlóról az itteni szőlőben új életet kezdő építész családtól indulunk, és a Szent Márton hegyén tanuló ifjúság között zárjuk utunkat.

Nagy György-Füleky- Almagyar- Disznókő-Pannonhalma

Nagy György háza

Ez az épület a teljes válogatás kakkutojása. Szándékosan nem szerepel a másik öt útvonal egyikében sem, hiszen szinte teljesen el van rejtve az építéstársadalom és a hazai közvélemény elől. A személyes ismeretségnek köszönhető egyáltalán, hogy tudtam az épület történetéről. Innentől viszont kötelességem, hogy mások számára is megmutassam, mint lehetséges alternatívát.

Nagy György Pro Architektura Díjas építész, Csomay Zsófia közvetlen munkatársa lett az Műegyetem befejezését követően. Fényes építész karrier állt előtte Budapest egyik legismertebb építészirodájában, de ő úgy érezte, hogy alkatához jobban illik a Somló hegy varázsa. A hatalmas középületek helyett a kis léptéket és a kétkezi építést választotta inkább. A székelyföldi fűdőépítő kalákákon ismertük meg egymást, ahol Gyuri nyaranta mindig a medencék

ácsolását készítette önkéntesként. Ez már szellemi és fizikai előkészítése volt a nagy döntésnek.

Meserajz a szőlőhegyi épületről (forrás: Nagy György)

Édesapja építette a nyaralót a szőlőben, melynek elbontásával indult a kis családi birtok új fejezete. Az új szőlőbéli hajlék már nem csak a borkészítésre és a hétvégék eltöltésére szolgál, hanem az ide költöző család otthona lett.

Fotó: Nagy György

A Somló szoknyáján álló ház jelentősége az, hogy alkotója meg merte és meg tudta építeni. Így egész családja életét is új alapokra helyezte a szó fizikai és szellemi értelmében egyaránt. Gyuri nem menekülni akart valami elől, hanem itt érezte magát otthon. Engedte, hogy magához vonzza a hely. U. Nagy Gábor őrségi missziójához hasonlítható döntése. Remélhetőleg az előbbi példáját követve az új élet tapasztalataival felvértezve ő is majd építészgenerációknak adhatja át tudását. Ennek első biztató jelei már mutatkoznak, hiszen előadói jelenléte évek óta folyamatos a Középülettervezési tanszék Mesterkurzusán.

Fülek

Egy nemrégiben lezárult diákpályázat jól szemlélteti a borászat hatását az építészek nélküli csoportokra. Az Építész Stúdió 2015-ben ünnepelte fennállásának 25 éves évfordulóját, mely felöleli a rendszerváltást követő teljes időszakot. Az iroda tagjai építész nemzedékekre voltak hatással, munkáikkal és több évtizedes egyetemi oktató tevékenységükkel. Összegzésként azonban nem szerettek volna saját szerkesztésű kiadványt készíteni, sem más építészeket megkérni ugyanerre a feladatra. Az elfogultság elkerülése végett, külsősöket, a MOME diákjait kérték fel, hogy mondjanak róluk véleményt.

A fiatalok életkorából eredő előítéletmentes látásmód, és az építészettől egy lépéssel távolabbi helyzetük egyaránt segítette, hogy az iroda

szakmán túli hatását is lehessen mérni a pályázat során. Már a feladat műfaji meghatározásánál is érződik a művészeti ágak közötti utazás szándéka. Örkény István Egyperces novellái nyomán hasonló időtartamra szabott kisfilmeket kértek a kiírásban. A műterem munkáira reagáló pályázók ezáltal ugyanarra a lényeglátó, tömören beszélő kifejezésmódra voltak kényszerítve, ami az építésziroda sajátja is egyben.

Az iroda honlapja közel 80 alkotást mutat be az elmúlt időszakból. Ezek közül a győztes pályamű¹⁶ három épületből merít inspirációt. A felújított Széll Kálmán tér és a Népliget center mellett a Füleky borászat játékos oromzata szerepel még a vidám hangvételű kisfilmben. Nagy teljesítmény ez egy olyan háztól, melynek használói létszáma bőven alulmarad a műterem többi középületéhez képest.

Nem építészek közötti ismertségét az ArchDaily szavazáson elért sikere jelenthette, melyet a hazai média is széles körben tált. Az online világ

Képkocka a nyertes filmből (forrás: youtube.com)

¹⁶ Készítők: BOGYÓ Péter, IVÁDY Tamás, KOFACZ Hanna, OBBÁGY Máté

véleményformáló erejét mutatja, hogy a fiatalabb korosztály számára a virtuális jelenlét lassan egyenértékű lesz a valósággal. A kiválasztás másik indokát a könnyen érthető építészeti üzenetben érdemes keresni. Ez a ház nem igényel bőbeszédű elméleti háttérrel a megértéséhez. Nem akar túl sokat mondani, de amit közöl, azt pontosan, tömören teszi. Huncut tekintete pedig a nagybetűs, komoly építészeti is képes emberközelivé tenni.

Almagyar

A játékosan komoly építészet másik nagyon jó példája az egri Borterasz a Füleky borászathoz hasonlóan. Építészeti üzenete szintén első látásra olvasható. Nem szorul külső, utólagos magyarázatra. Megvalósulásával az építészet egy teljesen új szabadidő eltöltési formához készített tereket. Munka mellett és helyett inntől lehet bulizni, társadalmi életet is élni a szőlőhegyen.

Forrás: almagyar.hu

A vendégfogadáson kívül a borteraszcso elindította még egy nagyon fontos szakmai közösség kialakulását is. Ez az, amire az építész szakmának is égető szüksége lenne, és amit ez az írás is igyekszik elősegíteni.

Fesztiválplakát (forrás: almagyar.hu)

Természetesség és összefogás. Ez a két hívószava a borteraszcso megrendezett Spontán fesztiválnak. Egri, tokaji és felvidéki természetes borokat készítő borászok spontán közössége minden év júniusában találkozik itt, hogy tanuljanak egymástól. Versenytársak, de nem ellenségek. Hisznek abban, hogy közösen haladva hamarabb juthatnak célhoz. Zászlójukra a természetes borkészítést tűzték ki, mert ez ma már kuriózumnak számít. A spontán borkészítésnél a szőlő, a dűlő és a borospince hordói játsszák a főszerepet. Ebben a folyamatban a borász az egyetlen adalékanyag. Az építészek számára is tanulság lehet, hogy a természetes borok és borászok sokszínű világát képes összekötni a tudatosan meghatározott közös nevező.

Az almagyari borteraszcso áll egy tíz évvel korábbi épületrokonra Budapesten. Turányi Gáborék 14 pavilonja a 60-as évek balatoni nyaralóépítészetét ötvözte egy építészeti játékkal a Kopaszi gáton. Az épületeket tartószerkezetét megszemélyesítve különböző „ruhákba” öltöztették a házakat. Készült zakó, kardigán és bikini is a meztelen acéltestek eltakarására. A Füleky pincészet kikacsintó oromzata, és az almagyari pavilonok ugyanezt az emberközli építészetet képviselik. A Kopaszi gát mára a budapestiek egyik kedvenc helye lett annak ellenére,

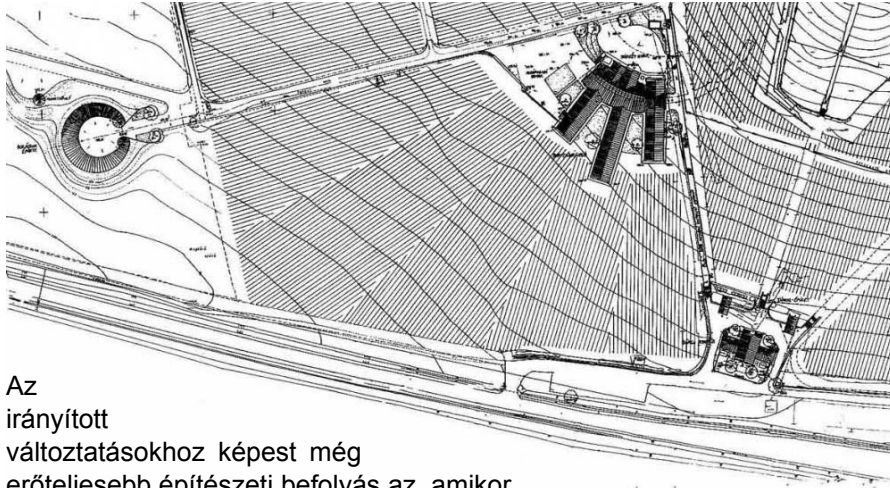
hogy nincs a város súlypontjában. A borteraszcso közérthetősége szintén garancia, hogy az Almagyar domb építményei egyre több látogatóval ismertek meg az építészet emberközponú, vidám arcát.

Disznókő

Disznókőn az épület környezetformáló erői közül elsőnek a szomszédos szőlőparcellák szerkezetét kell kiemelni. Mivel a birtokközpon terve egyszerre készült a szőlőültetvények újratelepítésével, ezért lehetőség volt a parcellákat az építészeti koncepcióhoz igazítani. A Béres borászcso éppen ellentétes hatás figyelhető meg. Az a ház a Lőcse dűlő minden rezdülésére igyekszik reagálni. Ekler Dezső legyező alaprajzú borfeldolgozója olyan karakteres eleme a kompozíciónak, hogy az új szőlősorokat és dűlőutakat hozzáigazították az épület sugaras szerkesztéséhez. Az egri borteraszcso szőlőtelepítésénél ugyanígy az építészeti koncepció geometriája volt az iránymutató a sorok kialakításakor.

Forrás: ekler-architect.hu

Az irányított változtatásokhoz képest még erőteljesebb építészeti befolyás az, amikor a jó telepítés, vagy maga az épület képes előre nem tervezett feladatokat is odacsábítani és befogadni. Így lehetett a borház körüli tér a Tokaj-Hegyaljai piac helyszíne, mely az almagyari Spontán fesztiválhoz hasonló módon véletlenszerűen szerveződött. A kezdeményezés sikerét és helyességét mutatja, hogy 2016 áprilisában ünnepelte fennállásának negyedik évfordulóját. A zene, a tánc és a

Forrás: madisajt.hu

színház még egy különleges helyszínt talált magának Disznókőn. A traktorgarázs kiváló akusztikája és építészeti kialakítása miatt a Zempléni fesztivál állandó helyszíne lett. Így egy ipari üzem melléképülete vált kultúrahordozóvá.

Pannonhalma

Nehéz lenne megállapítani, hogy az inspirációk közül melyik az erősebb, de biztos, hogy a hely természeti és spirituális ereje, valamint az egymásra rétegződött évszázados építészeti örökség egyaránt nagy hatással van az ide érkezőkre. Pannonhalma légköre az itt töltött idő hosszától függetlenül magával ragadja az egy napra maradó turistákat, a négy évig tanulni vágyó fiatalokat és az egész életüket ide kötő bencés tanárokat is.

A pannonhalmi főapátság 1996-ban ünnepelte alapításának 1000. évfordulóját és ebben az évben vált a Világörökség részévé. A millenniumi ünnepeket követően elkészült a bencés monostor többszintű fejlesztési terve, melynek keretében indultak meg később az építkezések is. Czigány Tamás műterme jegyzi a legtöbb alkotást az új építések közül. Ahogy Pannonhalma XXI. századi történetében ez az építésziroda meghatározó, a hatás ugyanígy fordítva is igaz. Az építészek honlapján bemutatott munkák közül minden harmadik alkotás ide köthető. Az építész és a hely kölcsönhatása ilyen értelemben is egyensúlyban maradt.

Czigány Tamás középiskolás éveit nem itt, hanem a győri bencéseknel töltötte. A Műegyetem elvégzése után visszatért a szülővárosba és azóta

Forrás: primissima.hu

is Győrben alkot és tanít. Munkáiban a természetes egyszerűség következetesen végigvitt rendje a meghatározó. Pannonhalmával az első kapcsolata a bencés diákkápolna belsőépítészetének megtervezése volt. Az apátságból győri építészeket kértek fel koncepcióalkotásra, de pénz nem nagyon volt a megvalósításra. Czigány Tamásék végül az elképzelésük életnagyságú makettjét hullámpapírból és fenyőlécekből megépítették a

helyszínen, majd hagyták, hogy a használókban megérjen a döntés. Egy hónapon belül jött is a felkérés a feladat befejezésére. Innentől a műterem jelenléte folyamatos a „Mons Sacer”, a Szent Hegy környékén.

Azt már Varga Mátyás OSB, az apátság kulturális igazgatója fejt ki egy interjúban, hogy az apátság XXI. századi fejlesztései számára az egyik mérce a borászat lett. Az itt dolgozó elismert hazai és külföldi építészek mindannyian átvették azt a szemléletet, mely az apátsági pincével jelent meg először. Meghatározó szerepe van a háznak és építésének abban, hogy a rend szellemiségéhez igazodó egységes, de ugyanakkor sokszínű világ születik újjá Szent Márton hegyén. Az útvonal bevezetőjében említett középkori kolostorok a kultúra őrzői és továbbadói voltak. „1000 év jelenidő.”-szól az apátság jelmondata. Pannonhalma szellemiségével és új építészetével Magyarország rendszerváltást követő történetének is példamutató központja maradt.

„Succisa virescit” („Megnyesve újra kizöldül”) a benedeki jelmondat a borászattal indult pannonhalmi újrakezdés mottója is lehetne. A helyszín, az építész és házai közötti kibogozhatatlan gazdagságú kapcsolatrendszer azóta is gyarapszik. Legutóbbi közös munkájuk során 2014-ben a hegy lábánál álló majorság épületét élesztették újjá. Ez a fejlesztés újabb mérföldkőnek számít, hiszen komoly szerepet tölt be abban, hogy a szerzetesek és a hegy lábánál álló település közötti élő kapcsolat helyreállhasson.

„Kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egykettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának.”- mondja Kodály Zoltán.

Az apátságnak és borászatának sikerült a feladat. Érdemes mindkettőről példát venni.

Forrás: apatsagipinceszet.hu

ÖSSZEGZÉS

A kortárs magyar építészet egyik különösen sikeres, elismert és értékteremtő szeletének átfogóbb megismerését szándékozik szolgálni ez az írás. Az új borászatokkal egy sosemvolt épülettípus honosodott meg az elmúlt 25 évben Magyarországon, melynek kimagasló alkotásait nemzetközi viszonylatban is jegyzik. Az itthoni példák sajátossága az a sokszínűség, melynek köszönhetően a közel azonos feladatokra adott tervezői válaszok rendkívüli gazdagságot mutatnak.

Az elsőre nagyon különbözőnek tűnő alkotói gondolatok azonban nem kioltják egymást, hanem összekapcsolhatók egy nagy egésszé. Ezt a szemléletet tükrözi az értekezés tagolása is. A különbségek kiemelése és a csoportokra szabdalás helyett az a fő vezérelv, hogy milyen nézőpontok mentén rokoníthatók az építészeti és borászati alkotások.

Az élethez számos természetes szállal kapcsolódó építészeti gondolkodás az a közös alap, melynek egyenes következménye a példaként bemutatott házakra jellemző építészeti minőség. Ennek tanulságait más épületfajták tervezésénél, sőt az építészeti képzésben is lehet hasznosítani. A borászatok pedig megnövekedett marketing szerepükkel fogva kaput nyitnak a tervezői gondolatok és a szakmán kívüli közönség összekapcsolásához is.

ABSTRACT

This writing tries to show a particularly successful, acknowledged and value-creating part of the Hungarian contemporary architecture in a more comprehensive way. A new house-type has settled with the new wineries over the past 25 years in Hungary. The outstanding local works are internationally recognized as well. The architectural answers show extraordinary richness to an almost similar functional demand. This high diversity is the specificity of this section of our architecture.

The houses look very different at first, however they don't wipe-out each other. They rather seem to be linked together. This approach is reflected in the thesis outline. The main principle was to reveal the network of our winery architecture, instead of cutting them into isolated groups.

An architecture which is naturally related to life. This is the common ground of the chosen examples, which results quality at each. This architectural mentality can be also used by designing other type of houses during and after the university studies. The wineries raised their marketing role significantly. Architecture won a new door to contact a much larger audience.

MELLÉKELETEK

RENDSZERVÁLTÓ BORÁSZATOK Magyarország szőlőhegyein

TÓTH PÉTER

DLA-értekezés
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Építőművészeti Doktori Iskola
témavezető: Sugár Péter DLA

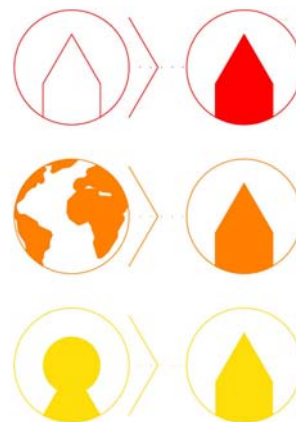
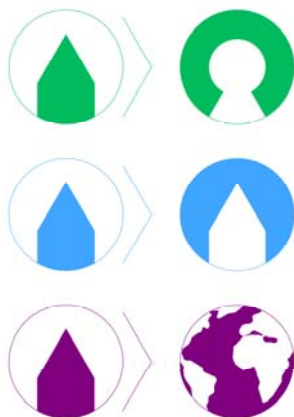
2016.

TÉZISEK

1. TÉZIS A kapcsolatkeresés elődeink ránk hagyott épített örökségével minden példává vált borászatnál közös elem. Az új házakban megjelenő szőlőhegyi építészeti archetípusok hangsúlyozása a tervezők egyéniségétől és érzékenységétől függ.

2. TÉZIS A tájhoz való mindenkori alázatos hozzáállás, a dombok, dűlők és a szőlőhegyek maximális tisztelete jellemzi és alakítja ezt az újonnan született épülettípust.

3. TÉZIS Az új borkészítési és eladási igényeknek köszönhetően jelentős többlettartalommal gazdagodott a korábban csak ipari tevékenységre szolgáló épületfajta. Az építészetnek márkaformáló hatása lett a szőlőhegyeken.

4. TÉZIS A borászatok kezdeti szakmai sikerei és társadalmi elismertsége összeadódott a tervezők szemében. A minőség iránti felfokozott külső- és belső igényeknek köszönhetően a megépült házak kiemelt helyen szerepelnek az építészek munkásságában.

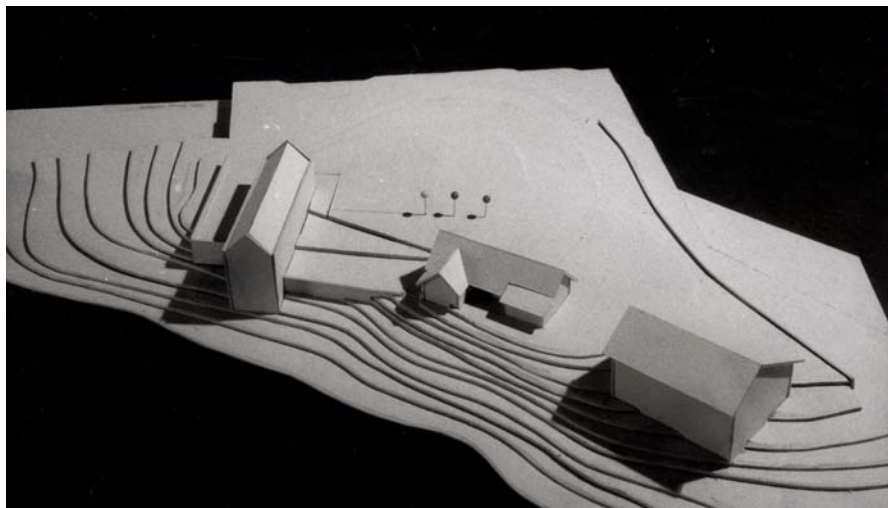
5. TÉZIS Az eltelt rövid idő ellenére már vannak olyan megépült borászatok, melyeknek kimutatható közvetlen hatásuk az építésztársadalomra.

6. TÉZIS A rendszerváltó borászatok helyzetükből adódóan alkalmasak arra, hogy erősítsék a párbeszédet az építészek és a szakmán túli társadalom között. Némelyik épület eredeti feladatán jócskán túlmutatva helyet ad olyan eseményeknek is, melyek spontán szerveződnek a megépült házak köré.

MESTERMUNKA

SZEMÉLYES KÖTŐDÉSEM A SZŐLŐHEGYEKHEZ

Az első meghatározó tervezési élményem a grazi egyetemen volt, ahol a mezőgazdasági tervezés tárgy keretein belül úgy kellett családi borászatokat terveznünk, hogy a feladat megoldásával valós megbízói igényekre adtunk választ. A kiválasztott terveket a tanszék gondozásában a megvalósulás reményével vihették tovább a hallgatók. A legjobb munkákat egy kiállítás keretében a környékbeli borászati szakközépiskolában mutatták be az ott tanuló új szőlész-borász generációnak. A féléves építészeti fotó tárgy keretében a borászatok munkaközi és végleges makettjeit saját magunk örökíthettük meg és hívhattuk elő műtermi körülmények között. Már akkor megfogott, hogy az építészeti tervezés papírszagú elmélete hányféle módon kapcsolódhat a valósághoz. Meghatározó tapasztalat volt, hogy a szokásos hallgató – oktató jogviszonyt lehet közös gondolatcserére is használni, ahol a felek kölcsönösen komolyan veszik egymást.

Ausztria, Silberberg borászat modellje (fotó: Tóth Péter)

Az egyetemi évek befejeztével több olyan építész mester mellett is dolgozhattam, tanulhattam; akik bizonyos értelemben eljegyezték magukat a szőlőheggyel (Salamin Ferenc, Szűcs Endre, Sugár Péter). Az első általam tervezett megépült ház is egy szőlőhegyi hajlék volt a Patricius borászat előtti dűlön. A különböző habitusú, de a minőséget minden körülmény mellett szem előtt tartó építész hitvallások nagy hatást tettek rám és befolyásolták a saját tervezői hozzáállásomat is. A borászatok rendszerezése és megértése lehetőség, hogy a magam és mások számára is könnyen olvashatóvá váljanak ezek a gondolatok, és az összegyűjtött tapasztalat újabb házak tervezésekor hasznosulhasson, akár a szőlőhegyeken túl is.

EGY KIVÁLASZTOTT BORÁSZATI MUNKÁM BEMUTATÁSA.

Présház- pince felújítása bővítése, Balatonakali Fenyé hegy 2014

(épületfotók:Tóth Péter)

A kis léptéknek köszönhetően, szerencsére több tervem is megvalósult a bor készítéséhez, ill. fogyasztásához kapcsolódóan. A Fenyé hegyi elhagyott présház felélesztése több szalon is köthető az értekezésben bemutatott szemlélethez. Egyik legfontosabb érdeme, hogy általa újra gazda költözött a szőlőhegyre, aki az épített és természetes környezetének egyaránt gondját viseli.

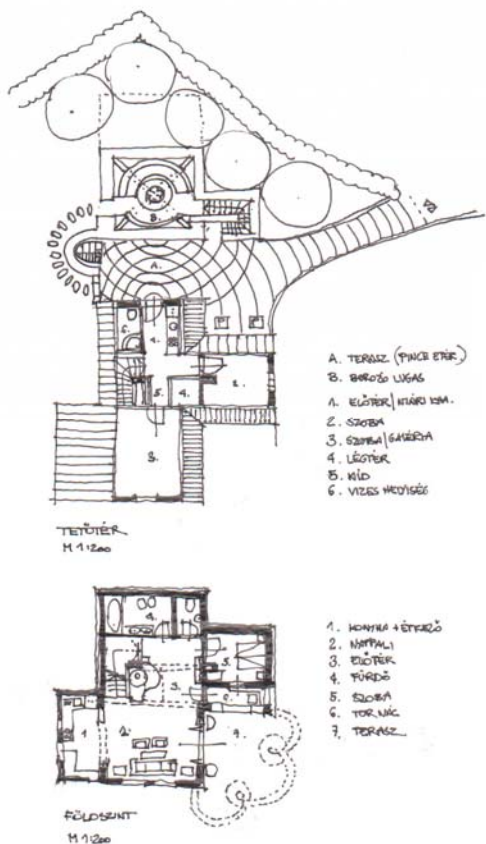
A vidék elnéptelenedése a Balaton környékét is érinti. A városok kínálta lehetőségek mágnesként vonzzák magukhoz a még ide született tette kész fiatalokat. Illúzió az elmúlt világot erőszakkal visszaállítani, bár a megmaradt gyönyörű présházak pusztulásukban is mutatják, hogy egykor mégis milyen sokan meg tudtak élni a szőlőhegyek adományaiból. A külföldi nagyberuházások nagyrészt elkerülték ezt a borrégiót, ezért itt apróbb lépésekben népesülnek be újra a dűlők.

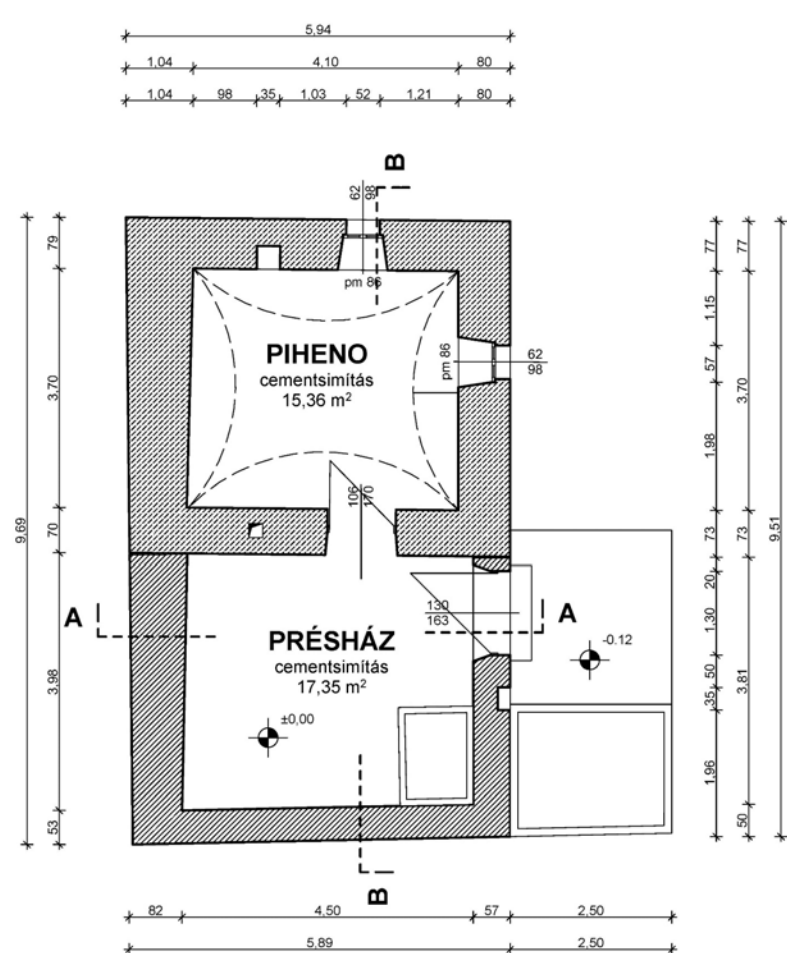
A tervezés kezdetén tudomásul vettük, hogy ez a zsebkendőnyi birtok csak akkor fog élettel megtelni, ha megbízóink nyári rezidenciaként használják. A borkészítést azonban sem ők sem az építész nem hagyta feledésbe merülni, így a hegy leve a prэшház pincéjében érlelődik továbbra

is. Még nem a bor adja az ittlét elsődleges apropóját, de annak mégis jelentősége van, hogy akadt olyan, aki ismét értéket lát a borkészítésben. A „műkedvelő” bebírók első hulláma elindított egy szemléletbeli változást. A mostani uniós támogatási ciklus pedig komolyan kedvez a családi borászatok létesítésének. A küszöbön álló változás egyik kicsi előfutáraként lehet értelmezni ezt a felújítást is.

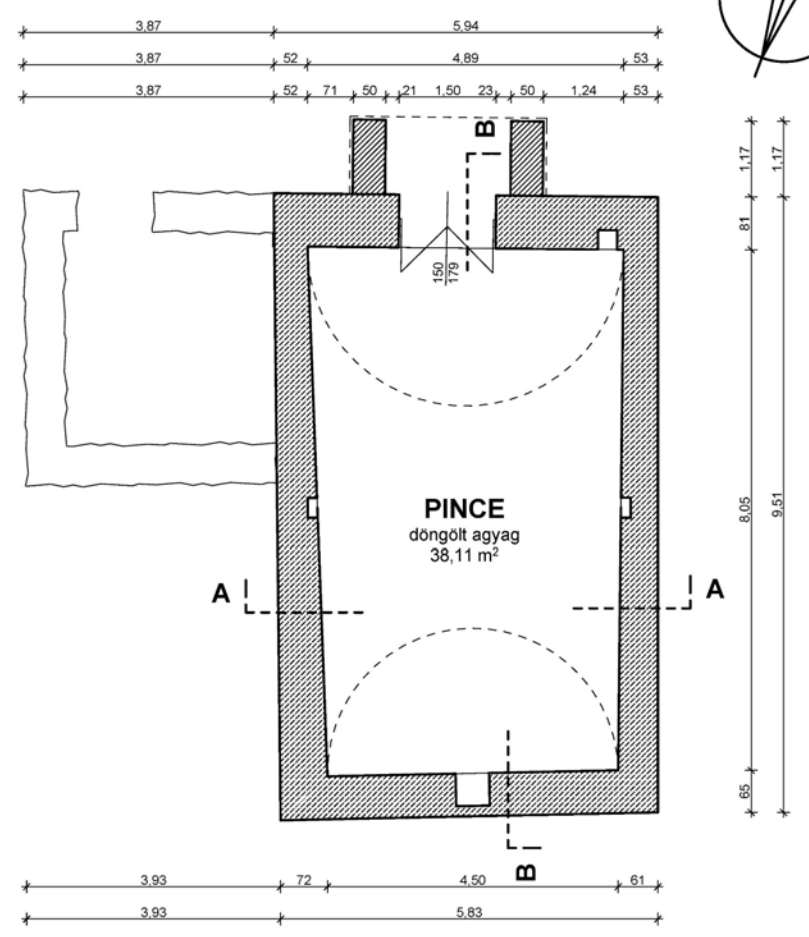
A megépült eredményen kívül fontosnak érzem azt a munkamódszert is megemlíteni, mellyel a háznak a tervei készültek. Még egy ilyen kis léptékű épület is teljes csapatmunkában született meg. Számomra nagyon inspiráló volt az egyéni versengés helyett arra

törekedni, hogy miként tudjuk egymás megkezdett gondolatait folytatni, egységben tartani. A generációkat összekötő közös szemlélet ennél a munkánál is nagyban segítette a feladatmegoldás hatékonyságát. Megtisztelő és egyben megnyugtató, hogy járt úton haladhatok tovább

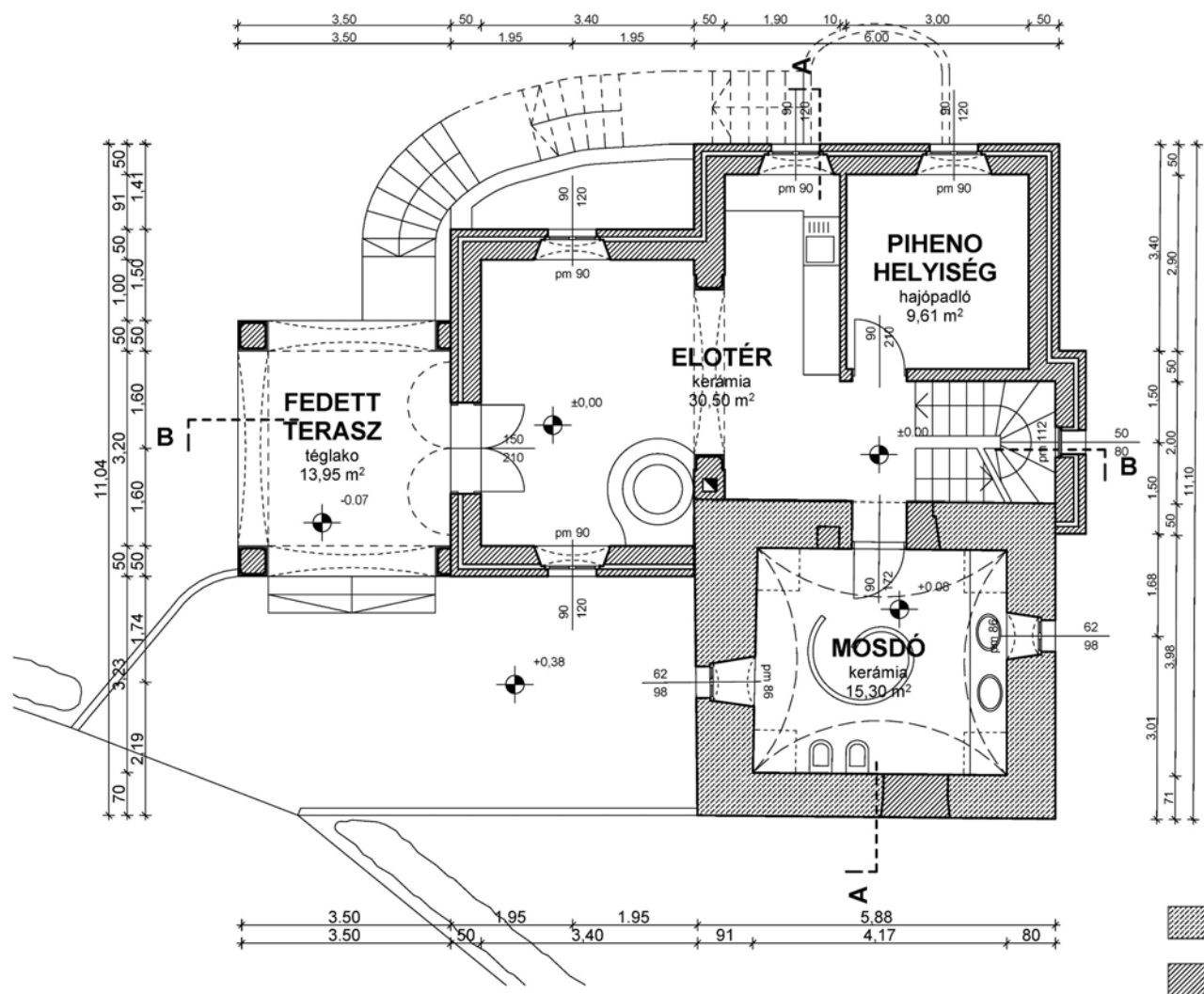
földszinti alaprajz

pince alaprajz

- megmaradó falazat
- bontandó falazat

<p>gazdasági épület átépítési terve</p> <p>Balatonakali külterület, Fenyehegy Hrsz.:825/3</p> <p>építtető: Csorba Zoltán és Csorbáné Dévai Zsuzsanna</p> <p>2089 Telki, Annalaki u. 39-41.</p>	meglévő állapot alaprajza	lépték 1:100	F2
	tervező: Mérmű Stúdió - 1025 Budapest, Battai lépcső 3.	2011.02.18.	
	stúdióvezető: Dr. Szűcs Endre okl. építész-mérnök E1-01-2153		
	felelős tervező: Tóth Péter okl. építész-mérnök E2-01-0214/13		
építész munkatárs: Méri Máté okl. építész-mérnök			

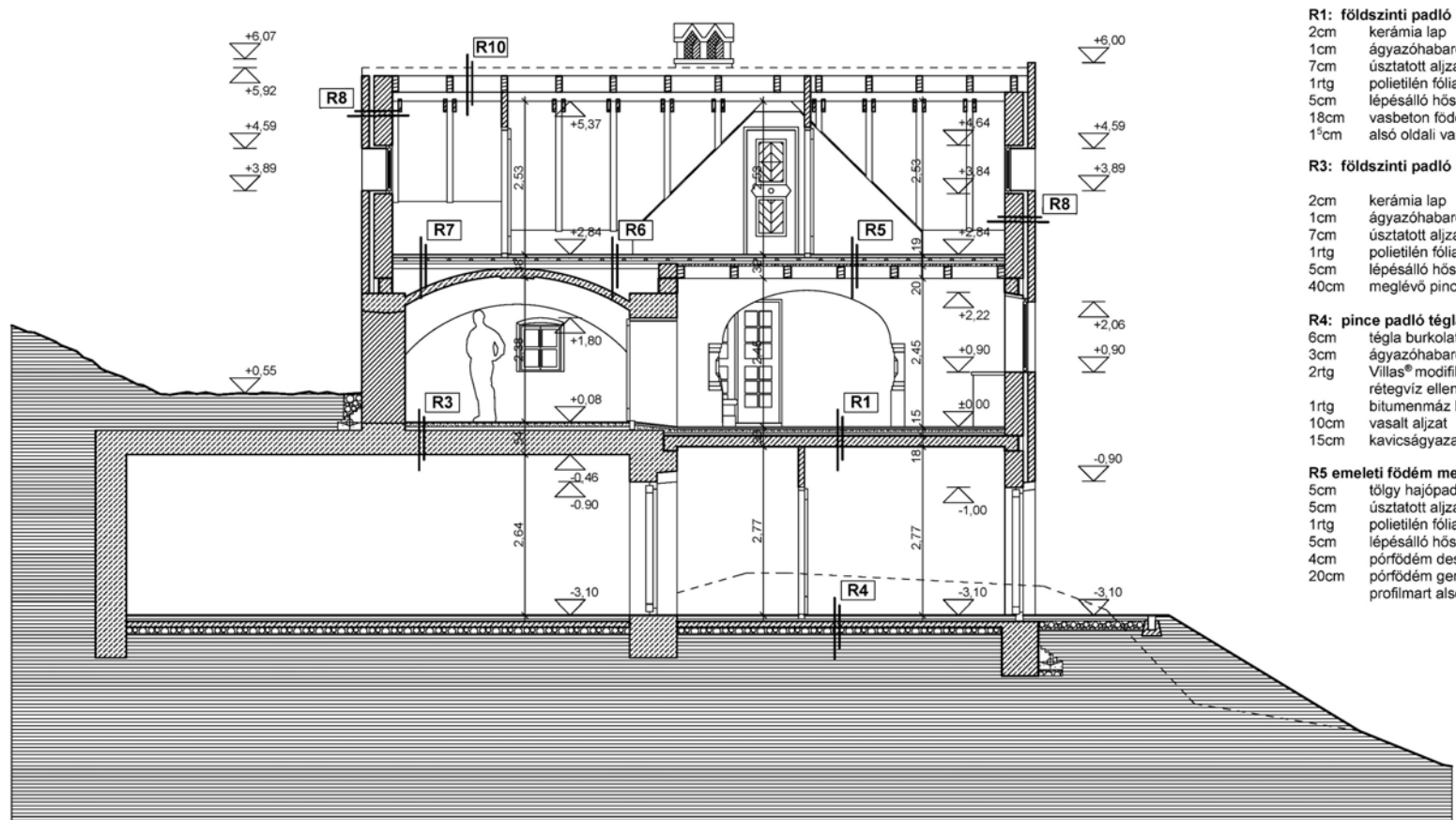

- meglévő falazat
- újonnan épített falazat

gazdasági épület átépítési terve Balatonakali külterület, Fenyehegy Hrsz.:825/3 építető: Csorba Zoltán és Csorbáné Dévai Zsuzsanna 2089 Telki, Annalaki u. 39-41.	földszinti alaprajz tervező: Mérnö Stúdió - 1025 Budapest, Battai lépcső 3.	lépték 1:100
	stúdióvezető: Dr. Szűcs Endre okl. építésmérnök E1-01-2153 felelős tervező: Tóth Péter okl. építésmérnök E2-01-0214/13 építész munkatárs: Méri Máté okl. építésmérnök	2011.02.18.

E3

- R1: földszinti padló hidegburkolattal**
 2cm kerámia lap
 1cm ágyazóhabarcs
 7cm úsztatott aljzatbeton
 1rtg polietilén fólia technológiai szigetelés
 5cm lépésálló hőszigetelés
 18cm vasbeton födém
 1^ocm alsó oldali vakolat
- R3: földszinti padló hidegburkolattal (meglévő pince felett)**
 2cm kerámia lap
 1cm ágyazóhabarcs
 7cm úsztatott aljzatbeton
 1rtg polietilén fólia technológiai szigetelés
 5cm lépésálló hőszigetelés (+ kiegyenlítő rtg)
 40cm meglévő pinceboltozat
- R4: pince padló téglaburkolattal**
 6cm téglaburkolat
 3cm ágyazóhabarcs
 2rtg Villas[®] modifikált bitumenes vastaglemez rétegvíz elleni szigetelés
 1rtg bitumenmáz kellősítés
 10cm vasalt aljzat
 15cm kavicságyazat
- R5 emeleti födém melegburkolattal**
 5cm tölgy hajópadló
 5cm úsztatott aljzatbeton
 1rtg polietilén fólia technológiai szigetelés
 5cm lépésálló hőszigetelés
 4cm pórfödém deszkázata, gyalulva
 20cm pórfödém gerendázata (10x20) gyalulva, profilmart alsó éllel

A-A metszet

- R6 emeleti födém melegburkolattal (meglévő rész felett)**
 5cm tölgy hajópadló
 5cm úsztatott aljzatbeton
 1rtg polietilén fólia technológiai szigetelés
 5cm lépésálló hőszigetelés
 5cm homokfeltöltés
 15cm téglalabozat
 3rtg fehér meszelés

- R7 emeleti födém hidegburkolattal (meglévő rész felett)**
 2cm kerámia lap
 1cm ágyazóhabarcs
 7cm úsztatott aljzatbeton
 1rtg polietilén fólia technológiai szigetelés
 5cm lépésálló hőszigetelés
 5cm homokfeltöltés
 15cm téglalabozat
 3rtg fehér meszelés

- R8: külső fal**
 1^ocm külső oldali vakolat
 12cm km téglaléfalazás
 8cm ext ps. hab hőszigetelés
 30cm téglafal
 1^ocm belső oldali vakolat

- R10: tető héjazat tetőtér felett**
 2cm kettős hódfarkú fedés (bontott cserépből)
 2^ocm tetőlécezés(2x4)
 1rtg tetőfólia
 10cm lépésálló hőszigetelés
 20cm szarufa(20x7^o) közte 15cm közetgyapot hőszigetelés
 2cm deszkázat(2x20)

gazdasági épület átépítési terve

tervező: Mérmű Stúdió - 1025 Budapest, Battai lépcső 3.
 Balatonakali külterület, Fenyehegy Hrsz.:825/3
 építető: Csorba Zoltán és Csorbáné Dévai Zsuzsanna
 2089 Telki, Annalaki u. 39-41.

A-A metszet

tervező: Mérmű Stúdió - 1025 Budapest, Battai lépcső 3.
 stúdióvezető: Dr. Szűcs Endre okl. építésmérnök E1-01-2153
 felelős tervező: Tóth Péter okl. építésmérnök E2-01-0214/13
 építész munkatárs: Mészáros Máté okl. építésmérnök

lépték 1:100

2011.02.18.

E5

Ausztria, Silberberg Az első dűlő ahova borászatot terveztem (fotó: Tóth Péter)

A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ SZŐLŐHEGYI MUNKÁIM FELSOROLÁSA

időrendi sorrendben

- Borászat Silberberg, Ausztria 2000 (kiálított terv)
- Szőlőhegyi menedék, Patricius borház, Bodrogkisfalud 2005 (megépült)
- Árpád mulató és borászat, Szerencs 2006 (terv)
- Műemlék présház bővítése, Balatonakali Becce hegy 2010 (megépült)
- Présház- pince felújítása, bővítése, Tihany 2010 (megépült)
- Családi nyaraló és pince, Dörgicse Ófalu 20010 (megépült)
- Műemlék lakóház és borház felújítása és bővítése, Villány (megépült)
- Levendula panzió, Dörgicse Ófalu 2011 (terv)
- Palóc Ízek háza- pálinkamúzeum és étterem, Hollókő 2012 (terv)
- Családi nyaraló és pince, Ábrahámhegy 20010 (terv)
- Présház- pince felújítása, bővítése, Mencshely 2013 (kivitel előkészületben)
- Családi borászat és apartman házak, Felsődörgicse 2014 (kivitel előkészületben)
- Tihanyi Művészek Kismúzeuma és borozó, Tihany 2014 (terv)
- Családi borászat, Kerkateskánd 2015 (terv)
- Apartman ház és ásványvíz palackozó, Csopak 2015 (terv)
- Illyés Gyula présházának bővítése, Dörgicse Becce hegy 2015 (terv)
- Családi nyaraló és pince, Badacsonytomaj 2015 (megépült)
- Présház- pince felújítása bővítése, Csopak 2015 (megépült)
- Családi borászat és panzió, Csopak 2016 (kivitel előkészületben)
- Családi borászat és lakóépület, Győrújbarát 2016 (terv)

EREDETVÉDELEM

Alulírott Tóth Péter kijelentem, hogy ez a mester-értekezés önálló munkám és abban csak a megadott forrásokat használtam fel. Minden olyan részt, amelyet szó szerint, vagy azonos tartalomban, de átfogalmazva más forrásból átvettem, egyértelműen, a forrás megadásával megjelöltem. Hozzájárulok a doktori értekezésem interneten történő nyilvánosságra hozatalához korlátozás nélkül, de eseti hozzájárulásommal.

Nincs folyamatban ugyanezen tudományágban doktori fokozatszerzési eljárásom, illetve fokozatszerzési eljárásra való jelentkezésem két éven belül nem utasították el. Két éven belül nem volt sikertelenül zárult doktori védésem.

Budapest, 2016.12.20.

Tóth Péter

FORRÁSJEGYZÉK

A hivatkozások, források csoportosítása témakörök és borászatok szerint.

Előtanulmányok, korábbi írásokhoz a témában

- ALKONYI László: Tokaj - A szabadság bora Bp.: Spread Bt. (Borbarát) 2000
- ALKONYI László: Tokaj - Dülőmitológia Bp.: Spread Bt. (Borbarát) 2004
- ALKONYI László: Tokaj - Iránytű borkedvelőknek Bp.: Spread Bt. (Borbarát) 2009
- BALASSA M. Iván: Település (Magyar Néprajz IV. kötet- Életmód 7-89. o.) Budapest: Akadémiai kiadó 1997
- BALASSA M. Iván: Településformák (Fügedi Márta: Borsod-Abaúj-Zemplén megye népművészete c kötet 107-125.o.) Miskolc: Hermann Ottó Múzeum 1992
- GULYÁS László Szabolcs: A mezővárosi önkormányzat funkciói és társadalmi háttere a középkori Hegyalján Debrecen: Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi kar 2008
- HOPPÁL-JANKOVICS-NAGY-SZEMADÁM: Jelképtár Bp.: Helikon kiadó 2004
- ISTVÁNYI Gyula: Az építészet története- Őskor- Népi Építészet Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó 2006
- KECSKÉS Péter: Mezővárosi és Falusi borkultúra a 18-19. századi Kárpát Medencében
- KECSKÉS Péter: Mezővárosi Lakóházak alaprajzi típusai Észak – Magyarországon (Népi építészet a Kárpát-medence északkeleti térségében c. konferencia írásos anyaga 231-267.o.) Szentendre-Miskolc: Szabadtéri néprajzi múzeum- Hermann Ottó Múzeum 1989
- KECSKÉS Péter: Szőlőfeldolgozó és bortároló építmények (Magyar Néprajz III. kötet- Kézművesség 205-214. o.) Budapest: Akadémiai kiadó 1997
- KECSKÉS Péter: Mezővárosi és falusi borkultúra a XVIII–XIX. századi Kárpát-medencében (Ház és Ember A Szabadtéri Néprajzi Múzeum évkönyve 85-102.o.) Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum 2002
- KEMECSI Lajos: A felföldi mezőváros Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum 2009

- CSERI Miklós- HORVÁTH Anita- Szabó Zsuzsanna: Kiállításvezető Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum 2007
- Észak-magyarországi kulturális és műemléki hírlevél V. évf. 5. szám Miskolc: KÖH 2008
- KUNKOVÁCS László: Ősépítmények Bp.: EPL 2000

Almagyar

- GEREBEN Péter, MARIÁN Balázs: Az ember csak vendég - Borteraszt és Venyige Spa Eger mellett - in: Építészfórum, 2014
- MARTINKÓ József: A titok – Borteraszt és Venyige Spa Eger-Almagyaron az Érseki Dülőben – in: Octogon 2014/113.
- SZABÓ Levente: A formától az anyagig és vissza - Almagyar Érseki Szőlőbirtok – Borteraszt és Venyige Spa, Eger - in: ME 2014/8.
- MARIÁN Balázs: Metamorfózis – eredet és ráakódás DLA értekezés MOME 2014

- <http://konyvtar2.mome.hu/doktori/ertekezesek/DLAertekezes-MarianBalazs-2015.pdf>
- <https://almagyar.hu/>
- <http://www.g-m.hu/index.php?lan=0>
- <http://hazai.kozep.bme.hu/hu/borteraszt-es-venyige-spa-eger/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=3yAvFVeejG8>

Bazaltbor

- KIS Péter, MOLNÁR Bea: Bazaltbor - Laposa Pincészet – in: Építészfórum 2010.; in: Alaprajz 2010/6
- LOSONCZY Anna: Laposa borászat in: BME Középületek kritikai elemzése c. tárgy 2011.
- MAGYAR Kornélia: Hamvas Béla az üzemben – Szőlészeti eljárások építészeti reflexiója – in: Octogon, 2011./5.

SZEGŐ György: Oromfalas High tech in: MÉ 2011/4
WETTSTEIN Domonkos: A kontextusába szőtt ház - in: Metszet, 2010/6
Luis Fernandez GALLIANO (szerk.), MORAVANSZKY Ákos
(szerzőkollektíva tagja): Atlas, Architecture of the 21st century, Europe.
Madrid: BBVA 2015.
KRIZSÁN András: Balaton-felvidéki építészeti útmutató Bp.: ÉTK kiadó
2014.

<http://meonline.hu/archivum/oromfalas-high-tech/>
<http://www.laposabadacsony.hu/koszonto>
<http://www.boraszportal.hu/borvilag/bazaltborok-ujratoltove-2650>
<http://www.plant.co.hu/hu>
<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/laposa-bazaltbor-boraszat-badacsonytomaj/>
<http://valasz.hu/itthon/tokeinjekcio-30828/>
<https://www.youtube.com/watch?v=xVPwNv8skqM>
<https://www.youtube.com/watch?v=Xyuphhi1Ozk>
<http://index.hu/gazdasag/2015/10/06/szeremley/>
<http://www.grofbuttlar.hu/grof-buttlar-boraszat-ahol-akar-james-bond-felbukkanhatna>
<http://vinoport.hu/eleterzes/grof-buttlar-pinceszeti/2235>
<http://epiteszforum.hu/vulkanikus-tevekenyseg>
<http://epiteszforum.hu/reduktiv-forradalom>

Béres

PINTÉR Tamás: Elkészült a Béres Rt. borászata Erdőbényén - in
Építészforum, 2006.
FARSANG Barbara: A királyok bora, a borok királya (Erdőbényei
borászat)– in: Octogon, 2006/5.
SULYOK Miklós: A táj tisztelete – A Béres Borászat Birtokközpontja,
Erdőbénye – in: MÉ 2006/4
CSONTOS Györgyi: „Kritika és regionalizmus – A Béres Rt. borászata,
Erdőbénye - in Alaprajz 2006/6.

<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/beres-boraszat-birtokkozpontja-erdobenye/>

<http://epiteszforum.hu/a-locse-szolobirtok-es-pinceszeti-kft-erdobenyei-telepe-meghivasos-tervezesi-otletpalyazat-eredmenye>
<http://epiteszforum.hu/elkeszult-a-beres-rt-boraszata-erdobenyen>
<http://www.beresbor.hu/beres-hitvallas.html>
http://zipp.hu/bor-agera/2011/12/05/belecsoppent_a_szulei_almaba
<http://vinoport.hu/blog/harcsa-vertikalis-horgaszata/196>
<http://www.uni-miskolc.hu/uni/news/mertarchivum/mert-kulonszam3/8-9.html>
http://gondola.hu/cikkek/23660-Szellelbelelt_mesek_avagy_az_ifju_meseiro_bemutakozik.html
http://www.50plusz.hu/articles/Egy_legenda_szuletese_a_Beres_Csepp_tortenete?aid=20081111175520
www.tokajiborbaratnok.hu/wp-content/uploads/Beres-Szolobirtok-es-Pinceszeti.pdf
www.bereswinery.com/upload/files/L9QzE137JH0vd17Vxo070PF0bbfr.pdf
<http://nava.hu/id/340936/>
<http://hg.hu/cikkek/varos/9203-belulrol-finomabb-a-clark-adam-teri-szalloda-uj-tervei>
<http://epiteszforum.hu/lennek-veszpremben-nyugdijas-epitesz>
www.octogon.hu/uploads/ftp/letoltesek/OCTOGON_108.pdf
<http://epiteszforum.hu/a-pelda-ereje-civil-megmozdulasbol-az-almok-megvalositasa-fele>
Építészforum: Empátia Árvai András kritikája
Kós Károly műhelye Budapest: Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, 2002.
527 p

Disznókő

GERLE János: Ekler Építész Kft. bemutatkozása Országépítő 1996/3
LOVAS Cecília: Az árnyékok építészete - Borászat Mezőzomboron - in:
Átrium, 1998/3
Edwin HEATHCOTE: A borászati épületek merész új évjárata in: Financial
Times 2003.08.12.

<http://disznoko.hu/hu/>
<http://sargaborhaz.hu/>

<http://epiteszforum.hu/elmelet-es-gyakorlat-1>
<http://medocaine.com/en/>
<http://www.pichonbaron.com/en/>
<http://www.petit-village.com/>
<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/disznoko-boraszat-mezozombor/>
http://archiv.tokaj.hu/bormagazin/magazin/magazin/reszletek.html?contentID=131&TARANTULA_SESSID=oPvVy8TfhUAYf2cWeq1miola
<http://vinoport.hu/aktualis/disznoko-vertikalis-aszumustra-a-tokaj-grandon/2475>
<http://www.gaultmillau.hu/muvelt-alkoholista/olyan-aszuk-akar-mozart-remekmuvei-interju-meszaros-laszloval-1-resz>
<http://www.gaultmillau.hu/muvelt-alkoholista/olyan-aszuk-akar-mozart-remekmuvei-interju-meszaros-laszloval-2-resz>
<http://epiteszforum.hu/ne-a-technologia-hatarozza-meg-a-dizajnt-hanem-a-dizajn-tegye-probara-a-technologia-t>
külföldi publikációk
https://hu.wikipedia.org/wiki/Ekler_Dezs%C5%91

Etyek

DRAGON Zoltán: Erő az állandóságban - in: MÉ 2013/8
GHILE Gábor: Elkészült az Esterházy Kúria és Borászat Etyeken - in: tervlap.hu, 2013.
MARTINKÓ József: „Mindig a pince győz” - Esterházy Etyeki Kúria pincészeti üzem és látogatóközpont - in: Octogon, 2013/5, 107. szám;
ONGRÁDI Melinda: Átadták a legőszintébb magyar borászatot - in: hg.hu, 2013.
TÓTH Adrienn: Átadták az Etyeki Kúria új épületét - in: vinoport.hu, 2013.

<http://www.etyekikuria.com/hu/home>
<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/esterhazy-etyeki-kuria-boraszat/>
http://hvg.hu/gazdasag/20070522_etyek_buda_bor
<http://epiteszforum.hu/indul-az-etyeki-kuria-boraszat-epitese-bemutatjuk-a-bord-epitesz-studio-terveit>
https://www.youtube.com/watch?v=w2bSzbyM_BQ

<http://drot.eu/article/notol-elvart-szerep-ma-mar-nem-olyan-egyertelmu-beszalgetes-pem-ildikoval-7no2>
<http://vinoport.hu/eleterzes/holdvolgy-pinceszeti-az-ujjaszuletett-labirintus/2477>

Fülek

CSANÁDY Pál: Félix és Fialovszky legyőzte Fostert! - in: Tervlap, 2012.
FÉLIX Zsolt, DOBSZAY Gergely: Első felvonás: Borászat. Fülek borászat, Bodrogkeresztúr, in: Metszet 2010/6
FÉLIX Zsolt: Az idő nemesíti a bort s a házat is - in: Építészforum, 2011.
KOVÁCS Dániel: Kőre kővel: A Fülek Pincészet új épülete - in: HG.HU, 2011
KOVÁCS Péter: Makulátlan illatok háza. Fülek pincészet Bodrogkeresztúron, in: Octogon 2011/5.
LÁRIS Barnabás: Múltba szőtt borászat. Fülek borászat, Bodrogkeresztúr, in: Alaprajz 2011/1.

<http://www.tokaj.org/hu/kornyezetunk/epített-kornyezetunk/preshaz/>
<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/fuleky-boraszat-bodrogkeresztur/>
<http://agrarium7.hu/cikkek/353-fuleky-pinceszeti>
<http://fuleky.blog.hu/>
<http://hg.hu/cikkek/varos/12105-kore-kovel-a-fuleky-pinceszeti-uj-epulete>
<http://epiteszforum.hu/az-ido-nemesiti-a-bort-s-a-hazat-is>
<http://tervlap.hu/cikk/show/id/1099>
<https://www.youtube.com/watch?v=9qC2v659zAA&feature=youtu.be>
www.epstudio.hu/uploads/files/palyazati_anyag.doc

Hétszőlő

ZELENÁK István: A hétszőlő 2002 Tokaj (kiadó: Dr Kovács Tibor)
GERLE János: Interplan Kft. bemutatása in: Országépítő 1996/3

<http://tokajhetszolo.com/>
<http://www.borespiac.hu/boraszatok/tokaji-borvidek/tokaj/tokaj-hetszolo-szolobirtok/69/>

<http://eloepiteszet.hu/en/epuletek/epiteszek/kos-karoly-egyesules-tagok/bodonyi-epitesz-kft/bodonyi-csaba/tokaj-hetszolo-rt-borfeldolgozo-es-palackozo>
<http://vinoport.hu/pinceszet/hetszolo-tokaj-szolobirtok/100>
<http://www.rakoczipince.hu/>
http://napkeletnepe.blog.hu/2012/07/01/bodonyi_csaba_dla
<http://www.szon.hu/tavozott-tokaj-foepitesze/1833890>
<http://miskolcimodern.hu/bodonyi-csaba/>
http://bor.mandiner.hu/cikk/20140710_allami_tulajdonba_kerulhet_a_tokaji_hetszolo_birtok
http://hvg.hu/kkv/20140710_Elveszi_a_kormany_a_legszebb_tokaji_magan
www.torzsasztal.com/hetszolo_tortenet.pdf
http://hvg.hu/gazdasag/20121003_Tokaj_Hetszolo_interju
http://nol.hu/gazdasag/20091222-monsieur_kovacs_tokaji_hatputnyosa-479821
http://hvg.hu/kkv/20160419_grand_tokaj_tokaj_kereksedhz_brandepites?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_bor_201607
http://hvg.hu/kkv/20160630_oremus_bacso_andras_tokaji_bor_tokaj_hegy_alja_aszu?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_bor_201607
http://www.bazek.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=524:tervtanacs&catid=5:hirek-esemenyek&Itemid=1
http://napkeletnepe.blog.hu/2012/07/01/bodonyi_csaba_dla
<http://www.arch.hu/tervtanacs-tagok/item/bodonyi-csaba-dla>
<http://www.miskolc.hu/kultura/helytortenet/varos-kituntetettjei/bodonyi-csaba-miskolc-varos-diszpolgara>
<http://www.revizoronline.com/hu/cikk/841/boltiv-epiteszeti-magazin-miskolc-tv/>

Királyudvar

SALAMIN Ferenc: A tarcali Királyudvar felélesztése in: Országépítő 2001/3

<http://www.axisepitesz.hu/index.php?x=42&tervezo=sf>
<http://www.kiralyudvar.com/>

<http://vinoport.hu/tema/a-biodinamikus-szaraz-tokaj-ujraertelmeztuk-a-bor-fogalmat/2594>
http://alkoholista.blog.hu/2012/02/26/pincekulcs_a_laborlo_alatt
<http://gaultmillau.tumblr.com/post/27375098986/2-5-f%C3%BCrt-demeter-zolt%C3%A1n-szepesy-istv%C3%A1n>
<http://www.haszonagrar.hu/penzes-oetletek/458-kie-a-tokaji-borvidek.html>
http://alkoholista.blog.hu/2007/05/22/tiz_eves_a_kiralyudvar
http://alkoholista.blog.hu/2009/02/11/a_megunhatatlan_orok_kedvenc
http://www.pressherald.com/2013/07/24/character-gets-to-the-heart-of-wine-and-oneself_2013-07-24/
<http://vinoport.hu/eleterzes/kiforrott-koncepcioval-dolgozunk/1927>
<http://vinoport.hu/eleterzes/a-pezsgohoz-illo-duloket-meg-kell-talalni-tokajban/1928?node=5758>

Konyári

MAGYAR Kornélia: Hamvas Béla az üzemben - Szőlészeti eljárások építészeti reflexiója – in: Octogon, 2011./5.
SULYOK Miklós: Sigillum Loliense – in: Magyar Építőművészet 2005/2
SULYOK Miklós: Öt év Bp.: Budapest Galéria 2005
PFISZTNER Gábor: Borhagyomány – in: Átrium 2004/4.
ZSUFFA Zsolt: A folytonosság építése, együttműködés és folyamat- DLA értekezés: BME 2012

<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/konyari-pinceszet-balatonlelle/>
<http://www.zsk.hu/epuletek.php?id=24&sor=13>
<http://www.konyari.hu/index.php/hu/>
<http://www.wineandspace.com/>
http://juniorbar.blog.hu/2014/06/10/konyari_dani_aki_helyett_a_borok_be_szelnek
<http://borfokusz.hu/?p=367>
<http://elitbor.hu/boraszat/Konyari-Janos>
<http://zsk.hu/epuletek.php?id=18&sor=15>
<http://dla.epitesz.bme.hu/output/ertekezesek/>

<http://poczpinceszet.hu/>

<http://www.elitbor.hu/boraszat/Pocz-Jozsef>

Nagy György

http://bme.videotorium.hu/hu/recordings/details/7942,Dialogus_a_kortars_epiteszetrol_-_7._eloadas_-_4._resz

<http://www.kozep.bme.hu/epitesz-mesterkurzus-bevezeto/>

Oremus

BUJDOSÓ Győző: Szép bor - jó Ház - in: ÉM: 2000/4

GOLDA János: Sugár Péter esete az Alvarez családdal - in: Alaprajz: 2001/5.

HABA Péter: Tokaji esszencia : a tolcsvai Oremus borászat épületei - in: Atrium:2004/2

KLEIN Rudolf: A fal vonzásában (A tolcsvai Kurucz udvar új szőlő – és borfeldolgozó üzeme) - in: OCTOGON: 2000/4.

SUGÁR Péter: Töredékek DLA értekezés - in: építészfórum, 2004.

<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/oremus-boraszat-tolcsva/>

<http://epiteszforum.hu/toredekek>

<http://www.vega-sicilia.com/hu/>

http://bor.mandiner.hu/cikk/20160429_bacso_andras_a_tokaj_oremus_vezetoje_a_boraszok_borasz

<http://elitbor.hu/boraszat/Oremus-Szolobirtok>

<http://www.muemlekem.hu/muemlek?id=3279>

http://hvg.hu/kkv/20160630_oremus_bacso_andras_tokaji_bor_tokaj_hegy_alja_aszu?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_bor_201607

tervezés/építés éve | 1991/1992-1998

http://hvg.hu/kkv/20160527_meszaros_lorinc_dereszla_olaf_kekessy_dezso_csanyi_sandor_vajna_unios_tamogatasok_penzszivattyu_foldalap

<http://www.borespiac.hu/boraszatok/tokaji-borvidek/tolcsva/tokaj-oremus-pinceszet/75/>

Pannonhalma

CZIGÁNY Tamás, TÓTH Györgyi, PAPP Róbert: Pannonhalma, szőlő és bor - in Magyar Építőművészet 2003/6

GETTO Tamás: A szép bor jele - Pannonhalmi apátsági borászat - in Alaprajz 2004/3.

MARTINKÓ József: Hegyleve kőfoglalatban - A pannonhalmi apátság új borászati épülete - in Octogon 2004/3

SZABÓ Levente: Szakrális derű – A pannonhalmi Apátsági Pincészet épületeiről - in: Magyar Építőművészet 2003/6;

WESSELÉNYI-GARAI Andor: Borbarát - A pannonhalmi borászat épületegyüttese - in Átrium 2004/3.

BÁNLAZI D. Stella:Pannonhalmi Apátsági Pincészet – Isten, és egy hemina bor- in: player.hu, 2012.

CZITA Építésziroda Kft: Pannonhalmi Apátsági Borászat - in: építészfórum, 2004.

KOVÁCS Dániel: Bencés minimál: kortárs építészet Pannonhalmán - in: hg.hu 2011.

<http://apatsagipinceszet.hu/>

<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/apatsagi-boraszat-pannonhalma/>

http://www.szepmagyarorszag.hu/magyar/oldalak/pannonhalma_apatsag_boraszat_gourmand/

http://bor.mandiner.hu/cikk/20150521_gal_tibor_a_jellenek_szeretnek_elni

<http://www.borespiac.hu/boraszatok/pannonhalmi-borvidek/pannonhalma/pannonhalmi-apatsagi-pinceszet/126/>

<http://www.utisugo.hu/bortura/egy-poharnyi-pannonhalma-656811.html>

http://www.boraszportal.hu/hirszuret/gal_tibor_emlekdij_bock_jozsefnek-1550

<http://www.elitbor.hu/boraszat/Pannonhalmi-Apatsagi-Pinceszet>

<http://player.hu/eletmod/gasztro/pannonhalmi-apatsagi-pinceszet/>

<http://apatsagipinceszet.hu/2016/07/21/szent-marton-harom-szolooltvanya-pannonhalmarol-tours-ba/>

bences.hu/data/files/turizmus/major_prosp.pdf

<http://meonline.hu/archivum/succisa-virescit/>

Patricius

Dr. SZABÓ József, TÖRÖK István: Tokaj-Hegyaljai Album Tokaj: Tokaj-Hegyalja Borművelő Egyesület 1867

BÁRTFAI-SZABÓ Gábor: A Patricius bora: gondolatok Salamin Ferenc bodrogkisfaludi borászatáról in: MÉ 2006/4

GERLE János: Épült 2006-ban Országépítő 2007/1

SALAMIN Ferenc: Patricius Borászat, Bodrogkisfalud in: Építészfórum 2007.

<http://epiteszforum.hu/patricius-boraszat-bodrogkisfalud>

<http://www.axisepitesz.hu/index.php?x=24&tervezo=sf>

<http://www.tokaj.hu/boraszatok/patricius-borhaz/>

<http://eloepiteszet.hu/hu/epuletek/epiteszek/kos-karoly-egyesules-tagok/axis-epitesziroda-kft/salamin-ferenc/bodrogkisfalud-patricius-borhaz>

<http://www.patricius.hu>

<http://www.patricius.hu>

<http://orszagepito.hu/sites/all/files/orszagepito-hu/lapszam/2007-1/2007-1.pdf>

Szent Donát

SZÚCS Endre: Szőlőhegyek, épületek, emberek a Balaton-felvidéken in: Országépítő 2006/2

<http://szentdonat.hu/>

<http://www.mermustudio.hu>

Aszúeredet

<http://vinoport.hu/blog/oremus-a-palosok-szolibirtoka--imadsag-vagy-az-oremus-szoloje-/213>

Címkeprojekt

<http://www.ornellaia.com/en/vendemmia-d-artista/the-project/>

Gál Tibor

<http://www.galtibor.hu/gal-tibor-pinceszet/tortenetunk.html>

Összekapcsolhatóság

<http://www.furmintphoto.com/>

http://bor.mandiner.hu/cikk/20140725_kozossegi_media_elemzes_pincesz-eteknek

<http://herczegagnes.com/borturizmus>

<https://almagyar.hu/spontan/>

<http://www.pincearon.hu/>

Somló

<https://www.youtube.com/watch?v=Snu3zMI2reQ>

<http://www.juhfark.hu/hu/>

<http://pincetura.somloi.hu/programok/>

<http://borravalo.hu/gyorgykovacs-imre-somloi-olaszrizling-2010/>

http://videotorium.hu/hu/recordings/details/7289,Epiteszet_es_kultura_-_4_eloadas

http://alkoholista.blog.hu/2012/04/14/gyorgykovacs_imre_a_borasok_bor_asza

Szőlő- és bortörténet

BÉNYEI Ferenc, LŐRINCZ András, SZENDRŐDY Győző, SZ. NAGY László, ZANATHY Gábor: Szőlőtermesztés Bp.: Mezőgazda Kiadó 1999 (http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_521_Szolat_ermesztes/adatok.html)

BOBVOS Pál: Hegytörvények-hegyközségek, in: Szerk.: Balogh Elemér, Szerk.: Homoki-Nagy Mária Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2013. pp. 157-171.

http://acta.bibl.u-szeged.hu/30641/1/juridpol_075_157-171.pdf

FEYÉR Piroska: Szőlő- és borgazdaságunk történetének alapjai, Bp.: Akadémiai Kiadó, 1970

GYÜRKI Antal: Borászati-szótár Pest: Emich Gusztáv Magyar Akad. Nyomdász 1861 (<http://mek.oszk.hu/13300/13354/13354.pdf>)
KELENFÖLDI Vanda: A magyar borok belső piaci helyzete és kilátásai Bp.: BGF Külkereskedelmi főiskolai kar 2005 (http://elib.kkf.hu/edip/D_11520.pdf)
Dr. LAPOSA József, DÉKÁNY Tibor: Villány Borvidékek ékessége Bp.: Aduprint Kft. 2001 (http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Villany/pages/villany_borvidekek/000_konyveszeti_adatok.htm)
MAJDÁN János: A szőlőket tönkretévő filoxéra és annak hatása a Kárpát-medencében in: Korunk 2008/10 (<http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=2008&honap=9&cikk=9268>)
MÉSZÉROS Gabriella, SÁNTA Zoltán: Bortankönyv Bp.: Borkollégium Kft. 2011
SZALAY Nikoletta: Szőlőművelés és borkészítés Magyarországon Bp.: 2006 (http://www.boraszportal.hu/hirszuret/szolomuvelés_es_borkészítés_magyarországon-86)

NAGY Robert: NYME Idegenforgalmi Intézet - Borkultúra Borkultúra Évszázadai Magyarországon <http://www.bor-neked.hu/>

Reduktív technológia

<http://elitbor.hu/oldal/A-reduktivitasrol>

Tokaj

<http://www.haszonagrar.hu/penzes-oetletek/458-kie-a-tokaji-borvidek.html>
<http://www.origo.hu/itthon/20160727-tombor-andras-tokaj-borvidek-fejlesztés-tokaji-aszu-aranyerem-grand-tokaj.html>
<http://www.boraszportal.hu/froccs/a-veritas-viszi-a-tokaj-kerház-borokat-az-ettermekbe-1929>
http://bor.mandiner.hu/cikk/20150603_tokaj_es_a_kereskedohaz_masodik_resz
<http://tokajborlovagrend.hu/tag/boraszat/>
<http://www.malatinszky.hu/>

<http://borbarhorda.blogspot.hu/2011/08/hamvas-bela-az-uzemben.html>
https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/.../Szakal_Z_ertekezes_08.pdf
<http://www.bor-neked.hu/book/export/html/1895>
<http://www.tokaj-turizmus.hu/Tokaj-Nobilis>